

Ås kommune

Kunnskapsgrunnlag temaplan næringsutvikling (under arbeid)

ÅS KOMMUNE, 2024

E-post: Trond.Saebo.Skarpeteig@as.kommune.no

Team Attraktive Ås

<https://www.naeringias.no/>

Oppdatert: 29. mai 2024

UNDER ARBEID

Kunnskapsgrunnlaget for temaplan næringsutvikling

Innhold

DEL 1: VIKTIGSTE FUNN OG ANBEFALINGER	6
Vi har en kommuneplan som sier hvor vi skal og hvordan vi skal bruke arealene	7
Vi har en næringsplan (2016-38) som sier hvor vi skal, og den revideres	8
Taktskifte klima og miljø, nullvekstmålet	8
Ås sine geografiske og næringsmessige mulighetsrom, noen høydepunkt.....	10
Hvilke roller bør Ås kommune vektlegge ved tilrettelegging for næringsvikling?	12
Fakta samfunnsutvikling i Ås.....	13
Fakta næringsstruktur i Ås	14
Fakta til arealstrategi for Ås.....	14
Fakta næringsareal arealkrevende	16
Fakta næringsareal Ås sentrum	16
Ås sine geografiske og næringsmessige mulighetsrom	20
Hvorfor næringsvekst rundt et universitet?	23
Hvilken rolle skal kommunen spille i næringsutviklingen?	24
Omdømmearbeid i kommuner	28
Viktigste funn og anbefalinger per bransje.....	31
Handel	31
Gods og logistikk	33
Kulturnæring	33
Kompetansevirksomheter.....	34
Reiseliv/opplevelse/turisme	35
Landbruk	37
Kjennetegn på vellykket næringsutvikling.....	39
Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling.....	39
Hvorfor næringsplan?	40
Bra for naboen er bra for deg!.....	41
DEL 2: HVER PLAN OG UTREDNINGS ANBEFALINGER	44
Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027.....	44
Kommuners anledning til styre hva slags type næring som kan tillates	49
Høringsforslag Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, 2024	56

Høringsforslag Statlige planretningslinjer klima og energi, 2024	56
NOU 2024: 2. I samspill med naturen — Naturrisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge...	57
NOU 2023: 25. Omstilling til lavutslipp	62
Miljødirektoratet: Klimatiltak i Norge 2024.....	71
REGIONALE PLANER OG UTREDNINGER	83
Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona – Menon 5/2022	83
Grønne næringsmuligheter i Follo – Menon 2022.....	86
Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken (Rambøll 2022)	87
Godstransport og terminalstruktur i Oslo og Viken, Norconsult 2022	90
Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022.....	91
ABC-metoden.....	91
Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus fram mot 2025	96
Landbruksstrategi 2021–2030 for Viken fylkeskommune.....	96
Vi i Viken. Kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid, Viken fylkeskommune 2019	99
Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus.....	103
Regional plan for handel, service og senterstruktur, Akershus fylkeskommune 2018	108
Innsikt i og felles utviklingstiltak i næringsregion Follo – Norges Vel 2022.....	110
KOMMUNALE ANALYSER OG UTREDNINGER.....	111
Regionalanalyse: Befolknings- og næringsutvikling for Ås (Telemarksforskning).....	111
Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022.....	117
Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019	120
Kunnskapsgrunnlag jordbruk i Ås.....	123
Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene	127
Folkehelseoversikt. Kunnskapsdokument 2024-2027	128
Reiseliv og destinasjonsutvikling	131
KOMMUNALE PLANER	132
Kommuneplanen	132
Kommunens næringsstrategi 2016-28.....	134
Frivilligmelding Ås kommune 2020-23	137
Sykel- og gåstrategi for Ås kommune 2018-2030	137
Handlingsplan for klima og energi for Ås kommune	137
Reguleringsplaner i Ås.....	138

Forord

For å legge til rette for en best mulig dialog rundt næringsutvikling i Ås, presenterer Ås kommune et sammendrag og de viktigste funn fra et omfattende kunnskapsgrunnlag som er utarbeidet nasjonalt, regionalt og lokalt.

Dokumentet inneholder kun sitater av fakta og anbefalinger fra utredninger og rapporter. Dokumentet skal brukes som grunnlag for dialog og utarbeiding av temaplan for næringsutvikling, men også i arbeidet når en plan er vedtatt.

På nettsiden [ÅS KOMMUNE \(naeringias.no\)](http://naeringias.no) finner man:

- Rapporter, planer og utredninger omtalt her.
- En kortversjon på tre sider.

UNDER ARBEID

DEL 1: VIKTIGSTE FUNN OG ANBEFALINGER

Kunnskapsgrunnlaget er basert på et titalls utredninger og et større tall offentlige planer. Dokumentet er strukturert etter tema, og fakta og anbefalinger fra underlagsdokumentene er samlet under tematiske overskrifter.

Hva kjennetegner vellykket næringsutvikling? ([Rapporten Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling, 2021. KS/NHO](#))

Tiltak som dokumentert styrker kommunene som aktiv næringsutvikler handler primært om:

- Kommuner må kombinere langsiktighet med hurtig respons
- Samarbeid og arbeidsdeling mellom kommunens politiske og administrative ledelse gir resultater
- Tverrsektorielt samarbeid innad i kommuneadministrasjoner er krevende, men nødvendig
- Kommuner med suksess spiller på lag med naboene
- Jevnlig dialog med næringslivet er avgjørende for å forstå behov og endringer i behov

Hva kreves fra næringslivets side for å fungere som en god samarbeidspartner?

- God organisering, slik at kommunene har representative kontaktflater
- Aktive initiativ til dialog og samhandling
- Styrke rekruttering og kompetanseutvikling
- Vilje (og tid) til å stille opp for fellesskapssatsinger
- Kjennskap til plan – og bygningsloven
- Bidra med kunnskap om markeder og muligheter

Hvorfor lager kommuner næringsplan?

Hovedformålet med en næringsplan er å fastsette kommunens ambisjon i næringspolitikken og beslutte hvilke virkemidler kommunen vil benytte seg av for å realisere denne ambisjonen. Den skal gi et godt grunnlag for hva kommunen i planperioden skal fokusere på i sitt arbeid for å bidra til en positiv næringsutvikling. ([Rapport KS/NHO](#))

Regjeringen mener i nasjonale forventninger at det er viktig at kommunene bidrar til å fremme verdiskaping, i tillegg til å løse andre nasjonale utfordringer. Forskningen viser at de kommunene som lykkes jobber både langsiktig (planmessig) og evner å kombinere dette med hurtig respons. De som lykkes tar utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling. (Nasjonale forventninger)

Et godt partnerskap mellom næringslivet og kommunen kan gi næringslivet konkurransefortrinn. En næringsplan styrker kommunens mulighet til å føre en strategisk og langsiktig tilrettelegging for næringslivet. ([Rapport KS/NHO](#))

Næringsplanen er ikke et mål i seg selv. Gjennomføringskraft og konkrete resultater er en forutsetning for at kommunale planer skal ha effekt. (Distriktsenteret)

En kommune kan gjøre noen med egen attraktivitet. Telemarksforskning skiller mellom faktorer som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, og det en lokalt faktisk kan gjøre noe med.

Kommunen kan ha en relativt stor betydning for *utviklingsarbeidet*, dersom andre større aktører er fraværende.

Vi har en kommuneplan som sier hvor vi skal og hvordan vi skal bruke arealene

<https://www.as.kommune.no/kommunale-planer.561588.no.html>

Mål 2: Ås kommune er en attraktiv kunnskapskommune basert på samarbeid mellom kommunen, innbyggere, utdanningsinstitusjoner, universitetet og tilgrensende institutter og næringsliv.

- Næringsutvikling (planer, møteplasser, fagkompetanseheving)
- Samarbeid med NMBU (utvikle Ås, Campus og legge til rette for frivillighet)
- Omdømmearbeid (styrke identitet, merkevaren Ås, invitere til vekst, nå målgrupper)

Slik jobber vi i dag: Omdømmearbeid styrker attraktiviteten

Et godt omdømme styrker konkurransekraften og øker attraktiviteten. Det er det daglige arbeidet med veivedlikehold, kvaliteten i skolen, åpenhet, tilgjengelighet, investeringsvilje og innbyggermedvirkning som bygger omdømme. Historiene som fortelles om Ås-samfunnet, skaper omdømmet.

Omdømmearbeid handler om å kartlegge stedets kvaliteter, definere mål for hvordan en vil utvikle lokalsamfunnet, og hvilke målgrupper en vil rette seg mot for å lykkes. Dersom omdømmearbeid skal påvirke attraktiviteten og veksten til et sted, må de ulike utviklingstiltakene være forankret i en overordnet strategi for hva lokalsamfunn skal være kjent for. Når kommunen arbeider kontinuerlig for å bedre stedskvalitetene og samtidig er flinke til å fortelle om de bedringene som skjer, kan omdømmet til et lokalsamfunn påvirkes.

Vi har en arealstrategi i mål 19: Ås er et nullutslippssamfunn med trygge, inkluderende og attraktive tettsteder og lokalsamfunn som ivaretar kommunens historie og særpreg. Dette samfunnet er utviklet i balanse mellom vekst og vern av landbruks-, natur- og friluftsområder.

- **Prioriterte utbyggingsområder:** Konsentrere 90 % av boligveksten innenfor utbyggingsgrensen til Ås sentrum og del av Solberg som grenser til Ski. Videre sørge for at boligveksten ellers skjer i tilknytning til allerede bebygde områder som har et godt kollektivtilbud eller for å opprettholde og utvikle bygdesamfunn.
- **Bevaring:** Bevare dyrka og dyrbar jord, naturmangfold, myrer, dyreliv og vannmiljø, kulturminner og kulturmiljø samt arealer for friluftsliv. Hindre arealbruk og tiltak som får negativ virkning på vannmiljøet.
- **Mobilitet:** Prioritere gang-, sykkel- og kollektivtrafikk i etablering og utforming av vei- og gatenett i Ås sentrum og på Solberg. Være pådriver for et godt kollektiv- og sykkelveitilbud i kommunen og mellom kommunen, nabokommuner og Oslo. Arbeide for å redusere gjennomgangs-

og lokaltrafikken i Ås, spesielt på Fv.152 mellom Korsegården og Holstad, Fv.1383 Askehaugveien, Fv.1384 Sundbyveien og Fv.1385 Kongeveien.

- Kvalitets- og miljøkrav: Stille kvalitets- og miljøkrav til utviklingen i vekstområdene og øvrige boligområder. Følge opp miljøtiltak i landbruket, herunder sikre at buffersonen på seks meter i vannområdene PURA og MORSA blir håndhevet.
- Næringsliv og arbeidsplasser: Tilrettelegge for arbeidsplasser i alle deler av kommunen etter ABC prinsippet om rett virksomhet på rett sted. Utvikle potensialet for stedsbasert næringsutvikling og lokal mat samt turisme rettet mot natur- og kulturopplevelser.

<https://www.as.kommune.no/kommunale-planer.561588.no.html>

Vi har en næringsplan (2016-38) som sier hvor vi skal, og den revideres

<https://img3.custompublish.com/getfile.php/4795735.2703.tzp7atbmnmtlii/%C3%85s+kommunes+N%C3%A6ringsstrategi-2016-2028.pdf?return=www.as.kommune.no>

Ås kommune har en aktiv næringspolitikk, med en ambisjon om at vi skal bidra til å etablere et forskningsintensivt og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv, og være et godt vertskap for næringsliv og forskningsinstitusjoner.

Innsatsområder:

1. Kunnskaps- og forskningsbaserte næringer i tilknytning til Campus Ås: Legge til rette for klynger, dialog, akquisisjon og samarbeid.
2. Vertskapskommunen Ås: Legge til rette for et flerfunksjonelt sentrum, dialog, synliggjøring, møteplasser og kultursatsing.
3. Kommunens rolle og bidrag til innovasjon og næringsutvikling: Innovasjonsarbeid, vise fram virkemiddelapparatet, inngå FoU-prosjekter, innkjøp.
4. Samarbeidsplattformen for næringsutvikling i Follo: Et mål i seg selv å være samstemte og samarbeide.

Taktskifte klima og miljø, nullvekstmålet

En rekke nasjonale forventninger, planretningslinjer og utredninger peker på at det trengs et taktskifte:

Alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050. Tempoet må økes. (NOU 2023: 25. [Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050](#)).

Kommunene skal aktivt legge til rette for at næringslivet kutter sine utslipp, sin energibruk, og omstiller seg til lavutslippssamfunnet og en sirkulær økonomi. (Statlige planretningslinjer) [Høringsforslag Statlige planretningslinjer klima og energi, 2024](#)

Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs unike posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer. Dette utgjør et stort potensial for innovasjon og næringsutvikling. ([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona – Menon 5/2022](#))

Planer og beslutningssystemer må ta utgangspunkt i at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050 (gjelder også næringsutviklingsplanen). (NOU 2023: 25. [Omstilling til lavutslipp – Veivalg for klimapolitikken mot 2050](#)).

Handels- og servicevirksomheten vil være tjent med et system som er enkelt å bruke, og som favoriserer korttidsparkering. Langtidsparkering for ansatte, elever/studenter, m.fl. i byer og tettsteder må begrenses til et lavt nivå for å ivareta nullvekstmålet - med økte andeler gåing, sykling og kollektivreiser - og for å redusere trafikkproblemene i og rundt byene. ([Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus](#), 3.2 Parkering.)

Norske virksomheter må ta naturrisiko på alvor. (NOU 2024: 2. [I samspill med naturen – Naturrisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge](#))

Ås sine geografiske og næringsmessige mulighetsrom, noen høydepunkt

Dette er en oppsummering fra kunnskapsgrunnlagene, og et forslag til grupper av fordeler som fremheves som Ås sitt potensiale for næringsutvikling. Noen av disse kan kommunen påvirke, andre ikke.

- 1. Attraktivitet, attraktiv arbeidskraft:** Forventet sterk befolkningsvekst er en viktig faktor for næringsvekst. Det handler om hvilken tilgang man har på kompetent arbeidskraft, samt markedsgrunnlaget for lokale tjenester. Omvendt vil tilgang på relevante arbeidsmuligheter, kunne styrke bostedsattraktiviteten. Ås-samfunnet kan påvirke framtidig befolkningsvekst gjennom lokalt arbeid for økt bo-, arbeids- og besøks-attraktivitet. (Regionalanalyse: [Befolknings- og næringsutvikling for regioner i Norge](#) oppdateres kontinuerlig)
- 2. Vekst-bransjer:** Ås-samfunnet har hatt en svært høy vekst i antall arbeidsplasser, men kan øke veksten ytterligere om man legger til rette for bedrifter i vekst-bransjer. (Regionalanalyse)
- 3. Ny-etableringer:** Ås-samfunnet kan styrke næringsdynamikken (dvs. hvordan endringene i næringslivet skjer som følge av nyetableringer, nedleggelse og flyttinger) ved å legge til rette for flere etableringer av bedrifter i vekstbransjer (med høyere verdiskaping), enten gjennom tilflytting eller nyetablering. (Regionalanalyse)
- 4. Kunnskapsbasert næringsutvikling:** Ås-samfunnet og regionen bør i større grad forsøke å legge til rette for kunnskapsbedrifter. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre høyproduktive næringer kan etablere seg i regionen. Follo har få kunnskapsbedrifter og få bedrifter som eksporterer. Dette på tross av at Follo er blant de best utdannede arbeidsstyrkene i Viken. ([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)
- 5. Stort arbeidsmarked:** Økt mobilitet gjennom den nye Follo-banen bidra til at det blir enklere å rekruttere arbeidskraft dersom man har attraktive arbeidsplasser, men det kan også være en utfordring.
- 6. Verdiskapingsvekst:** Ås-samfunnet og regionen bør legge til rette for økt produktivitet innen skjermede sektorer, noe som kan frigjøre arbeidskraft og øke verdiskaping. For Folloregionen er dette ekstra viktig innenfor handel som utgjør en så stor del av næringslivet. ([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)
- 7. Universitetet og Campus Ås:** Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer. Dette utgjør et stort potensial for innovasjon og næringsutvikling. [Grønne næringsmuligheter i Follo – Menon 2022](#)
- 8. Regional:** Ås-samfunnet kan utnytte nærheten til hovedstadsregionen ved å drive smart samarbeid internt i regionen og med andre regioner. Regionen må stå sammen om å tiltrekkes bedrifter (akkvisisjon). Næringsutvikling skjer på tvers av kommunegrensene. ([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)

9. Ås og regionen bør samarbeide om å etablere **fysisk infrastruktur** (laboratorier o.l.) for utvikling og innovasjon. Dette kan være helt avgjørende for at ny kunnskap skal bli til en faktisk innovasjon, og i neste ledd bidra til verdiskaping, samt bidra til å øke en regions attraktivitet for industrielle investeringer.

10. **Rekruttering og kompetanse:** Menon peker på manglende tilgang på kompetent arbeidskraft som en av tre største barrierer i alle kommuneregionene i tidligere Viken fylke. Ved å ha Campus-miljøet i Ås har vi tilgang på kompetent arbeidskraft, og vi har et mulighetsrom for å utdanne og etterutdanne den arbeidskraften som arbeidslivet i regionen har behov for. ([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)

11. **Arealplanen:** Store avsatte areal til kontor nær togstasjon og Campus Ås. [Kommunens samfunnsdel](#)

12. **Landbruk:** Flere og flere setter pris på og etterspør kortreist mat og «grønne opplevelser» i kulturlandskapet og skoglandskapet. «Inn på tunet»- tiltak, grønn omsorg og landbruket som læringsarena er etterspurt. Landbruket i Ås bør utfordres til å utvikle flere slike tilbud. Kommuneplanen bør også legge til rette for dette. (Bakgrunnsnotat landbruk til rullering av kommuneplan 2020)

Hvorfor næringsvekst rundt et universitet?

Menon (5:2022) peker på en rekke vekst-muligheter for flere bransjer i regionen, gjennom et samarbeid med kompetansemiljøene på Campus Ås. Vellykket næringsutvikling må ta utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer. I Ås og Follo er det i hovedsak:

- Universitetet og Campus Ås: Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer. 10 000 mennesker på dagtid på Campus Ås betyr et stort potensial for innovasjon og næringsutvikling.
- Med en høyt utdannet arbeidsstyrke i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre høyproduktive næringer kan etablere seg i regionen.
- Forventet sterk befolkningsvekst er en viktig for framtidig næringsvekst. Ås er en del av et stort arbeidsmarked med nærheten til hovedstadsregionens bo- og arbeidsregion, og markeder for næringsdrivende.
- Store, skjermede næringer (handel, gods- og logistikk) med behov for styrket verdiskapingsvekst (effektivisering, mer lønnsom drift).

De største mulighetene og utfordringene for næringsutvikling i Ås og Follo handler i stor grad om kompetanse, og kompetente ansatte.

([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)

Hvilke roller bør Ås kommune vektlegge ved tilrettelegging for næringsvikling?

Det finnes noen felles kjennetegn på de kommunene som topper statistikker som viser økt sysselsetting og tilflytting. «En rekke funn (...) peker mot egenskaper ved stedets utviklingskultur, sentrale aktørers evner til å ta vare på de anledningene som byr seg, og det handlingsrommet som gis til ildsjeler og innovatører, både i offentlig sektor, privat næringsliv og i sivilsamfunnet.» ([Telemarksforskning TF-rapport nr. 442 2018](#))

I næringsplanen bør de ulike rollene kommunen kan ta, være gjenstand for vurdering. Her er noen momenter fra kunnskapsgrunnlaget til de ulike rollene:

1. *Bygge lokale møteplasser og nettverksbygging*: Næringslivet selv må ha god organisering. Jevnlig dialog med næringslivet er avgjørende for å forstå behov og endringer i behov, og et kjennetegn på vellykket næringsutvikling (KS/NHO). Det er et mål å øke arealeffektiviteten. (...) Gå i dialog med næringslivet. (Rambøll) «Et samarbeid mellom privat og offentlig sektor kan utløse økt aktivitet i nærmiljøene. Med et offentlig bidrag i sentrumsområder med utvikling av attraktive torg, mer utadrettet virksomhet i/ved kulturhuset og retningslinjer (evt. premiering) for attraktiv fasade, kan et første steg være tatt.» (Vista Analyse 2019/20, s. 43).
2. *Næringsarealer, bygg og tettstedsutvikling*: Stedsutvikling er viktig særlig når steder er under omforming, det være seg perioder med utbygginger (Distriktssenteret, 2022). Utnytt NMBUs posisjon ved å arbeide for finansiering, tilgjengelige næringsarealer og inkubatorer for de nystartede bedrifter (Menon, 5:2022). Mellom Ås sentrum og Campus trengs det dialog mellom partene. «Søråsjordet er pekt på som en aktuell tomt for utvikling for bedrifter som søker lokalisering nær Campus. (...) Skal det bygges ned, må det gi en samfunnsmessig svært høy verdi tilbake.» (Vista Analyse 2019/20, s. 61)
3. *Akkvisisjon*: Regionen bør utvikle en strategi om å tiltrekke seg høyproduktive næringer. (Menon 5/2022)
4. *Aktivt eierskap*
5. *Utdanning og kompetanseheving*: Samarbeid kommune og næringsliv, hvor bedriftene kan bidra med undervisning, lærlingeplasser, stipend eller ved å tilrettelegge for prosjekter med skolene som bidrar til å øke interessen for et fagområde som trenger kompetent arbeidskraft. (KS/NHO)
6. *Innovasjon*: Velfungerende regionale innovasjonssystemer er viktig for virksomheters innovasjons- og vekstevne. Disse kan bare styrkes på tvers av kommunegrenser. (Onsager, 2018). Innovasjon er viktig for både et samfunn og for bedrifter, ettersom det legger til rette for verdiskapingsvekst (Menon, 5:2022).
7. *Veiledningstjenester*
8. *Samhandling offentlig, næringsliv og FoU på regionalt nivå*: Næringsutvikling skjer på tvers av kommunegrenser. Økt verdiskaping krever (...) skreddersydd og koordinert politikk og virkemidler på regionalt nivå. ([Onsager, 2018](#))

9. *Kunnskap, kompetanse og ferdigheter i kommuneorganisasjonen*: Menon anbefaler bedre oppfølging på næringsutvikling. Kommunen må ha kunnskap om historisk utvikling og produktivitet innen næringslivet (Menon 5:2022)
10. *Planer og prosjektfinansiering*
11. *Profilering og markedsføring, omdømme*: Et godt omdømme styrker konkurransekraften og øker attraktiviteten. En kommune kan gjøre noen med egen attraktivitet. (Telemarksforskning m.fl.)

Fakta samfunnsutvikling i Ås

- Ås er pekt ut som regional by, og særlig innsatsområde for økt by- og næringsutvikling. Det skal legges til rette for arbeidsplassintensive virksomheter i sentrum av de regionale byene. Ski har potensial innen handel, service og tjenesteyting, og Ås som universitetsby med utvikling innen life science ([Regional plan for areal- og transport, 2015](#)).
- Netto innpendling: I 2023 er det 11 429 sysselsatte mellom 15 og 74 år med registrert bosted i Ås. 7 655 (67, %) av disse har arbeidssted i en annen kommune. 11 626 personer er registrert med arbeidssted i Ås. 7 852 (67,5 %) av disse har bosted i en annen kommune (afk.no).
- Temaplan næring må kobles til relevante mål i kommuneplanen, slik at man når samfunnsmessige overordnede mål gjennom næringsutviklingen (Ås kommunes kommuneplan).
- Kommunens attraktivitet som arbeids-, besøks- og bosted avgjør hvilken vekst man får. Hvis Ås beholder sitt høye attraktivitet for bosetting og næringslivet kan folketallet øke med 50 prosent fram til 2050. ([Telemarksforskning](#)).
- Et strategisk samarbeid mellom Campus Ås og Ås kommune om utbygging og utvikling i randsonen kunne løst opp den todelte strukturen i Ås. For Ås kommune ville det være en fordel om studentene kunne investert i sin første bolig i Ås sentrum og bidratt med liv i gateplan i sentrum om kveldene. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#), s. 43)
- Innen 2030 skal sykkelandelen utgjøre minst 17% av alle reiser (9% i 2016) og gangandelen 25% (20% i 2016). Det må tilrettelegges i samarbeid med næringslivet. ([Sykkel- og gåstrategi for Ås kommune 2018-2030](#))
- Det er ca. 2 200 i utenforskap fra arbeidslivet i Ås, tilsvarende 16,5%. Dette er lavt, snittet er nærmere 20% (folkehelseoversikten, tall fra NAV). Næringslivet har også en viktig rolle i arbeidet mot utenforskap.

Fakta næringsstruktur i Ås

- Ås har hatt en svært høy vekst i antall arbeidsplasser, men har gått glipp av en forventet vekst i antall arbeidsplasser grunnet bransjestrukturen. Hvilke bransjer som vil vokse i framtida kan man ikke med sikkerhet vite ([Telemarksforskning](#)). Ås-samfunnet og regionen bør i større grad forsøke å legge til rette for kunnskapsbedrifter. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre høyproduktive næringer kan etablere seg i regionen.
- Ås kan styrke næringsdynamikken ved å legge til rette for flere etableringer av bedrifter i vekstbransjer, enten gjennom tilflytting eller nyetablering. Både nyetablerte og tilflyttede bedrifter har sterke arbeidsplassvekst enn eksisterende bedrifter i Ås (som ligger på landsgjennomsnittet). ([Telemarksforskning](#)).
- Mange bedrifter etableres med utgangspunkt i miljøene på Ås, og flytter. Det ligger en stor mulighet i å utvikle et innovasjonssenter i Ås. Informantene uttrykker ønske om et kontorfellesskap der det både kan være godt etablerte bedrifter og samtidig rom for selskap som er i startfasen. For den siste gruppen er husleienivået kritisk. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#), s. 41)
- Å utvikle Ås til et attraktivt senter forutsetter en god kombinasjon av boliger, kontorer og tjenesteyting. (...) Sentrumsfunksjoner innen handel, service, helse, tjenesteyting og kontorbedrifter for privat virksomhet bør ligge i sentrum. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#), s. 44)
- Husholdningsrettede tilbud i sentrum har et økende arealbehov med økende folketall. (Vista Analyse 2019/20, s. 41)

Fakta til arealstrategi for Ås

- Nasjonalt har landbruket et stort ansvar for matproduksjon og produksjon av dyrefor og trevirke til samfunnets behov. I beredskapssammenheng er det viktig å beholde landets kapasitet til egen matproduksjon. Det er et nasjonalt mål at matproduksjonen i Norge skal økes. Bevaring av landbrukets ressurser og jordvern er vesentlig i denne sammenhengen. Ås er den kommunen i Follo med størst andel dyrka jord, hele 36,1% (NIBIO 2023). 42,9% er produktiv skog. Over 80% av arealet i Ås er dermed produktive landbruksarealer. De største sammenhengende jordbruksarealene i Ås ligger fra Ås sentrum og vestover til grensen mot Frogn og i områdene ved Holstad mot grensen til Ski i øst og nord/nordvest.
- Det er nasjonale forventninger om at jordvernet skal styrkes. Vern av jordarealer og jordsmonn i Follo er en forutsetning for kommunal arealforvaltning i tråd med bærekraftsmålene. Jordvern er en forutsetning for jordbrukets og matindustriens verdiskaping. For produksjon av matkorn, grønnsaker, frukt og bær er arealer med den best egnede jordkvaliteten og i de beste klimasonene, som Follokommunene, spesielt viktige. (NIBIO | VOL. 9 | NR. 122 | 2023) [Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follokommunene](#)

- Eiendomsinvestorene ønsker at tilretteleggingen for næringsutvikling har et større geografisk perspektiv enn kommunegrensene. Det etterlyses en bedre samordning av offentlige myndigheters krav (...) (Rambøll 2022, s. 17)
- Dagens arealreserve for lager og logistikkformål på de seks (åtte) områdene angitt i RP-ATP Oslo/Akershus *alene* dekker arealbehovet for framtidig bruk/fortetting og utvikling i (4000 dekar/200 dekar/år) = 20 år. ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#))
- Etterspørselen etter næringsarealer er i endring. Frem mot 2025 vil byggeaktiviteten være høy. (...) Vi tror imidlertid at etterspørselen etter ny forsyningskapasitet vil avta årene framover, målt som vekst i lagerhallenes bygningsflate. ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#), s. 5)
- Det er et mål å øke arealeffektiviteten, både i etablerte og i nye næringsområder. Et virkemiddel kan være å kartlegge logistikksentrenes behov for utelagring og parkering i et næringsområde, med sikte på etablering av fellesarealer. Gå i dialog med næringslivet, og legg frem en plan for fortetting og bedre utnyttelse av eksisterende næringsareal. ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#))
- Hensyn til viktige arealverdier, (...), som ligger utenfor de prioriterte vekstområdene skal prioriteres foran utbygging. Alle kommunene skal kunne legge til rette for næringsutvikling med utgangspunkt i sine fortrinn. Lokalisering av alle typer arbeidsplasser skal følge prinsippene i regional plan om rett virksomhet på rett sted. (Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus).
- Prinsippet om «rett virksomhet på rett sted» bør være veiledende, men ikke absolutt. ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#))
- Tjenesteytende næringer bør etableres der befolkningen faktisk bor. Virksomheter med høy arbeidsplass- og besøksintensitet bør lokaliseres nær kollektivknutepunkt. Virksomheter med lav arbeidsplass- og besøksintensitet, men som genererer mye godstransport bør lokaliseres nær overordnet veinett. Optimal lokalisering av virksomheter bestemmes på bakgrunn av områders tilgjengelighetsprofil og virksomheters mobilitetsprofil (både person- og godstransport). ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#))
- Som eksempel har IKT-næringen den fordel at samlokalisering av bedrifter potensielt kan gi store synergier (Menon, 5:2022). Det bør vurderes om arealer skal reguleres mer spesifikt etter næring/bransjer. Slik kan man oppnå synergier. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#))
- Næringsplanen og senere kommuneplanen kan gi *retningslinjer* for hva slags type næring som kan tillates, selv om dette ikke er juridisk bindende. De kan gi tydelige signaler om hvilken holdning kommunen vil ha i fremtidige detaljreguleringsaker på de aktuelle områdene. (Statsforvalteren)

- Flere bedrifter som i dag er lokalisert i Ås sentrum har svart at de gjerne kan flytte ut til arealer ved hovedveien. Noen trenger profilering, andre ikke. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#))
- Ås kommune har ingen prioriterte byer eller tettsteder utenfor regionbyen Ås, i *Regional plan for handel, service og senterstruktur, Akershus fylkeskommune 2018*.

Fakta næringsareal arealkrevende

- De mest arealkrevende virksomhetene bør legges til for eksempel Måna. ([Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022](#))
- Vinterbro [Nygård] næringsområde er lett tilgjengelig, og det er i tråd med ABC-prinsippet at C-virksomhetene er størst her (REMA, Jernia mfl.). Det er noen eiendommer med lavere utbygd andel og noen helt ubebygde eiendommer, som tilsier at det finnes noe rom for innpassing av flere C-virksomheter her. ([Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022](#))
- Det er et mål å øke arealeffektiviteten, både i etablerte og i nye næringsområder. Et virkemiddel kan være å kartlegge logistikksentrenes behov for utelagring og parkering i et næringsområde, med sikte på etablering av fellesarealer. Gå i dialog med næringslivet, og legg frem en plan for fortetting og bedre utnyttelse av eksisterende næringsareal. ([Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(Rambøll 2022\)](#))
- Nye Holstadkrysset (E18) er viktig for arealkrevende virksomhet, og bør ha likeartet virksomhet. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#))
- I Nygårdkrysset er det begrenset med areal, og det egner seg for produksjon og logistikk. Vi anbefaler samlokalisering av likeartet virksomhet. Nygårdskrysset bør videreutvikles til ett felles sted for plasskrevende handel. Alternativt; Dersom det er ønske om å få nye etableringer i kategorien plasskrevende varer nærmere Ås sentrum, bør det avsettes areal som er tilstrekkelig store til at mange enheter kan samlokaliseres i en næringsklynge. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#))

Fakta næringsareal Ås sentrum

- Handel med arbeidsplass- og besøksintensiv virksomhet skal lokaliseres i sentrumsområdene. Kommunen bør styre mot en arealutvikling som er i tråd med Regional plan for areal og transport, hvor hoveddelen av arbeidsplassstilkomsten (90%) skal skje i Ås sentrum (og Solberg som ligger i tilknytning til regionbyen Ski?), for å sikre mer levende tettsteder med gode sosiale møteplasser og variasjon i tjenester, tilbud og kollektivtransport (fylkeskommunen, Ås kommuneplan)
- Det må sikres nok arealer til næring i Ås sentrum. Næringsetableringer, kontorbygg, handel og service bør ha prioritet. Legekontorer, fysioterapi osv. legges ikke i sentrums randsone,

men inn i sentrumsbyggene fra andre etasje og oppover. Det bør ikke stilles for store forventninger til at handel skal utgjøre bygulvet gjennom hele sentrum. Ideelt sett burde butikklokalene samlokaliseres i noen områder, mens annen utadrettet virksomhet burde fylle øvrige lokaler. Viktig med dialog mellom alle aktører for å skape fellesfunksjoner. (Vista Analyse)

- Korsegårdskrysset (E6) synes å ha en svært stor verdi i forbindelse med fortetting i Ås og utflytting av ulike virksomheter. Bra kollektivforbindelse. Korsegården er det aller viktigste sentrumseksterne området i Ås, og det bør utvikles slik at det gir best mulig nytt for lokalsamfunnet i Ås. Store virksomheter som kun søker etablering ved hovedveinettet bør etableres i andre felt langs E6 eller E18. ([Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019](#))

Statlige forventninger og føringer for kommunal planlegging

Nasjonale forventninger, 2023-27

Regjeringen mener det er viktig at (...) kommunene bidrar til å fremme verdiskaping, nødvendig omstilling av økonomien, (...), redusere klimagassutslipp og tilpasse oss et klima i endring, ivareta natur, viktige friluftsområder og kulturmiljø, effektivisere energibruken, tilby likeverdige tjenester, håndtere demografiske endringer, motvirke mangel på kompetanse og arbeidskraft og sikre gode, likestilte og trygge lokalsamfunn.

Det er samtidig viktig at (...) kommunene bidrar til gode rammebetingelser for privat næringsliv og frivillig sektor.

Kommuneplanen bør legge til rette for et godt samspill mellom de ulike samfunns- og tjenesteområdene i kommunen og med sivilsamfunnet og privat næringsliv.

Effektive planprosesser er viktig for å sikre tilstrekkelig boligbygging, næringsutvikling og for å legge til rette for det grønne skiftet. Digital teknologi gir muligheter for nye tjenester og arbeidsmåter som gir gevinster både for innbyggere, næringsliv og kommunesektoren.

Grønn omstilling i næringslivet gjør det mulig å fornye eksisterende næringer og etablere nye næringer.

Det legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn.

Omstillingen til lavutslippssamfunnet og bidrag til oppnåelse av klima- og miljø målene prioriteres gjennom arealplanlegging som reduserer utslipp, arealbeslag og transportbehov.

Det legges til rette for energieffektivisering og fleksibel energibruk i næringsliv, husholdninger og offentlige bygg.

Fortetting og transformasjon av bolig- og næringsområder vurderes før nye, større utbyggingsområder settes av og tas i bruk.

Regjeringen har som mål å øke den norske selvforsyningsgraden av mat. Planleggingen må bidra til å legge til rette for at vi kan produsere så mye mat som mulig i vårt eget land.

Ved revidering av kommuneplanens arealdel vurderes det om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål.

Ved revidering av kommuneplanens arealdel, vurderer kommunen om tidligere godkjent arealbruk skal endres av hensyn til klima, naturmangfold, kulturmiljø, jordvern, reindrift, klimatilpasning, samfunnssikkerhet og et hensiktsmessig utbyggingsmønster.

Omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer, inkludert myr, tidevannssump og andre typer våtmark og skog, unngås så langt som mulig, slik at arealenes evne til lagring og opptak av karbon opprettholdes.

Statlige retningslinjer

Kommunene og fylkeskommunene skal i sin rolle som samfunnsutvikler, aktivt legge til rette for at næringslivet og innbyggerne kutter sine utslipp, sin energibruk, og omstiller seg til lavutslippssamfunnet og en sirkulær økonomi. (Statlige planretningslinjer klima og energi)

Formål planretningslinjene: (...) fremme et lavutslippssamfunn gjennom utvikling av bærekraftige, kompakte og attraktive byer og tettsteder. Arealbruken skal tilrettelegge for gode mobilitetsløsninger, redusert transportbehov og redusere tapet av naturmangfold, dyrka mark og friluftsområder. Planleggingen skal legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og næringsutvikling, med vekt på gode regionale løsninger. (Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet)

NOU 2023: 25 Omstilling til lavutslipp. Veivalg for klimapolitikken mot 2050:

Utvalget mener at ...

- alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050. Norsk klimapolitikk må vektlegge varig omstilling til nullutslipp og tempoet i omstillingen må økes.
- all politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe.
- arealpolitikken må begrense tap av natur og bidra til bevaring av naturens karbonlagre
- det må koste mer å slippe ut.
- det må være en bred tilnærming til virkemiddelbruk hvor juridiske, økonomiske og pedagogiske virkemidler benyttes.
- planer og beslutningssystemer må ta utgangspunkt i at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050.

- det på en mer systematisk måte må tas hensyn til hvordan norsk politikk virker på andre lands mulighet til omstilling.
- Norge er avhengig av fortsatt tett samarbeid med EU om klimapolitikken.

NOU 2024: 2. I samspill med naturen — Naturreisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge

Anbefalinger rettet mot privat sektor (virksomheter)

- Norske virksomheter må ta naturreisiko på alvor, benytte femtrinnsmodellen utvalget har presentert, og identifisere hvor og hvordan virksomheten berører natur, og utnytte tilgjengelig veiledning og god praksis.
- Næringsdrevne initiativ og møteplasser er viktige for å heve kompetansen, lære av hverandre og samarbeide om arbeid med naturreisiko.
- Finanssektoren vil spille en spesielt viktig rolle rundt oppmerksomhet om og oppfølging av naturreisiko, ved å få fram naturreisikorelevant informasjon, og bidra til økt bevissthet rundt naturreisiko i sin dialog med kunder.
- Virksomheter bør vurdere mulige framtidige utfallsrom i alt arbeid med naturreisiko.

Ås sine geografiske og næringsmessige mulighetsrom

Telemarksforskning (regionalforvaltning.no) og Menon (5/2022) peker på mulighetsrommet for generell sterkere næringsutvikling for Ås-samfunnet og Follo:

1. Ås-samfunnet kan gjennom lokal innsats for bosteds- og næringsattraktivitet påvirke framtidig befolkningsvekst (Telemarksforskning, regionalforvaltning.no).
2. Ås har hatt en svært høy vekst i antall arbeidsplasser, men kan øke veksten ytterligere om man har bedrifter i vekst-bransjer. Ås ser ut til å være en attraktiv kommune også for næringslivet. Men Ås har gått glipp av en forventet vekst i antall arbeidsplasser grunnet bransjestrukturen. Hvilke bransjer som vil vokse i framtida kan man ikke med sikkerhet vite. (Telemarksforskning)
3. Ås kan styrke næringsdynamikken ved å legge til rette for flere etableringer av bedrifter i vekstbransjer, enten gjennom tilflytting eller nyetablering. Både nyetablerte og tilflyttede bedrifter har sterke arbeidsplassvekst enn eksisterende bedrifter i Ås (som ligger på landsgjennomsnittet). (Telemarksforskning)
4. KS og NHO anbefaler ([Rapport \(ks.no\)](#)) at kommuner tar utgangspunkt i egne geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling.
5. Menon peker på manglende tilgang på kompetent arbeidskraft som en av tre største barrierer i alle kommuneregionen i tidligere Viken fylke. Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre høyproduktive næringer kan etablere seg i regionen.
6. Tall for pendling viser at Ås har regulert areal til næringer der vi ikke har arbeidskraft. Hvor man de siste årene har vokst ved økt innflytting og tilretteleggelse for bedrifter innen bygg, handel og transport, bør man i større grad forsøke å legge til rette for kunnskapsbedrifter i fremtiden. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke internt i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre produktive næringer kan etablere seg i regionen. (Menon, 5:2022)
7. Økt mobilitet gjennom den nye Follo-banen bidra til at det blir enklere å rekruttere arbeidskraft fra Oslo dersom man har attraktive arbeidsplasser (Menon, 5:2022).
8. Det er avsatt areal til kontornæring i sentrum på togstasjon. Kommunen må vurdere å bruke flere virkemidler for å få realisert dette bygget.

Menon (5:2022) anbefaler videre at Follo-regionen utnytter mulighetsrom innen ulike bransjer slik:

- A. Den grønne omstilling. 7 av 10 bedrifter ser på grønn omstilling som en mulighet for videre vekst. Dette er relevant for alle sektorer, men særlig for omstilling av eksisterende

næringsvirksomhet, især innen transport og logistikk i Follo, og innen kunnskapsintensive bedrifter, især med tilknytning til NMBU.

- B. Grønn bioøkonomi og landbruksteknologi. Utnytt enda bedre NMBUs posisjon ved å legge til rette for næringsutvikling med høy produktivitet som resultat. For å lykkes med denne satsing må kommunene i høyere grad enn i dag arbeide mot finansiering, tilgjengelige næringsarealer og inkubatorer for de nystartede bedrifter.
- C. Verdiskapingsvekst innen skjermede sektorer. Handel og bygg og anlegg er viktige for samfunnsutviklingen, men har lav verdiskaping, og bidrar mindre til grunnlaget for velferd. Produktiviteten må økes, for eksempel gjennom å kombinere handelsaktivitet med serverings- og annen reiselivsaktivitet.
- D. Bedre oppfølging på næringsutvikling. Kommunen må ha kunnskap om historisk utvikling og produktivitet innen næringslivet, og ha høy grad av oppfølging av eksempelvis verdiskapingsvekst, produktivitet samt oppfølging på tidligere vedtatte strategier.
- E. Arbeid strategisk mot høyproduktive næringer. Regionen bør utvikle en strategi om å tiltrekke seg høyproduktive næringer. En klar mulighet er å knytte en slik strategi tett opp mot den aktiviteten som finner sted på NMBU i Ås. Andre muligheter for satsingsområder er helseindustrien og IKT-næringen, som i både i Norge og globalt ofte lokaliserer seg i nærhet til hovedsteder.
- F. Smart samarbeid internt i regionen og med andre regioner. Stå sammen om å tiltrekkes bedrifter, og konkurrer aldri.

Et samlet kunnskapsgrunnlag peker på disse viktige fortrinnene og mulighetene for samfunns- og næringsutvikling i Ås og regionen rundt:

1. Beliggenhet og infrastruktur:

- Nærhet til Oslo: Follo ligger i umiddelbar nærhet til Norges hovedstad, Oslo, noe som gir tilgang til et stort marked, et bredt talentbasseng og et omfattende nettverk av bedrifter og institusjoner.
- Gode transportforbindelser: Follo har en god infrastruktur med flyplass, jernbane, vei og havn, noe som gjør det enkelt å transportere varer og mennesker til og fra regionen.
- Attraktivt boområde: Follo er et attraktivt boområde med en ung og voksende befolkning, noe som gir et marked for et bredt spekter av varer og tjenester.
- Ås ligger midt i regionen, og langs europaveiene og den nye toglinja. Det er bare 17 minutter fra Oslo til Ås, og E6 og E18 går gjennom kommunen.
- Områdereguleringsplanen for Ås sentralområde sammen med Campus Øst legger til rette for 50 000 kvm næringslokaler.
- Ås har altså hatt en sterkt positiv næringsattraktivitet i den siste tiårsperioden: Vekst på 4,3 prosent per år i samlet antall arbeidsplasser i de ti siste årene (mot 0,9 i landet). Sterk arbeidsplassvekst i kommuner som det pendles til har økt nettoflyttingen. Ås har hatt den tredje sterkeste veksten av alle kommunene i landet i den siste tiårsperioden. Av sammenlikningskommunene har bare Vestby hatt sterkere vekst. Nå er Ås rangert som

nummer 14 i landet for samlet arbeidsplassvekst. Antall arbeidsplasser i Ås økt med hele 78 prosent siden 2000. Veksten har vært langt sterkere enn i resten av landet (5. beste i landet)

- Ås har svært høy befolkningsvekst siste tiårsperiode. Høy attraktivitet: Nettoinnflyttingen høyere enn forventet, og veksten i næringslivet høyere enn forventet. Ung befolkning og stort fødselsoverskudd. Det forventes befolkningsvekst fram til 2050, med fødselsoverskudd. Hvis Ås beholder sin høye attraktivitet for bosetting og næringslivet kan folketallet øke med 50 prosent fram til 2050.
- Svært høy vekst i antall arbeidsplasser siste tiårsperiode, både off. og privat sektor. Antall arbeidsplasser i næringslivet økte med hele 49,3 prosentpoeng mer enn landet fra 2000 til 2022. Arbeidsplasser i næringslivet økte fra 3 705 i 2000 til 6 729 i 2022. Arbeidsplasser i det offentlige økte fra 2 903 til 5 034.

2. Utdanning og forskning:

- Høyt utdannet befolkning: Follo har en av de høyest utdannede befolkningene i Norge, noe som gir tilgang til et talentfullt arbeidsmarked.
- Sterkt forskningsmiljø: Follo har et sterkt forskningsmiljø med universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter innen en rekke fagfelt.
- Innovasjonskultur: Follo har en sterk innovasjonskultur med et aktivt gründermiljø og en rekke bedrifter som satser på forskning og utvikling.
- Ås ligger svært sentralt i dette landskapet, og har en unik posisjon på alle områder over. På Campus Ås er det 10 000 studenter og ansatte på dagtid.
- Campus Øst er et stort område mellom NMBU og Ås sentrum, hvor det er gjennomført mulighetsstudier med tanke på videre utvikling.

3. Næringsliv og klynger:

- Diversifisert næringsliv: Follo har et diversifisert næringsliv med bedrifter innen en rekke sektorer, inkludert olje og gass, maritim, IKT, handel og tjenester.
- Klyngedannelse: Follo har flere sterke klynger, for eksempel Oslofjordens logistikk- og maritimklynge og Oslofjordens IKT-klynge.
- Samarbeid og nettverk: Follo har et aktivt næringsliv med et godt samarbeidsklima og et omfattende nettverk av bedrifter og organisasjoner.
- Ås har flere store næringsaktører i kommunen. Tusenfryd og Alti Vinterbro har ambisjoner om vekst.

4. Natur og friluftsliv:

- Vakker natur: Follo har en vakker natur med skog, kulturlandskap og kystlinje, noe som gjør det til et attraktivt sted å bo og besøke.
- Friluftaktiviteter: Follo tilbyr et bredt spekter av friluftaktiviteter, noe som gir en god livskvalitet for innbyggerne og tiltrekker seg turister. Ambisjoner innen turisme og reiseliv
- Bærekraft: Follo har et sterkt fokus på bærekraft og har flere bedrifter og organisasjoner som jobber med grønne løsninger.

Hvorfor næringsvekst rundt et universitet?

Vellykket næringsutvikling må ta utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer. I Ås og Follo er det i hovedsak:

- Universitetet og Campus Ås: Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer. 10 000 mennesker på dagtid på Campus Ås betyr et stort potensial for innovasjon og næringsutvikling.
- Med en høyt utdannet arbeidsstyrke i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre høyproduktive næringer kan etablere seg i regionen.
- Forventet sterk befolkningsvekst er en viktig for framtidig næringsvekst. Ås er en del av et stort arbeidsmarked med nærheten til hovedstadsregionens bo- og arbeidsregion, og markeder for næringsdrivende.
- Store, skjermede næringer (handel, gods- og logistikk) med behov for styrket verdiskapingsvekst (effektivisering, mer lønnsom drift).

De største mulighetene og utfordringene for næringsutvikling i ÅS og Follo handler i stor grad om kompetanse, og kompetente ansatte.

NMBU (Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet) i Ås er ifølge Menon (5:2022) et utdannelsested som skiller seg ut. NMBU er et universitet med ledende forskere innen bioproduksjon, miljøfag og landskap. I forlengelse av universitetet er det blant annet en inkubator (Aggrator) som skal bidra til å kommersialisere forskningen som finner sted på NMBU og en rekke sterke forskningsmiljøer som Nofima, Nibio, Veterinærinstituttet. Videre er det et teknologioverføringskontor (TTO) i form av Ard Innovation. Per i dag har nærheten til universitetet imidlertid ikke manifestert seg i større vekstselskaper i Folloregionen innen forskningsområder fra NMBU de siste årene.

Nærhet til kunnskapsmiljøet ved NMBU, som et nasjonalt kompetansemiljø innen landbruk og næringsmidler, er med på å bygge oppunder eksisterende næringsliv og kompetansefortrinn også i Indre Østfold (Menon 5:2022).

Primærnæringen og næringsmiddelindustri er fremtredende næringer i Follo sammenlignet med Viken som helhet. Nærhet til kunnskapsmiljøet ved NMBU, i kombinasjon med lange tradisjoner for landbruk i regionen, gjør at dette er næringer som står sterkt.

Menon (5:2022) foreslår seks potensielle satsingsområder for hele Viken basert på det tidligere fylkets fortrinn både i næringslivet og samfunnet. De seks områdene er valgt på bakgrunn av at de vurderes som særlig viktige i den grønne omstilling når det kommer til næringsutvikling, og kompetansen på Campus Ås er særlig relevant for områdene sirkulærøkonomi og landbruk:

Sirkulærøkonomi: Det er et stort potensial innen sirkulærøkonomi for Viken og gode forutsetninger for næringsutvikling innen området. Viken har flere andre konkurransefortrinn som (1) stor befolkning, (2) flere etablerte aktører, og (3) et mangfold av forskningsinstitutter, sentre og klynger som jobber med tematikken i fylket. Her er det spesielt relevant å trekke frem NMBU, som har jobbet tett opp mot mange aspekter ved tematikken i en årrekke.

NMBU har definert bærekraftsarenaer som skal styrke kompetanseutvikling, undervisning, innovasjon og tverrfaglighet i NMBUs fagmiljøer. Arenaene omhandler grønne byer, bærekraftige byer, plastutfordringer, naturens tålegrense, smart landbruk og innovasjoner. I tillegg har NMBU flere relevante fakulteter som jobber opp mot sirkulærøkonomi, som fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning og fakultet for biovitenskap, for å nevne noen.

Landbruket utgjør en liten del av sysselsettingen i Viken, men er en sektor som både er viktig politisk og hvis utslippsreduksjoner vil være helt sentrale for å nå målene i Parisavtalen. Det er naturlig å se mulighetene for omstilling i landbruket i sammenheng med den teknologiske innovasjonen som foregår i og omkring NMBU på Ås (inkludert NIBIO, Nofima og andre miljøer).

Kompetansen på Campus Ås er også interessant for vekst-næringer og skjermede næringer som regionen har mye av:

Utvikling av IKT-nisjer: Den norske IKT-næringen er konsentrert i og omkring hovedstadsområdet, især i aksene fra Oslo til Bærum. Flere bedrifter som bygger på gründere og innovasjoner fra andre norske universiteter flytter likevel til hovedstadsområdet.

Det er i tillegg flere andre verktøy fylkeskommunen kan ta i bruk for å legge grunnlag for videre utvikling av IKT-næringen: Datatilgjengelighet for næringslivet, innkjøp, inkubatorer og finansiell kompetanse, og utdanning. Når det gjelder **utdanning** har NMBU, Høgskolen i Østfold og Fagskolen i Østfold med støtte fra Kompetanse Norge, og i samarbeid med Viken teknologiklynge 4.0, utviklet og prøvd ut fleksible videreutdanningstilbud i digital kompetanse.

Automatisering og robotisering i industrien: Kompetansemiljøet ved NMBU er med på å underbygge mulighetsrommet for robotisering i landbruket, så vel som i industrien. Man har et fagmiljø tilknyttet robotikk ved NMBU som bør involveres i en læringsarena for bedrifter. NMBU kan, og bør, være en pådriver for å spre kjennskap i næringslivet til mulighetsrommet innen automatisering og robotisering både i industrien, men også i landbruket.

For å oppnå suksess innen de nevnte satsingsområder, er det en utfordring som må løses: mangel på kompetent arbeidskraft. Samarbeid om hele utdanningsløpet, samt etter- og videreutdanning er viktig.

Hvilken rolle skal kommunen spille i næringsutviklingen?

Kommunens rolle som tilrettelegger for næringsutvikling, er ikke en lovpålagt kommunal oppgave. Like fullt er denne rollen en sentral del av kommunenes samlede engasjement innen lokal samfunnsutvikling. [Notat: Hvordan rigge seg for å bli best på næringsutvikling? \(distriktssenteret.no\)](https://www.distriktssenteret.no)

Kommunens rolle som næringsutvikler har blitt stadig mer kompleks de siste årene. Skillet mellom næringsutvikling og annen samfunnsutvikling har blitt mindre. Arbeid med næringsutvikling for femti år siden tok utgangspunkt i at om arbeidsplassene kom, kom folk. Å få folk til å komme, eller å ta seg av folk som kom, var ikke næringsutvikleren sin oppgave. I dag er arbeidskraft og kompetanse i langt større grad en knapphetsfaktor, og det å lykkes med næringsutvikling handler derfor om noe mer enn å bidra til å skape arbeidsplasser. Det skal være attraktivt både å jobbe og bo et sted, i en kommune og region. [distriktssenteret.no](https://www.distriktssenteret.no)

«For å lykkes i forvaltningsrollen må kommunen ha rask saksbehandling og gode reguleringsplaner. For det andre bør kommunen vise interesse for bedriftenes utfordringer, noe som også betinger gode kunnskaper om de lokale bedriftene (produsentrollen). For det tredje bør kommunen ha et (demokratisk) møteforum med det lokale næringslivet og andre næringsaktører om de strategiske næringspolitiske valgene (entreprenørrollen).» [fafo-rapport-2012.pdf \(distriktssenteret.no\)](#)

Kommunens særlig viktige rolle kommer også frem i en [studie av 41 småkommuner](#). Studien viser at kommuneorganisasjonen har en relativt stor betydning for utviklingsarbeidet, fordi andre større aktører ofte er fraværende i småkommuner.

Lokale møteplasser og nettverksbygging: Man kan på lokalt nivå og i mindre skala etablere møteplasser for kommune (ordførere, politikere og rådmann) og næringsliv. Ambisjonene kan f.eks. gå i retning av å utvikle næringsråd og – foreninger, etablere uformelle nettverk eller gjennomføre besøksrunder.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Næringslivet selv må ha god organisering, slik at kommunene har representative kontakflater som de kan trekke vekslere på i strategiske planprosesser. (KS/NHO)
- Næringslivet selv må ta aktive initiativ til dialog og samhandling med kommunen. (NHO/KS)
- (...) næringsdrevne initiativ og møteplasser er viktige for å heve kompetansen, lære av hverandre og samarbeide om arbeid med naturrisiko (NOU 2024:2)
- Ås kommune er en attraktiv kunnskapskommune basert på samarbeid mellom kommunen, innbyggere, utdanningsinstitusjoner, universitetet og tilgrensende institutter og næringsliv. (Kommuneplanen)
- Jevnlig dialog med næringslivet er avgjørende for å forstå behov og endringer i behov, og et kjennetegn på vellykket næringsutvikling (KS/NHO)
- Mellom Ås sentrum og Campus trengs det dialog mellom partene med mål å bygge Campus og sentrum sammen. (Vista Analyse)
- Det er et mål å øke arealeffektiviteten. (...) Gå i dialog med næringslivet. (Rambøll)
- Det må sikres nok arealer til næring i Ås sentrum. Viktig med dialog mellom alle aktører for å skape fellesfunksjoner. (Vista Analyse)

Næringsarealer: Næringsarealer omhandler tradisjonelt tomter og større områder som er avsatt til næringsvirksomhet. I en mer moderne tilnærming handler det også om bygg og tettstedsutvikling. Stedsutvikling er viktig særlig når steder er under omforming, det være seg perioder med utbygginger eller i perioder med nedbygging (Angell, Ringholm og Bro, 2015: [49](#)). (Distriktssenteret)

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Svært mange av anbefalingene i kunnskapsgrunnlaget har areal, bygg eller stedsutvikling som tema.
- Menon anbefaler at Follo utnytter enda bedre NMBUs posisjon ved å legge til rette for næringsutvikling med høy produktivitet som resultat. For å lykkes med denne satsing må kommunene i høyere grad enn i dag arbeide mot finansiering, tilgjengelige næringsarealer og inkubatorer for de nystartede bedrifter. (Menon, 2022)
- Produktiviteten må økes, for eksempel gjennom å kombinere handelsaktivitet med serverings- og annen reiselivsaktivitet. (Menon, 2022)

Akkvisisjon: Akkvisisjon handler om å tiltrekke seg etablerte virksomheter. Akkvisisjon betinger tid, ressurser og aktiv innsats bl.a. gjennom oppsøkende virksomhet.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Regionen bør utvikle en strategi om å tiltrekke seg høyproduktive næringer. (Menon 5/2022)
- Smart samarbeid internt i regionen og med andre regioner. Stå sammen om å tiltrekkes bedrifter, og konkurrer aldri. (Menon 5/2022)

Aktivt eierskap: Med aktivt eierskap menes at kommunen går inn som eier eller deleier av selskap. Eksempel kan være utbyggingsselskap eller utviklingsvirksomheter. Aktivt eierskap er kostnadskrevende – og ikke uten risiko.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Ås kommune tar del i utviklingen av kunnskaps- /forskningsparken, (...), evt. gjennom å ta formelt eierskap i kunnskapsparken.
- Havnene har en sterk tilknytning til lokalt og regionalt næringsliv. De offentlige havnene er typisk i kommunalt- eller interkommunalt eierskap. (Norconsult, 2022)

Utdanning og kompetanseheving: Ved å fokusere på god kvalitet i utdanningssystemet og økt kompetanse, så kan man være med på å legge et godt grunnlag for ny virksomhet og nye arbeidsplasser. I tillegg kan man bidra til rekruttering, videreutvikling og økt verdiskapning i det allerede etablerte lokale næringslivet.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Follo har få *kunnskapsbedrifter* og få bedrifter som eksporterer. Dette på tross av at Follo har den best utdannede arbeidsstyrken i Viken.
- Regjeringen forventer at fylkeskommuner og kommuner bidrar til å (...) motvirke mangel på *kompetanse* og arbeidskraft (Nasjonale forventninger).
- Næringslivet bør utnytte, videreutvikle og ved behov etablere samarbeidsarenaer som kan bidra til å øke *kompetanse* og oppmerksomhet om naturrisiko i virksomheter og bransjeorganisasjoner. (NOU 2024:2)
- Styrket rekruttering og *kompetanseutvikling* kreves fra næringslivets side for å fungere som en god samarbeidspartner (NHO/KS)
- Universiteter er en kilde til høy kompetanse og spesialiserte ferdigheter som kan være verdifulle for bedrifter i en rekke bransjer. Forskning og utvikling ved universiteter kan også føre til nye teknologier og innovasjoner som kan skape nye bedrifter og arbeidsplasser. (OECD)

Innovasjon: Innovasjon handler om å ta ideer og forskningsresultater i bruk. Å stimulere til innovasjon, nyskaping og flere nyetableringer er en utfordrende øvelse. Ofte foregår innovasjon på individuelt nivå. Samtidig ser vi at det er knoppskyting og nyetableringer med utgangspunkt i forskningsmiljøene, bl.a. på NMBU. Det finnes også eksempel på virksomheter som legger til rette for at ansatte skal jobbe med innovasjonsrettede tiltak, både i næringslivet og i det offentlige.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Innovasjon er viktig for både et samfunn og for bedrifter, ettersom det legger til rette for verdiskapingsvekst (Menon, 5:2022). Det finnes en betydelig mengde studier og forskning som kan dokumentere effekten av innovasjonstiltak for å skape næringsvekst rundt universiteter.
- Follo har det samme mulighetsrommet som de andre kommuneregionene rundt Oslo, og Menon (5/2002, side 101) anbefaler en satsing på (1) fornybarnæringen og *innovasjon innen grønn teknologi*, (2) *økt innovasjon innen IKT*, (...) og (6) innovasjon og produktivitsvekst innen skjermede næringer. (Menon, 2022)
- Det ligger en stor mulighet i å utvikle et innovasjonssenter i Ås. Informantene uttrykker ønske om et kontorfellesskap der det både kan være godt etablerte bedrifter og samtidig rom for selskap som er i startfasen. For den siste gruppen er husleienivået kritisk. (Vista Analyse, 2019)
- Pilotering og testing. Fysisk infrastruktur for utvikling og innovasjon kan være helt avgjørende for at ny kunnskap skal bli til en faktisk innovasjon, og i neste ledd bidra til verdiskaping, samt bidra til å øke en regions attraktivitet for industrielle investeringer. Undersøkelser viser at det mangler slik infrastruktur i Norge og at det er et økende behov blant bedrifter for dette. Vi anbefaler fylkeskommunen å arbeide opp mot å legge til rette for at det eksisterer infrastruktur i fylket (Menon 5:2022)

Veiledningstjenester: Når man etablerer en virksomhet, vil man bevege seg gjennom ulike faser. Når en person eller virksomhet går fra gründerfase til drift, kreves en omstilling av mentalitet og et annet fokus. Man ser det ofte er behov for veiledning og bistand på ulike sider innenfor bedriftsøkonomi, for å sikre videre drift og utvikling av virksomheten.

Samhandling offentlig, næringsliv og FoU: Man kan ta initiativ til formelt samarbeid mellom offentlige instanser (kommune), næringsliv og utdanning/ FoU på regionalt nivå. Det er dette som gjerne omtales som triple-helix. I dette må man gjerne også inkludere det finansielle miljø. Formålet med slike samarbeidskonstellasjoner er at det skal bidra til nyskaping, næringsutvikling, nye arbeidsplasser og lokal utvikling også på andre områder. For å få til et balansert og godt samarbeid, er det nok en fordel med en viss størrelse både på næringsliv og utdanningsinstitusjoner.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Tilstedeværelse av et regionalt *innovasjonsøkosystem* er en viktig del av en regions ressursgrunnlag, som domineres av et større forsknings- og utdanningsmiljø, med NMBU i spissen. For at kommunene i Follo bedre skal samarbeide om grønn næringsutvikling anbefaler Menon (133:2022) bla. et tett samarbeid om innovasjon.
- Spill på allerede etablerte strukturer for samarbeid i og utenfor regionen, som næringsforeninger, klynger, prosjekt/initiativ hos FoU-institusjoner, samt øvrige aktører som TTO-er og inkubatorer (Menon 133:2022).
- Bedrifter som inngår i næringsmiddelindustrien har klare fordeler ved å samarbeide om teknologiutvikling, eksport, rammebetingelser og grønn omstilling, og et samarbeid bør bygges rundt FoU-aktørene i regionen og allerede etablerte samarbeidsstrukturer (Menon 133:2022).

Kunnskap, kompetanse og ferdigheter: Med kunnskap og kompetanse menes en viss kjennskap til grunnleggende teori om næringsutvikling, internasjonale trender og muligheter i egen region. Det er avgjørende for kommuner som ønsker å drive aktivt næringsutviklingsarbeid at man har personell som innehar kunnskap, kompetanse og ferdigheter.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- Menon anbefaler bedre oppfølging på næringsutvikling. Kommunen må ha kunnskap om historisk utvikling og produktivitet innen næringslivet, og ha høy grad av oppfølging av eksempelvis verdiskapingsvekst, produktivitet samt oppfølging på tidligere vedtatte strategier. (Menon, 2022)

Planer og prosjektfinansiering: Med planer og prosjektfinansiering menes i denne sammenheng initiativ og felles satsing på strategisk planarbeid, operative oppgaver og prosjekter samt å sørge for økonomiske midler og andre ressurser til å gjennomføre dette. Strategiske næringsplaner utvikles som oftest i prosesser der det offentlige og næringslivet er likeverdige parter. Ved at det offentlige har økonomi til å være samarbeidspart og medfinansierer kan dette gi grunnlag for viktige prosjekter og ny næringsvirksomhet.

Profilering og markedsføring: Vi snakker i denne sammenheng om tiltak omkring felles profilering og markedsføring av regionen samlet eller av deler av regionens kvaliteter, lokaliseringsfaktorer eller bransjer. Profilering og markedsføring er kostnadskreven, omfattende og krever grundig forarbeid og planlegging. Man må bl.a. avklare hva som skal markedsføres, hvilke faktorer som skal vektlegges, hvordan dette skal skje, hvem det skal rettes mot og i hvilket omfang.

Fra kunnskapsgrunnlaget:

- En kommune kan gjøre noen med egen attraktivitet, men ikke så lett gjøre noe med nasjonal bransjevekst og næringslivets sammensetning. Målet på attraktivitet er at kommunen har en høyere arbeidsplassvekst enn de strukturelle faktorene skulle tilsi (Telemarksforskning).
- Et godt omdømme styrker konkurransekraften og øker attraktiviteten. Det er det daglige arbeidet med veivedlikehold, kvaliteten i skolen, åpenhet, tilgjengelighet, investeringsvilje og innbyggermedvirkning som bygger omdømme. (Distriktssenteret)
- Reiseliv er også et utstillingsvindu for personer utenfor regionen og landegrensene og er i så måte med på sikre bostedsattraktivitet og tiltrekke seg arbeidskraft (Menon 5:2022)
- Bo- og arbeidsmarkedsregioners egenskaper (ressurser, attraktivitet, infrastruktur og tilgjengelighet) er viktigere for bedrifters lokalisering, vekst- og utviklingsmuligheter enn enkeltkommuner. (Distriktssenteret)
- I dag er arbeidskraft og *kompetanse* (...) en knapphetsfaktor, og det å lykkes med næringsutvikling handler derfor om noe mer enn å bidra til å skape arbeidsplasser. Det skal være attraktivt både å jobbe og bo et sted, i en kommune og region. (distriktssenteret.no)

I næringsplanen må alle disse rollene være gjenstand for vurdering og eventuelt si noe om hvordan vi kan bli bedre.

Omdømmearbeid i kommuner

[Omdømme \(distriktssenteret.no\)](http://distriktssenteret.no) Et godt omdømme styrker konkurransekraften og øker attraktiviteten. Det er det daglige arbeidet med veivedlikehold, kvaliteten i skolen, åpenhet, tilgjengelighet, investeringsvilje og innbyggermedvirkning som bygger omdømme.

Næringsundersøkelser skaper engasjement og forventninger hos de som blir spurt, og er godt egnet både til å kartlegge nåsituasjonen og til å få innspill til kommunens plan- og utviklingsarbeid.

Omdømmearbeid er noe annet enn kortsiktig markedsføring overfor sentrale myndigheter eller andre eksterne aktører. En kommunes omdømme skapes ikke av slagord og logoer. Omdømmet til en kommune eller et sted kommer som et resultat av det daglige arbeidet som skjer overfor innbyggere, næringsliv og de som kommer på besøk for å handle eller som turister. Historiene disse forteller om sitt møte med kommunen, skaper omdømmet.

God utvikling gir positivt omdømme, eks: Kommunene på Helgeland deler en felles ambisjon om å vokse gjennom å få flere innbyggere og arbeidsplasser. For å lykkes med dette må kommunene arbeide systematisk med utvikling av sitt sted. Innbyggerne må oppleve kommunen som et godt sted å bo slik at de kan anbefale andre å flytte hit. Næringslivet må oppleve kommunen som en god tilrettelegger for nyskaping og videreutvikling. Folk som kommer på besøk, må oppleve en handelsstand med mangfold og god service. Når alt dette fungerer godt, får kommunen også et godt omdømme.

Omdømmearbeid i kommuner: Omdømmearbeid handler om å kartlegge stedets kvaliteter, definere mål for hvordan en vil utvikle lokalsamfunnet, og hvilke målgrupper en vil rette seg mot for å lykkes. Dersom omdømmearbeid skal påvirke attraktiviteten og veksten til et sted, må de ulike utviklingstiltakene være forankret i en overordnet strategi for hva lokalsamfunn skal være kjent for. Når kommunen arbeider kontinuerlig for å bedre stedskvalitetene og samtidig er flinke til å fortelle om de bedringene som skjer, kan omdømmet til et lokalsamfunn påvirkes.

Kommuneansatte er omdømmeagenter: I kommunalt omdømmearbeid er kommunens egne ansatte en svært viktig målgruppe. Når kommunens folk møter innbyggerne gjennom ulike tjenester eller som saksbehandlere, skapes det samtidig en fortelling om kommunen som organisasjon. De ansatte i kommunen må være med på å skape innholdet i fortellingen om kommunen. Det motsatte kan føre til at de ansatte ikke kjenner seg igjen i den fortellingen politikere og kommuneledelse presenterer. Ofte er de ansatte også innbyggere i kommunen, og som privatpersoner kan ansatte bidra både positivt og negativt til omdømmebygging.

Innbyggere og næringsliv må involveres i omdømmearbeidet: Kommunen utvikler hverken omdømme eller lokalsamfunn alene. I Distriktsenteret ser vi både gjennom forskning og erfaringer fra hele landet at det handler om å få kommune, næringsliv og innbyggere til å jobbe sammen om utvikling i en felles retning. Kommunen må ta ansvar for å sette i gang prosesser som kan gi svar på flere sentrale spørsmål:

- Hvilke overordnede mål ønsker lokalsamfunnet å nå?
- Hvilke kvaliteter kan lokalsamfunnet posisjonere seg med?
- Hvilke utviklingstrekk i samfunnet vil påvirke lokalsamfunnet?
- Hvilke målgrupper er lokalsamfunnet avhengig av å være attraktive for dersom målene skal nås?
- Hvilken posisjon bør lokalsamfunnet ta for å appellere til de prioriterte målgruppene?
- Hvem må stille seg bak posisjonen for å få til utvikling i ønsket retning?
- Identitet – hva mener egne innbyggere?
- Omdømme – hva mener personer utenfor kommunen?

Stedsutvikling og omdømmebygging tar tid: Norheimsund, som vant Statens pris for attraktivt sted i 2013, startet sitt arbeid med stedsutvikling tidlig på 1990-tallet. Distriktsenteret anbefaler kommuner å starte prosessene med bevisstgjøring blant en rekke aktører og ha åpne prosesser.

Prosesser som mobiliserer kommunen, innbyggere og næringsliv til et felles løft, kan styrke lagånd og sosiale nettverk samt skape optimisme og stolthet blant stedets innbyggere. Det må settes av ressurser i form av både penger og folk. Sørg for at det hele tiden er noe å feire og vis til konkrete resultater av utviklingsarbeidet, slik Herøy har gjort gjennom www.heroyfjordingen.no.

Distriktssenteret har jobbet med omdømmebygging gjennom flere år. I perioden 2009-2013 deltok 82 kommuner på Omdømmeskolen, blant disse helgelandskommunene Herøy og Hemnes. Gjennom Omdømmeskolen har kommunene lært å bruke 10-punktsmodellen, som setter omdømme i sammenheng med stedsutvikling og lokalt utviklingsarbeid. Metoden er bygd på erfaringer fra omdømmearbeid i kommuner og er utviklet av TIBE Samfunn. Kommuner kan bruke metoden i arbeid med samfunnsplaner, næringsplaner, reiselivsplaner og lignende.

UNDER ARBEID

Viktigste funn og anbefalinger per bransje

Her følger anbefalinger fra kunnskapsgrunnlaget, sortert bransjevis. Det kan være aktuelt å utarbeide tiltaksplaner for aktuelle bransjer i samarbeid med bransjene selv.

For alle næringer anbefaler Menon (5:2022) at Follo-regionen *utnytter mulighetsrom innen grønn omstilling*. 7 av 10 bedrifter ser på grønn omstilling som en mulighet for videre vekst. Dette er relevant for alle sektorer, men særlig for omstilling av eksisterende næringsvirksomhet.

Menon anbefaler at kommunen har *bedre oppfølging på næringsutvikling*. Kommunen må ha kunnskap om historisk utvikling og produktivitet innen næringslivet, og ha høy grad av oppfølging av eksempelvis verdiskapingsvekst, produktivitet samt oppfølging på tidligere vedtatte strategier.

Menon anbefaler at Follo og Ås arbeider strategisk mot *høyproduktive næringer*. Regionen bør utvikle en strategi om å tiltrekke seg høyproduktive næringer. En klar mulighet er å knytte en slik strategi tett opp mot den aktiviteten som finner sted på NMBU i Ås. Andre muligheter for satsingsområder er helseindustrien og IKT-næringen, som i både i Norge og globalt ofte lokaliserer seg i nærhet til hovedsteder.

Kompetansen på Campus Ås er også interessant for vekst-næringer og skjermede næringer som regionen har mye av: Utvikling av IKT-nisjer: Den norske IKT-næringen er konsentrert i og omkring hovedstadsområdet, især i aksene fra Oslo til Bærum. Flere bedrifter som bygger på gründere og innovasjoner fra andre norske universiteter flytter likevel til hovedstadsområdet.

Handel

Handel og bygg og anlegg er viktige for samfunnsutviklingen, men har lav verdiskaping, og bidrar mindre til grunnlaget for velferd. Produktiviteten må økes, for eksempel gjennom å kombinere handelsaktivitet med serverings- og annen reiselivsaktivitet. (Menon 5:2022)

I Ås er det agentur og engros som har høyest verdiskaping i 2021. Bygg og anlegg er nummer to og butikkhandel har tredje høyest verdiskaping.

Produktiviteten varierer mellom ulike bransjer i Ås. EI-produksjon har høyest produktivitet av bransjene i Ås. Det er også den nest mest produktive bransjen i landet. Sammenlignet med resten av landet ser vi at to bransjer i Ås har høy produktivitet i forhold til resten av landet i 2022: landbruk og butikkhandel. De andre bransjene har lavere produktivitet enn landsgjennomsnittet.

Som en konsekvens av Folloregionen unike lokalisering, er næringslivet i Ås dominert av en rekke innenlandsk rettede næringer. Disse er især handel og logistikk, der handel sysselsetter hele 39% i regionen. Regionen har derfor få kunnskapsbedrifter og få bedrifter som eksporterer, og følgelig en lav arbeidskraftproduktivitet. Folloregionen har blant den best utdannede arbeidsstyrken i Viken, men en stor del av disse pendler inn til Oslo.

Å utvikle Ås til et attraktivt senter forutsetter en god kombinasjon av boliger, kontorer og tjenesteyting. (...) Sentrumsfunksjoner innen handel, service, helse, tjenesteyting og kontorbedrifter for privat virksomhet bør ligge i sentrum. (Vista Analyse 2019/20, s. 44).

Handel og arbeidsplass- og besøksintensiv virksomhet skal lokaliseres i sentrumsområdene. Det må sikres nok arealer til næring i Ås sentrum. Næringsetableringer, kontorbygg, handel og service bør ha

prioritet. Legekontorer, fysioterapi osv. legges ikke i sentrums randsone, men inn i sentrumsbyggene fra andre etasje og oppover. Det bør ikke stilles for store forventninger til at handel skal utgjøre bygulvet gjennom hele sentrum. I byer og tettsteder lokaliseres boliger, næringsvirksomhet, arbeidsplasser, handel og tjenestetilbud slik at de bidrar til å styrke stedenes attraktivitet og bygger opp under sentrumsfunksjonene. Sentrumsområdene utvikles og følges opp i samarbeid med private aktører og innbyggerne. (Kommuneplanen, [Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus](#))

Ås kommune har ingen prioriterte byer eller tettsteder utenfor regionbyen Ås, i *Regional plan for handel, service og senterstruktur, Akershus fylkeskommune 2018*

I Nygårdkrysset er det begrenset med areal, og det egner seg for produksjon og logistikk. Vi anbefaler samlokalisering av likeartet virksomhet. Nygårdkrysset bør videreutvikles til ett felles sted for plasskrevende handel. Alternativt; Dersom det er ønske om å få nye etableringer i kategorien plasskrevende varer nærmere Ås sentrum, bør det avsettes areal som er tilstrekkelig store til at mange enheter kan samlokaliseres i en næringsklynge. (Vista Analyse)

Hvor man de siste årene har vokst ved økt innflytting og tilretteleggelse for bedrifter innen bygg, handel og transport, bør man i større grad forsøke å legge til rette for kunnskapsbedrifter i fremtiden. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke internt i regionen, og et stort universitet, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre produktive næringer kan etablere seg i regionen. (Menon, 5:2022)

R12 Terminalområder og regionale næringsområder for gods og logistikk I terminalområder og regionale næringsområder som er definert i den regionale planen, legges det til rette for større logistikk-, lager- og industrivirksomheter. Handel og andre besøksrettede virksomheter tillates ikke i disse områdene. ([Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus](#))

3.1 Lokalisering: Lokalisering av alle typer arbeidsplasser, handel og tjenester bør skje etter prinsippet om rett virksomhet på rett sted. By- og tettstedssentrene i Akershus skal styrkes. Varehandel og andre relaterte servicetilbud er en viktig driver for å skape levende og attraktive byer og tettsteder. ([Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus](#))

3.2 Parkering: (...) Handels- og servicevirksomheten vil være tjent med et system som er enkelt å bruke, og som favoriserer korttidsparkering. Langtidsparkering for ansatte, elever/studenter, m.fl. i byer og tettsteder må begrenses til et lavt nivå for å ivareta nullvekstmålet - med økte andeler gåing, sykling og kollektivreiser - og for å redusere trafikkproblemene i og rundt byene. ([Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus](#))

Områder utenfor byer og tettsteder for plasskrevende varegrupper skal ha så få parkeringsplasser per arealenhet at det ikke vil være mulig å etablere omfattende detaljvarevirksomhet i strid med denne planen.

4.3 Lokalisering av handel og tjenester: (...) retningslinjene styrker tette, gode bysentre ved at handelen konsentreres i sentrum og lokaliseres nær knutepunkt og kollektivårer.

4.4 Tydeligere krav til handelsanalyser: Handelsanalysene må synliggjøre konsekvenser både for (sentrums)området de er en del av, og for øvrig senterstruktur.

5.1 Regional planbestemmelse om lokalisering av handelsvirksomheter i sentrumsområder: Nyetablering eller utvidelse av eksisterende handelsvirksomhet er bare tillatt i sentrumsområder av byer og tettsteder (...). Utenfor senterstrukturen som er definert i de regionale planretningslinjene kan det legges til rette for detaljhandel som dekker et lokalt behov.

Gods og logistikk

Næringslivet er avhengig av god infrastruktur og effektive logistikknutepunkter, som godsterminaler, farleder for skipstrafikken og havner.

Menon (5:2022) at Follo-regionen utnytter mulighetsrom innen grønn omstilling. Dette er særlig relevant for omstilling av eksisterende næringsvirksomhet, især innen transport og logistikk i Follo, og innen kunnskapsintensive bedrifter, især med tilknytning til NMBU.

Kompetansen på Campus Ås er også interessant for skjermede næringer som regionen har mye av: Næringer som er viktige for samfunnsutviklingen, men har lav verdiskaping, og bidrar mindre til grunnlaget for velferd. Produktiviteten må økes. (Menon 5:2022)

Virksomheter med lav arbeidsplass- og besøksintensitet, men som skaper mye godstransport bør lokaliseres nær overordnet veinett. Optimal lokalisering av virksomheter bestemmes på bakgrunn av områders tilgjengelighetsprofil og virksomheters mobilitetsprofil (både person- og godstransport). (Rambøll)

Rambøll (2022) har kartlagt gjenværende arealreserver i de regionale næringsområdene i detalj sommeren 2022, inkludert potensialet for fortetting og for utvidelse av områdene. Det er et mål å øke arealeffektiviteten, både i etablerte og i nye næringsområder. Et virkemiddel kan være å kartlegge logistikksentrenes behov for utelagring og parkering i et næringsområde, med sikte på etablering av fellesarealer.

R9 Jordbruksareal og regional grønnstruktur utenfor prioriterte vekstområder Hensyn til viktige arealverdier, herunder jordbruksareal, kulturminner og kulturmiljø, og regional grønnstruktur for biologisk mangfold og friluftsliv, som ligger utenfor de prioriterte vekstområdene skal prioriteres foran utbygging. Hensynet skal kun avvikes dersom infrastrukturbygging har avgjørende betydning for utvikling av regionalt kollektiv- eller godstransportsystem.

R12 Terminalområder og regionale næringsområder for gods og logistikk I terminalområder og regionale næringsområder som er definert i den regionale planen, legges det til rette for større logistikk-, lager- og industrivirksomheter. Handel og andre besøksrettede virksomheter tillates ikke i disse områdene.

Kulturnæring

Natur- og kulturbaserte reiseopplevelser kan bidra til å øke attraktiviteten, utvide sesongen og øke lønnsomheten i kultursektoren og i reiselivsnæringen. (Nasjonale forventninger)

En satsing på det kulturbaserte reiselivet vil være relevant for å møte den økende nasjonale og internasjonale etterspørselen etter opplevelsesturisme (Menon 5:2022) Det store markedsgrunnlaget i Oslo, gjennom en stor lokalbefolkning og høyt antall internasjonale turister, utgjør en stor mulighet for reiselivet. Oslo representerer et stort nærmarked for reiselivet i Viken, med 700.000 innbyggere, og et gjennomsnittlig inntektsnivå som er betydelig høyere enn i resten av landet. Potensialet i Osloområdet dekker det meste av reiselivet; både natur- og kulturbaserte opplevelser, og hele spekteret fra kjøp/leie av fritidsboliger til kortferier og dagsreiser.

Det er grunn til å tro at det vil være en spesielt høy etterspørsel fremover etter aktiviteter og kultur. Det er nemlig en langsiktig internasjonal etterspørselstrend etter bærekraftige natur- og kulturopplevelser som det finnes mye av i Norge. (Menon, 2022)

Et samarbeid mellom privat og offentlig sektor kan utløse økt aktivitet. Med et offentlig bidrag i sentrum med utvikling av attraktive torg, mer utadrettet virksomhet i/ved kulturhuset og retningslinjer (evt. premiering) for attraktiv fasade, kan et første steg være tatt. Krav til bruk av fortau, skiltregler og dialog om muligheter mot gateplan kan utløse en ny energi som gir et løft. (Vista Analyse, 2019)

Ås kommune vil: Utvikle potensialet for stedsbasert næringsutvikling og lokal mat samt turisme rettet mot natur- og *kulturopplevelser*. (Kommuneplanen)

Ås skal konsentrere hoveddelen av boligveksten til Ås sentrum og Solberg, mens hoveddelen av arbeidsplassveksten skal skje i Ås sentralområde. Tettere utbygging gir muligheter for å utvikle mer levende *tettsteder med gode sosiale møteplasser og variasjon i tilbud av handel, service, kultur og kollektivtilbud*. Dette bidrar til at en stadig større del av befolkningen kan dekke sine daglige gjøremål der de bor. Å bygge tettere sikrer dessuten landbruks-, og natur- og friluftsområder mot nedbygging. (Kommuneplanen)

Ås kommune skal ha en bevisst kultursatsing som skal bidra til at Ås er en attraktiv kommune å bo og jobbe i. (Næringsstrategien 2016-28)

Kulturplan for Akershus 2016-2023 (planen er ikke oppdatert) peker på kulturnæring som ett av fire satsingsområder:

- Akershus fylkeskommune skal bidra med brobyggerkompetanse mellom kulturnæringer og øvrig næringsliv, i tillegg til andre deler av virkemiddelapparatet.
- Kunst- og kulturfeltet skal bidra til å oppfylle mål i Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus fram mot 2025. Dette innebærer en satsing på kulturelt entreprenørskap og etablering av klynger.
- Akershus fylkeskommune skal arbeide med å styrke bransjetilknytningen for talenter.

En satsing på kulturnæringsklynger er et sentralt verktøy i by- og tettstedsutviklingen med tanke på å utvikle gode steder med et mangfoldig næringsliv. I tillegg skal Akershus fylkeskommunes satse på kulturnæringer gjennom talentutvikling.

Regjeringen startet i januar 2024 opp arbeidet med *veikart for kreativ næring*. Kreativ næring er i vekst internasjonalt. Med et rikt kulturliv og sterke teknologiske miljøer, har Norge gode forutsetninger for økt verdiskaping og eksport fra disse næringene. Kreativ næring spiller også en sentral rolle i grønn og digital omstilling. Vi er avhengig av nytenkning og innovasjon for å kunne omstille oss fremover. Kreativ næring er stadig voksende. Næringen står for en verdiskaping på om lag 52 milliarder kroner, og sysselsetter over 90.000 personer i Norge.

Kompetansevirksomheter

Utnytt enda bedre NMBUs posisjon ved å legge til rette for næringsutvikling med høy produktivitet som resultat. For å lykkes med denne satsing må kommunene i høyere grad enn i dag arbeide mot finansiering, tilgjengelige næringsarealer og inkubatorer for de nystartede bedrifter. (Menon 5:2022)

Menon (5:2022) at Follo-regionen utnytter mulighetsrom innen grønn omstilling. Dette er særlig relevant for omstilling av eksisterende næringsvirksomhet, især innen transport og logistikk i Follo, og innen kunnskapsintensive bedrifter, især med tilknytning til NMBU.

Kompetansen på Campus Ås er særlig relevant for områdene sirkulærøkonomi og landbruk:

Sirkulærøkonomi: Det er et stort potensial innen sirkulærøkonomi for Viken og gode forutsetninger for næringsutvikling innen området. Viken har flere andre konkurransefortrinn som (1) stor befolkning, (2) flere etablerte aktører, og (3) et mangfold av forskningsinstitutter, sentre og klynger som jobber med tematikken i fylket. Her er det spesielt relevant å trekke frem NMBU, som har jobbet tett opp mot mange aspekter ved tematikken i en årrekke.

Automatisering og robotisering i industrien: Kompetansemiljøet ved NMBU er med på å underbygge mulighetsrommet for robotisering i landbruket, så vel som i industrien. Man har et fagmiljø tilknyttet robotikk ved NMBU som bør involveres i en læringsarena for bedrifter. NMBU kan, og bør, være en pådriver for å spre kjennskap i næringslivet til mulighetsrommet innen automatisering og robotisering både i industrien, men også i landbruket.

Reiseliv/opplevelse/turisme

Reiselivet er en betydningsfull næring i Viken. Videreutviklingen av reiselivsnæringen utgjør et mulighetsrom for Viken av flere grunner, ifølge Menon (5:2022). Først og fremst skaper reiselivet arbeidsplasser i hele fylket, inkludert i distriktene. Reiselivet kan også spille en rolle som identitetsbygger og skape lokal stolthet ved å synliggjøre spesielle egenskaper ved destinasjoner. I tillegg vil reiselivstilbud som servering og aktiviteter skape mer levende byer og bygder som også lokalbefolkningen kan benytte seg av. Utviklingen av reiselivet er derfor viktig distriktspolitikk for å skape bolyst og motvirke fraflytting.

I sterke destinasjoner er ofte reiselivsnæringen svært dominerende i kommunens eller regionens næringsliv. Reiselivet fører i tillegg med seg ringvirkninger som gagnar andre bransjer. For eksempel vil omsetningen ved hytteutbygging tilfalle bygg- og anleggsbransjen og turister vil legge igjen penger i handelsbransjen, i tillegg til hos reiselivsbedrifter. I kommuner og regioner der reiselivet står sterkt er det derfor viktig å videreutvikle næringen, da en svekkelse av næringen kan få store konsekvenser for sysselsettingen og verdiskapingen.

Det er i tillegg flere andre faktorer som gjør reiselivsnæringen interessant i en kontekst av næringsutvikling. Fra et økonomisk perspektiv har reiselivsnæringen vist seg å være lite konjunkturavhengig før koronapandemien. I perioder der norsk økonomi har hatt sterkere vekst enn de utenlandske markedene, har reiselivsnæringen rettet mot lokalbefolkning og yrkesreisende opplevd sterk vekst. I perioder der norsk økonomi har hatt svakere vekst, derimot, har den turistrettede delen av reiselivet hatt sterk vekst grunnet bedre kostnadsmessig konkurransevne og gjerne svak norsk krone (valuta). Dermed kan reiselivsnæringen sies å være robust, med mindre økonomien utsettes for spesielle og alvorlige sjokk, som koronapandemien har vært et eksempel på. Videre tilbyr reiselivsnæringen jobber til folk som ikke nødvendigvis har lang formell utdanning.

Menon har tidligere beregnet prognoser for reiselivsnæringen frem til 2030¹²⁸. Ifølge disse prognosene vil veksten i norsk reiselivsnæring være høy i inneværende år og de nærmeste årene, og norsk reiselivsnæring vil være tilbake til en ny normalsituasjon i 2025. Deretter forventer vi at den årlige veksten i omsetning vil ligge på 5 prosent, i tråd med årlig gjennomsnittlig omsetningsvekst i perioden 2011-2019.

Det er grunn til å tro at det vil være en spesielt høy etterspørsel fremover etter aktiviteter og kultur. Det er nemlig en langsiktig internasjonal etterspørselstrend etter bærekraftige natur- og kulturopplevelser som det finnes mye av i Norge. (Menon, 2022)

Handel og bygg og anlegg er viktige for samfunnsutviklingen, men har lav verdiskaping, og bidrar mindre til grunnlaget for velferd. Produktiviteten må økes, for eksempel gjennom å kombinere handelsaktivitet med serverings- og annen reiselivsaktivitet. (Menon, 2022)

Reiseliv er også et utstillingsvindu for personer utenfor regionen og landegrensene og er i så måte med på sikre bostedsattraktivitet og tiltrekke seg arbeidskraft (Menon 5:2022). Reiselivstilbud som servering og aktiviteter skape mer levende byer og bygder som også lokalbefolkningen kan benytte seg av.

I Viken er det mye lokalmarkeds- og yrkesrettet reiseliv i hele regionen. Langs østsiden av Oslofjorden er det et stort antall fjordhytter, samt hoteller, aktivitets- og serveringsbedrifter.

Nærheten til Oslo utgjør både muligheter og trusler for Vikens reiselivsnæring. Mulighetene ligger i at det er et stort og tilgjengelig markedsgrunnlag i Oslo, både gjennom en stor lokalbefolkning og byens rolle som base for mange utenlandske turister.

Natur- og kulturbaserte reiseopplevelser kan bidra til å øke attraktiviteten, utvide sesongen og øke lønnsomheten i kultursektoren og i reiselivsnæringen. En retning reiselivet i Viken kan ta for å videreutvikle tilbudet er å i større grad alliere seg med det lokale landbruket. Det kan utvikles spennende natur- og kulturopplevelser knyttet til både jordbrukets, skogbrukets, utmarksområdenes og sjøens ressurser.

Når det gjelder reiseliv, har Ås kommune fått innspill fra flere aktører i bransjen om at man ønsker seg et såkalt Sørlands-samarbeid for destinasjonsutvikling. Destinasjonsutvikling innen reiseliv er en helhetlig tilnærming som krever samarbeid mellom ulike aktører for å skape en positiv og minneverdig opplevelse for besøkende samtidig som man ivaretar destinasjonens unike kvaliteter.

For resten av det norske markedet og for utenlandsmarkedene ser vi både potensial knyttet til å videreutvikle og markedsføre det natur- og kulturbaserte reiselivet i regionen. Selv om det allerede har skjedd mye knyttet til mat og drikke, mener vi at det fremdeles er et stort potensial i forsterket samarbeid mellom reiseliv og landbruket, der lokal mat- og drikkeproduksjon kan knyttes til ulike serverings- og opplevelseskonsepter (Menon 5:2022).

Menon tror også at det er betydelig vekstpotensial i helse- og velværeturisme i Viken. En helsebevisst, aldrende befolkning med høy inntekt, særlig i nærmarkedet i Viken og Oslo, representerer et stort og voksende markedsgrunnlag. Både langs kysten, ved innlandssjøer og på fjellet har Viken hoteller med høy kvalitet og ledig kapasitet i store deler av året.

Til slutt er det også muligheter i å møte den stadig voksende etterspørselen etter «businesssturisme», både knyttet til incentive-turer, konferanser/kongresser og «special interest»-reiser, for eksempel byutvikling.

Fylkeskommunen bør fortsette å sette søkelys på kompetanse og utdanning i næringen. Reiselivet har lav arbeidskrafts-produktivitet. På den ene siden fører dette til høy sysselsetting, særlig i distriktene, noe som dermed bidrar til å opprettholde levedyktige lokalsamfunn. Det betyr også at næringen kan tilby arbeidsplasser til marginale grupper i arbeidslivet, for eksempel ufaglærte og mennesker med begrensede norskkunnskaper. For kommunen fører arbeidsintensiteten til store inntekter. På den andre siden kan lav produktivitet ha negative konsekvenser for verdiskapingen i

fylket dersom reiselivsnæringen legger beslag på arbeidskraft som kunne vært sysselsatt i andre næringer med høyere produktivitet.

For å øke verdiskapingen i fylket er det dermed viktig at reiselivsnæringen arbeider for å øke produktiviteten. I tillegg vil høyere produktivitet være viktig for at arbeidsgiverne anses som attraktive og at de klarer å beholde og tiltrekke seg kompetanse. En måte å øke produktivitet på er å akselerere den digitale utviklingen reiselivsnæringen allerede har begynt på. En annen måte er å øke prisnivået på reiselivsproduktet. Det er indikasjoner på at det er et voksende, kvalitetsbevisst og mer betalingsvillig marked som ønsker unike opplevelser. Utvikles et godt opplevelsestilbud, er det dermed gode muligheter for å ta godt betalt for det.

Landbruk

Primærnæringen og næringsmiddelindustri er fremtredende næringer i Follo sammenlignet med Viken som helhet. Nærhet til kunnskapsmiljøet ved NMBU og Tomb fagskole, i kombinasjon med lange tradisjoner for landbruk i regionen, gjør at dette er næringer som står sterkt.

Landbruket utgjør en liten del av sysselsettingen i Viken, men er en sektor som både er viktig politisk og hvis utslippsreduksjoner vil være helt sentrale for å nå målene i Parisavtalen. Det er naturlig å se mulighetene for omstilling i landbruket i sammenheng med den teknologiske innovasjonen som foregår i og omkring NMBU på Ås (inkludert NIBIO, Nofima og andre miljøer).

For resten av det norske markedet og for utenlandsmarkedene ser vi både potensial knyttet til å videreutvikle og markedsføre det natur- og kulturbaserte reiselivet i regionen. Selv om det allerede har skjedd mye knyttet til mat og drikke, mener vi at det fremdeles er et stort potensial i forsterket samarbeid mellom reiseliv og landbruket, der lokal mat- og drikkeproduksjon kan knyttes til ulike serverings- og opplevelseskonsepter (Menon 5:2022)

En retning reiselivet i Viken kan ta for å videreutvikle tilbudet er å i større grad alliere seg med det lokale landbruket. Det kan utvikles spennende natur- og kulturopplevelser knyttet til både jordbrukets, skogbrukets, utmarksområdenes og sjøens ressurser.

Ås-samfunnet kan utnytte NMBUs posisjon til en satsing på grønn omstilling, bioøkonomi og landbruksteknologi, og tiltrekke seg høyproduktive næringer.

Nærhet til kunnskapsmiljøet ved NMBU, som et nasjonalt kompetansemiljø innen landbruk og næringsmidler, er med på å bygge oppunder eksisterende næringsliv og kompetansefortrinn også i Indre Østfold (Menon 5:2022).

Fylkeskommunens landbruksstrategi peker på følgende ambisjoner for landbruket:

- I Viken skal binding av karbon i landbruket økes
- I Viken skal utslipp av klimagasser fra landbruket reduseres
- Landbruket i Viken skal bli klimasmart
- I Viken er landbruket en netto energileverandør
- I Viken er det naturlig å velge tre som byggemateriale
- I Viken skaper landbruket attraktivitet i varierte bygdelag og distrikter
- I Viken er landbruket synlig og verdsatt i byer og tettsteder
- I Viken skal avrenning og utslipp fra landbruket reduseres

- Viken skal øke forsknings- og innovasjonstakten for bedre utnyttelse av biologiske ressurser
- I Viken blir beiteressursene ivaretatt og benyttet
- Jordbruket i Viken skal styrkes ved økt jordfruktbarhet

Ås kommunes kommuneplan sier at vi vil:

- Øke matproduksjonen i landbruket uten at klimagassutslippene øker.

Kunnskapsgrunlaget for jordvern har begrunnelser som peker på tiltak i næringen:

1. Jordbruksarealene og jordsmonn i god tilstand bidrar til å redusere overvannsskader ved intense nedbørsepisoder. Jordvern reduserer klimarisiko. Dette er et argument for jordvern i Follokommunene.
7. Bylandbruk og småskala matproduksjon kan utnytte jordbruksarealer i og nær tettsteder. Jordvern bidrar til å bevare disse arealenes bidrag til miljø- og livskvalitet i nærmiljøet i Follokommunene

Kjennetegn på vellykket næringsutvikling

Regjeringen mener det er viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til å fremme verdiskaping, nødvendig omstilling av økonomien, sikre bosetting i hele landet, redusere klimagassutslipp og tilpasse oss et klima i endring, ivareta natur, viktige friluftsområder og kulturmiljø, effektivisere energibruken, tilby likeverdige tjenester, håndtere demografiske endringer, motvirke mangel på kompetanse og arbeidskraft og sikre gode, likestilte og trygge lokalsamfunn. Det er samtidig viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til gode rammebetingelser for privat næringsliv og frivillig sektor. (Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027).

Det heter videre at:

2.1. Kommuneplanen bør legge til rette for et godt samspill mellom de ulike samfunns- og tjenesteområdene i kommunen og med sivilsamfunnet og privat næringsliv.

2.2 Effektive planprosesser er viktig for å sikre tilstrekkelig boligbygging, næringsutvikling og for å legge til rette for det grønne skiftet. Digital teknologi gir muligheter for nye tjenester og arbeidsmåter som gir gevinster både for innbyggere, næringsliv og kommunesektoren.

Nærings- og samfunnsutvikling henger altså tett sammen.

Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling

<https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/naringslivsutvikling/kjennetegn-pa-vellykket-naringsutvikling/>

Kommuner som ser næringsutvikling som en del av kommunens arbeid for gode lokalsamfunn, lykkes i større grad med kommunal næringsutvikling, viser en rapport fra Vista og Samfunnsøkonomisk analyse AS (03-2021). (Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling <https://www.ks.no/contentassets/dcf7fdea4dbf4ddfbe301a66731b64b7/Vellykket-naringsutvikling.pdf>)

Det er særlig seks erfaringer som i stor grad er felles for kommunene som lykkes (Vista Analyse 2021). Disse er at kommunen:

- ser næringsutviklingsarbeid som en del av kommunens arbeid for gode lokalsamfunn. Følgelig ser kommunene næringsutvikling som en kilde også til positiv befolkningsutvikling.
- tar utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling.
- er opptatt av å utvikle og holde fast på en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- er opptatt av at arbeidet er godt forankret både i kommunens administrative og politisk ledelse.
- har jevnlig og god dialog med relevante næringsaktører i egen kommune, for slik å involvere lokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- ser eget arbeid som en del av regionens arbeid for positiv næringsvekst.
- har en bred innfallsvinkel til næringsutviklingsarbeidet på tvers av kommunale sektorer.
- har god dialog med næringslivet både på administrativt og politisk nivå.

Næringslivet selv er i mange tilfeller drivkraften i næringsutviklingsarbeidet. Hva kreves fra næringslivets side for å fungere som en god samarbeidspartner?

- God organisering, slik at kommunene har representative kontaktflater som de kan trekke vekslers på i strategiske planprosesser.
- Aktive initiativ til dialog og samhandling. Når større næringsaktører etablerer seg i små kommuner eller i kommuner med "voksesmerter", er det viktig at bedriftene selv bidrar med god dialog og vilje til å bidra tilbake til samfunnet. En bedrift som oppnår legitimitet i befolkningen, vil også kunne oppnå egen nytte i form av bedre dialog og enklere veier til løsninger snarere enn barrierer.
- Styrke rekruttering og kompetanseutvikling. Bedriftene kan bidra med undervisning, lærlingeplasser, stipend eller ved å tilrettelegge for prosjekter med skolene som bidrar til å øke interessen for et fagområde som trenger kompetent arbeidskraft.
- Vilje (og tid) til å stille opp for fellesskapsinnsatser.
- Kjennskap til plan- og bygningsloven. Jo tidligere næringsaktører informerer om framtidige behov, jo bedre muligheter er det for å gjennomføre planprosessen i tråd med de juridiske kravene. Dersom kommune og næringslivets organisasjoner kan «utdanne» hverandre i hverandres rammebetingelser, jo bedre muligheter er det for realistiske og framtidsrettede strategiske planer.
- Bidra med markedsinformasjon. Bedriftene må bidra med god informasjon om markedsutvikling, slik at kommunen har mulighet for å følge opp både der det kan komme utfordringer og der det kan dukke opp muligheter. En viktig side av informasjonsarbeidet fra næringslivets aktører er å synliggjøre forskjeller på kort og lang sikt.
- Informasjon om betydningen av komplementære virksomheter eller næringer.

Hvorfor næringsplan?

Staten har forventninger om at kommunesektoren skal bidra til å løse nasjonale utfordringer. Det gjelder både arealbruk, samfunnssikkerhet- og beredskap, transport, næring, miljø og klima, og også den sosiale utviklingen i kommunen.

Kommunene er opptatt av å skape arbeidsplasser. Næringslivet gir arbeidsplasser, inntekter og viktige bidrag til lokal samfunnsutvikling der bedriftene er.

Et godt partnerskap med kommunen kan gi næringslivet konkurransefortrinn.

En næringsplan styrker kommunens mulighet til å føre en strategisk og langsiktig tilrettelegging for næringslivet.

Hovedformålet med en næringsplan er å fastsette kommunens ambisjon i næringspolitikken og beslutte hvilke virkemidler kommunen vil benytte seg av for å realisere denne ambisjonen. Den skal gi et godt grunnlag for hva kommunen i planperioden skal fokusere på i sitt arbeid for å bidra til en positiv næringsutvikling.

Næringsplanen er ikke et mål i seg selv. Faren for planslitasje, sektorisering og manglende koordinering må vurderes. Det kan også hende at målene kan nås med eksisterende samarbeid, eller virkemidler før planarbeidet starter. Gjennomføringskraft og konkrete resultater er en forutsetning for at kommunale planer skal ha effekt. (Distriktssenteret)

KS og NHO sin analyse av næringsutviklingsarbeid i 17 case-kommuner har vist at kommuner med vellykket arbeid for næringsutvikling:

- er opptatt av å utvikle og holde fast på en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- er opptatt av at arbeidet er godt forankret både i kommunens administrative og politisk ledelse.
- har jevnlig og god dialog med relevante næringsaktører i egen kommune, for slik å involvere lokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- ser eget arbeid som en del av regionens arbeid for positiv næringsvekst

Langsiktighet og tverrfaglighet er lettere å oppnå gjennom planmessig arbeid. Kommunens samfunnsansvar tilsier at de må forholde seg til samfunnsutviklingen bredt.

Temaplaner er ikke del av den formelle planframstillingen, og er ikke rettslig bindende for den framtidige arealbruken. For å få presentert viktige forhold for arealbruk og forståelse av planen, kan temaplaner og illustrasjoner være aktuelle å bruke, selv om de ikke får den samme formelle statusen som en hensynssoner med bestemmelser eller retningslinjer.

Bra for naboen er bra for deg!

(...) kommuneregionen en liten enhet når det kommer til tradisjonell næringsutvikling (Menon 5:2022). Enkelte store etableringer kan ha stor betydning på hvordan kommuneregionens mulighetsrom fremover ser ut. Menon anbefaler derfor at man både i fylket og i kommuneregionene i større grad arbeider med å finne ut av hvordan man arbeider effektivt sammen.

Bedrifter bryr seg ikke om kommune- eller kommuneregionsgrenser, og entiteter av denne størrelse er i utgangspunktet ikke egnet for å drive selvstendig næringsutvikling eller til å utarbeide næringsstrategier som er uavhengige av resten av fylket.

Et næringsliv i et område vil ha fordel av nærhet til storbyer og etablerte næringsklynger. Dette er knyttet både til størrelsen på markedet som bedrifter leverer til og størrelsen på arbeidsmarkedet som bedrifter henter kompetanse fra, i tillegg til antall potensielle kunder og samarbeidspartnere.

Hva skal være Ås kommunes rolle i den store bo- og arbeidsregionen vi tilhører? Ås er innplassert i bo- og arbeidsregionen Oslo. Bo- og arbeidsmarkedsregioner (BA-regioner) er en inndeling av Norge i 159 funksjonelle regioner (sist oppdatert i 2013). Bo- og arbeidsmarkedsregioner benyttes i ulike økonomiske analyser der det er behov for funksjonelle regioner på et nivå mellom kommuner og fylker.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/rapporter/rapporter2013/nibrappport_2013_1.pdf

Onsager (2018) har på bestilling fra Innovasjon Norge sett på grunner til at kommuner bør samarbeide regionalt om næringsutvikling. I notatet «Regional næringsutvikling og kommuneregionalt samarbeid» pekes det på at:

- Økt verdiskaping og styrket næringsutvikling både i kommuner og landet totalt krever i økende grad bedre skreddersydd og koordinert politikk og virkemidler på regionalt nivå.

- Funksjonelle regioner (eks. bo- og arbeidsmarkedsregioner) er ofte best egnet; fylkeskommunene er for store og kommunene for små (geografisk og funksjonelt) for oppgaven.
- Det forutsetter at kommunene tar ledelses- og samstyringsansvaret i BA-regionene mellom offentlige (kommuner, fylkeskommuner, IN, SIVA, NFR) og private aktører.
- Næringsutvikling skjer på tvers av kommunegrenser:
 - Bedrifter og næringsmiljøer forankres og utvikles i regionale arbeidsmarkeder, næringsmiljø, verdikjeder og kunnskapsnettverk som går utover kommunegrenser.
 - Innovasjonssamarbeid med partnere «lokalt/regionalt» er viktig for innovative bedrifter, og ofte i kombinasjon med nasjonale samarbeid (og for en mindre del også internasjonalt).
 - Velfungerende regionale innovasjonssystemer er viktig for virksomheters innovasjons- og vekstevne. Disse kan bare styrkes på tvers av kommunegrenser.
 - Bo- og arbeidsmarkedsregioners egenskaper (ressurser, attraktivitet, infrastruktur og tilgjengelighet) er viktigere for bedrifters lokalisering, vekst- og utviklingsmuligheter enn enkeltkommuner.

Det er også pekt på noen forhold som fremmer samarbeid mellom kommuner:

- Regional samhörighet/integrasjon: by-omland, bo- og arbeidsmarked, tradisjoner for samarbeid/gode erfaringer
- Kommunene oppfatter seg/hverandre som «likestilte»: «Hver én stemme, uavhengig av størrelse»
- Felles forståelse av samarbeidets mål og nytte: «Positiv-sum-spill» (mer enn «nullsum-spill»)
- Aktiv deltakelse fra andre enn kommunale aktører i regionen
 - Kunnskapsinstitusjoner, næringsliv, andre virkemiddelaktører
 - Koplinger også ut av regionen
- Regionalt lederskap med god forankring og oppslutning fra alle kommunene

Og forhold som hemmer:

- Svak regional samhörighet/integrasjon: Ingen bo- arbeidsmarkedsregion, tradisjoner for samarbeid, store geografiske avstander
- Skjeve maktforhold og ujevn tilgang på utviklingsressurser og prioriteringer blant kommunene
- Manglende interesse, deltakelse og drahjelp fra andre enn kommunale aktører: Kunnskapsinstitusjoner, næringsliv, virkemiddelaktører ellers
- Kommunene sagt «ja» til for mange samarbeid etc. til tross for manglende kapasiteten

UNDER ARBEID

DEL 2: HVER PLAN OG UTREDNINGS ANBEFALINGER

Denne delen av kunnskapsgrunnlaget gjengir i fulltekst anbefalinger og vurderinger sortert for hver plan og utredning.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027

Regjeringens forventninger til kommunens planlegging.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20232027/id2985764/>

Næringsutvikling

Regjeringen mener det er viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til å fremme verdiskaping, nødvendig omstilling av økonomien, sikre bosetting i hele landet, redusere klimagassutslipp og tilpasse oss et klima i endring, ivareta natur, viktige friluftsområder og kulturmiljø, effektivisere energibruken, tilby likeverdige tjenester, håndtere demografiske endringer, motvirke mangel på kompetanse og arbeidskraft og sikre gode, likestilte og trygge lokalsamfunn. Det er samtidig viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til gode rammebetingelser for privat næringsliv og frivillig sektor.

2.1. Kommuneplanen bør legge til rette for et godt samspill mellom de ulike samfunns- og tjenesteområdene i kommunen og med sivilsamfunnet og privat næringsliv.

2.2 Effektive planprosesser er viktig for å sikre tilstrekkelig boligbygging, næringsutvikling og for å legge til rette for det grønne skiftet. Digital teknologi gir muligheter for nye tjenester og arbeidsmåter som gir gevinster både for innbyggere, næringsliv og kommunesektoren.

Velferd og bærekraftig verdiskaping

Framtidens velferd og verdiskaping må utvikles innenfor rammen av sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Regional og kommunal planlegging er viktige verktøy for å legge til rette for grønne næringer og overgangen til en mer sirkulær økonomi, sikre god infrastruktur og bidra til omstilling i offentlig sektor. Helhetlig planlegging er nødvendig for å sikre ressursgrunnlaget for utvikling av natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, reindrift, fiskeri og reiseliv.

Legge til rette for grønne industrinæringer

Grønn omstilling i næringslivet gjør det mulig å fornye eksisterende næringer og etablere nye næringer. Utvikling innen fangst og lagring av karbon, fornybar energi, energigjenvinning, hydrogen, batterier, grønn skipsfart og landtransport, prosessindustri, skog- og trenæring og akvakultur bidrar til omstilling. Dette er næringer som er viktige for å skape flere lønnsomme arbeidsplasser og for å

øke den samlede verdiskapingen og eksportinntektene. Regional og kommunal planlegging er viktig for å legge til rette for grønn næringsutvikling i hele landet.

Regional planlegging skal gi strategisk retning til næringspolitiske prioriteringer, mobilisere aktørene og samordne offentlig innsats og virkemidler i fylket.

Tilgang på kompetanse, arbeidskraft og gode tjenester

Fylkeskommunen har ansvar for å bidra til best mulig samsvar mellom etterspørsel etter arbeidskraft og tilbud om utdanning og kompetanse i regionen.

God infrastruktur som grunnlag for verdiskaping

Næringslivet er avhengig av god infrastruktur og effektive logistikknutepunkter, som godsterminaler, farleder for skipstrafikken og havner.

Tilrettelegging for natur- og kulturbasert næringsliv

Natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, reiseliv, fiskeri og reindrift er viktige for verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting i store deler av landet. Langsiktig og forutsigbar planlegging og forvaltning av arealene, som tar hensyn til et klima i endring, er avgjørende for disse næringenes framtid. Videre utvikling av næringene, ut fra stedege forhold, er aktuelle tema i regional og kommunal planlegging.

Primærnæringer som jordbruk, skogbruk, reindrift og fiskeri er grønne næringer, som produserer på fornybare og evigvarende ressurser dersom de forvaltes riktig.

Fylkeskommunene og kommunene kan i planleggingen legge til rette for nye bærekraftige næringer i tilknytning til jordbruk og skogbruk.

Reiselivsnæringen omfatter både masseturisme og mer tilpassede opplevelser for mindre grupper. Natur- og kulturbaserte reiseopplevelser kan bidra til å øke attraktiviteten, utvide sesongen og øke lønnsomheten i kultursektoren og i reiselivsnæringen.

Sirkulær økonomi gir muligheter for utvikling av nye virksomheter og arbeidsplasser i hele landet, og fylkeskommunene og kommunene kan legge til rette for dette gjennom samfunns- og arealplanleggingen, virksomhetsutøvelsen og som pådrivere for næringsutvikling.

4.5. Verdiskaping i en sirkulær økonomi. Mer sirkulære løsninger og bedre ressursutnyttelse er nødvendig for å få til en mer bærekraftig utvikling i Norge.

Forventinger:

4. Regionale planverktøy og kommuneplanens kommuneplan brukes for å gi strategisk retning til samfunnsutviklingen og utarbeides i samspill med innbyggerne, sivilsamfunnet, næringslivet og andre offentlige aktører. Vedtatte mål og strategier følges opp i økonomiplanleggingen og i øvrige planer.

10. Det legges til rette for å styrke samisk kultur, nærings- og samfunnsliv og samiske språk gjennom planleggingen.

20. I byer og tettsteder lokaliseres boliger, næringsvirksomhet, arbeidsplasser, handel og tjenestetilbud slik at de bidrar til å styrke stedenes attraktivitet og bygger opp under sentrumsfunksjonene. Sentrumsområdene utvikles og følges opp i samarbeid med private aktører og innbyggerne.
31. Det legges til rette for grønn omstilling, bærekraftig verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser i hele landet.
32. Det legges til rette for mer fornybar energiproduksjon, særlig i områder med kraftkrevende næringsutvikling. Det er viktig å sikre god balanse mellom mer fornybar energi og miljøhensyn.
33. Det legges til rette for mer effektiv og fleksibel energibruk.
34. Det legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer planlegges med et regionalt perspektiv, og energibruk, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene.
35. Fylkeskommunene tar et helhetlig ansvar for kompetansepolitikken og utvikling av kompetanseplaner som bidrar til at regionen får tilgang på den kompetansen som arbeidsmarkedet etterspør.
36. Det legges til rette for videre utvikling av havner og sjøtransport, og lokalisering og nødvendige arealer vurderes i et regionalt perspektiv.
37. Det legges til rette for bærekraftig verdiskaping og grønne næringer i tilknytning til jord- og skogbruk og i randsonene til de store verneområdene.
38. Fylkeskommunene og kommunene legger gjennom sin areal- og samfunnsutvikling og virksomhetsutøvelse til rette for omlegging til en mer sirkulær økonomi, der ressurser og eksisterende bebyggelse og anlegg brukes lengst mulig og i større grad ombrukes og oppgraderes.
46. Omstillingen til lavutslippssamfunnet og bidrag til oppnåelse av klima- og miljø målene prioriteres gjennom arealplanlegging som reduserer utslipp, arealbeslag og transportbehov. Regjeringen oppfordrer kommunene til å sette seg mål for å redusere nedbyggingen.
47. Det legges til rette for energieffektivisering og fleksibel energibruk i næringsliv, husholdninger og offentlige bygg.
49. Fortetting og transformasjon av bolig- og næringsområder vurderes før nye, større utbyggingsområder settes av og tas i bruk.
50. Regionalt utbyggingsmønster, senterstruktur og overordnede transportløsninger fastsettes i regionale eller interkommunale areal- og transportplaner. Planene tar hensyn til regionale og lokale forutsetninger og utbyggingspress.
51. Klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy reduseres ved å legge til rette for kollektivtransport, sykkel og gange, effektiv arealbruk og avgrensede sentrumsområder og tettsteder.
52. Det legges til rette for en god ladeinfrastruktur, blant annet ved å avsette tilstrekkelige arealer til etablering av hurtiglading for både lette og tunge kjøretøy.

53. Viktig naturmangfold, jordbruksareal, vannmiljø, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturmiljø og landskap kartlegges og sikres i planleggingen. Samlede virkninger av eksisterende og planlagt arealbruk vektlegges.
54. Hensynet til verdensarvverdiene sikres gjennom helhetlig samfunns- og arealplanlegging.
55. Arealbruken i strandsonen langs sjøen og i og langs vassdrag vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv. Det legges til rette for en mer differensiert forvaltning av strandsonen med større muligheter for næringsutvikling og bosetting i spredtbygde strøk langs kysten i sone 3 i planretningslinjene for strandsonen.
56. Regionale og kommunale planer legger til rette for en bærekraftig utvikling i fjell og utmark. Utbyggingen avgrenses mot sammenhengende natur- og friluftslivsområder og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer, blant annet gjennom langsiktige utbyggingsgrenser.
57. Potensialet for fortetting eller utvidelse av eksisterende fritidsboligområder vurderes før det legges til rette for utbygging i nye områder, særlig der det er utbyggingspress. Ny fritidsbebyggelse i og over skoggrensen og på myr bør unngås.
58. Villreinens leveområder sikres, og vedtatte regionale planer for villreinfjella oppdateres i samsvar med ny kunnskap og følges opp i den kommunale planleggingen.
59. Kommunene bidrar til gode miljøforhold i og langs vassdragene gjennom deltakelse i arbeidet med vannområdene, gjennomføring av miljøtiltak og god arealforvaltning. Bruks- og verneverdiene i vassdragene sikres i planleggingen, og nedbygging av vassdragsnatur og utfylling i vassdrag reduseres.
60. Planleggingen bidrar til å sikre naturverdier og god miljøtilstand i vann, blant annet ved å unngå å planlegge for byggetiltak i våtmark når det finnes gode alternativer.
61. Samfunns- og arealplanleggingen samordnes med planlegging av vannforsyning og avløp, herunder overvannshåndtering og vurdering av naturbaserte løsninger.
62. Fylkeskommunene og kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt følger opp helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord i arealplanleggingen.

Vern av dyrka jord

Regjeringen har som mål å øke den norske selvforsyningsgraden av mat. Planleggingen må bidra til å legge til rette for at vi kan produsere så mye mat som mulig i vårt eget land.

68. Fylkeskommuner og kommuner bidrar til å styrke jordvernet og at arealforvaltningen bidrar til å nå målet om redusert omdisponering av matjord i tråd med ny jordvernstrategi fra 2023, og bidrar til at driften av jordbruksarealene kan opprettholdes.
69. Ved revidering av kommuneplanens arealdel vurderes det om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluftsliv- og reindriftsformål.
70. For å redusere omdisponeringen av dyrka jord, bør en jordvernstrategi vurderes utarbeidet som del av den overordnede regionale og kommunale planleggingen.

Landbruk:

- 3.6 Urbant landbruk kan styrke både sosial og økologisk bærekraft i lokalsamfunn og nabolag.
- Helhetlig planlegging er nødvendig for å sikre ressursgrunnlaget for utvikling av natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, reindrift, fiskeri og reiseliv.
- 4.4. Tilrettelegging for natur- og kulturbasert næringsliv. Natur- og kulturbaserte næringer som landbruk, reiseliv, fiskeri og reindrift er viktige for verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting i store deler av landet.
- Pollinerende insekter spiller en viktig rolle for økosystemer og landbruket, og det er viktig at deres leveområder bevares.
- Det er viktig å unngå ny, omfattende fritidsbebyggelse i viktige landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder og utbygging på myr.
- Tilstanden i vannmiljøet påvirkes blant annet av utslipp fra avløp, industri og boligområder, landbruk, akvakultur og byggetiltak.
- For å opprettholde norsk matproduksjon, er det viktig å sørge for bosetting i tilknytning til landbruksareal, og som bidrar til at neste generasjon driver jorda videre. Det kan for eksempel gjøres ved å sette av aktuelle områder til spredt boligbebyggelse i kommuneplanens arealdel.

Forventinger:

71. Regionale og kommunale planer legger til rette for en bærekraftig utvikling i fjell og utmark. Utbyggingen avgrenses mot sammenhengende natur- og friluftslivsområder og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer, blant annet gjennom langsiktige utbyggingsgrenser.
69. Ved revidering av kommuneplanens arealdel vurderes det om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål.

Kommuners anledning til styre hva slags type næring som kan tillates

Juridiske vurderinger fra Statsforvalteren og departementet

Konklusjoner

Næringsplanen og senere kommuneplanen kan gi *retningslinjer* for hva slags type næring som kan tillates, selv om dette ikke er juridisk bindende. Plan- og bygningsloven §§ 11-9 til 11-11 åpner ikke opp for å vedta detaljerte *bestemmelser* i kommuneplanens arealdel til formålet næring og forretning.

Selv om *retningslinjer* ikke i seg selv er juridisk bindende, kan de gi tydelige signaler om hvilken holdning kommunen vil ha i fremtidige detaljreguleringssaker på de aktuelle områdene. Retningslinjer gir ikke den samme forutsigbarheten som bestemmelser, men gir mer forutsigbarhet enn å la kommuneplanen være taus om dette temaet. Kommunen kan også i retningslinjene angi hvordan de definerer eksempelvis plasskrevende varer, slik at dette er kjent før detaljreguleringsprosessen starter.

Retningslinjer er ikke juridisk bindende; de har bare veiledende og informerende karakter. Retningslinjer må ikke være i strid med rettslig bindende bestemmelser. Avslag på søknader kan ikke begrunnes i retningslinjene.

(Planbeskrivelser kan på samme måte som retningslinjene, brukes til å utdype hvordan arealene er tenkt brukt, utover det som følger av de rettslig bindende planbestemmelsene.)

Det kan knyttes veiledende og mer uformelle retningslinjer, som ikke er forankret i plan- og bygningsloven, som for eksempel i forbindelse med planbeskrivelsen. De vil gi ytterligere holdepunkter for hvordan enkeltsaker skal behandles med dekning i arealdelen. Slike retningslinjer brukes for å klargjøre

- hvordan det faktiske og det rettslige planinnholdet er å forstå
- hvordan planbestemmelsene kan påregnes praktisert
- kommunestyrets instruksjoner til politiske utvalg og administrasjon som skal følge opp planen

Illustrasjoner kan også gi retningslinjer for senere behandling av reguleringsplan i båndlagte områder, der det er stilt krav om en slik plan før gjennomføring av byggetiltak.

Det kan gis retningslinjer om begrensninger av virksomhet og vilkår for å ivareta interessene i hensynssoner etter § 11-8 tredje ledd bokstav c. Det kan også gis retningslinjer for kommunens egen praktisering av særlover i sonen. Slike retningslinjer er ikke rettslig bindende for private. De vil imidlertid gi føringer for kommunale etater, og vil også være opplysende for private.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kommuneplanens-arealdel/id2904677/?ch=5>

Eksempler på retningslinjer:

- Regionale planretningslinjer i Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus afk.no/_f/p104/i62ebffe3-ed1f-4ca3-a80c-3f3b2b752222/regional-plan-for-areal-og-transport-i-oslo-og-akershus.pdf

- Ås kommune, planbestemmelsene til arealdelen, retningslinjer: <https://www.as.kommune.no/kommuneplan.547342.no.html>
 - § 21.1 Detaljhandel: Nærbutikker med dagligvareprofil og et areal på inntil 1250 m² BRA kan etableres i tilknytning til boligområder eller kombinerte bolig/forretningsområder med god kollektivdekning på Solberg, Nordby, Vinterbro/Sjøskogen samt utenfor utbyggingsgrensen til Ås sentralområde. Arealet til detaljhandel defineres som summen av salgsareal, lagerlokale, spiserom/kantine og kontorareal. Areal til parkering og varelevering regnes ikke med i forretningsareal.
 - § 21.2 Plasskrevende varehandel: Kommunen definerer følgende varer som plasskrevende: Motorkjøretøy, landbruksmaskiner, byggevarer/trelast og hageartikler/planter.
 - § 22.1 Næringsbebyggelse: Næringsbebyggelse skal lokaliseres i samsvar med målsetting om rett virksomhet til rett sted, ABC-prinsippet (bestemmelse). Retningslinjer for § 22.2 BN1, BN2, BN3: BN1 (...): Lagervirksomhet og annen virksomhet som genererer lite trafikk og har få ansatte tillates. Tiltak etter pbl. § 1-6 kan kun gjennomføres i henhold til godkjent reguleringsplan. BN3 (...): Etablering av virksomheter med middels arealbehov og middels tetthet av ansatte eller besøkende/kunder tillates. Bilverksteder, håndverksbedrifter og kombinasjoner av lager/kontor/verksteder/laboratorier er eksempler på virksomheter som tillates her. Virksomheter som genererer store mengder med tungtransport unngås.
 - Retningslinjer for gårdstilknyttet næringsvirksomhet: Det vises til veileder fra departementene (KMD og LMD) «Garden som ressurs». Det er en forutsetning at gårdstilknyttet næringsvirksomhet kommer som et tillegg til en ellers igangværende landbruksdrift, og at landbruksdriften er hovedvirksomheten på eiendommen.

Tilleggsnæringen skal være basert på gårdens ordinære ressursgrunnlag, for eksempel videreføring og/eller salg av råvarer fra gårdens produksjon. Kriterier som videre vektlegges er bl.a. tiltakets virkning på jord- og skogbruk, eventuelt nedbygging av dyrka/dyrkbar jord, størrelse og volum av tiltaket, virkning for natur, kulturlandskap, naturmangfold, friluftsliv og trafikkforhold. Lagervirksomhet og lignende i ledige rom i eksisterende driftsbygning overstiger ikke halve volumet av bygget, og det medfører ikke omfattende ombygging. Økt trafikk ved avkjøring til og fra offentlig vei må godkjennes av veimyndigheten.

En detaljert gjengivelse av vurderingene i saken er gjengitt under:

Statsforvalteren i Oslo og Viken sendte 09.03.2022 følgende anmodning tolkningsuttalelse til Planavdelingen i Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) når det gjelder kommuners anledning til styre hva slags type forretning og næring som kan tillates i ulike deler av kommunen.

Tittel: Anmodning om tolkningsuttalelse – bestemmelser til underformålet forretninger og næringsbebyggelse i kommuneplanens arealdel

<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/c6eafdd0579f4113a9b7ecd356e180b8/anmodning-om-tolkningsuttalelse--bestemmelser-til-underformalet-forretninger-og-naringsbebyggelse.pdf>

Departementets svar datert 11.12.2023 finnes her <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/-11-9-tolkningsuttalelse-detaljeringsgraden-i-kommuneplanbestemmelser-for-underformalet-forretninger-og-naringsbebyggelse/id3018378/> (ref. 22/2932-4)

Tema forretninger: Åpner pbl. § 11-9 for å vedta bestemmelser om differensiering av detaljvarehandel og plasskrevde varer?

Fra *reguleringsplanveilederen* utarbeidet av departementet siterer vi:

«4.1.5 Forretninger

Formålet brukes til å definere areal for forretninger, det vil si virksomheter som i hovedsak driver med kjøp og salg av varer. I bestemmelsene kan det angis at det skal være forretninger for plasskrevende varehandel, annen detaljvarehandel eller dagligvarer. Bransjeregulering, eller konkretisering av bestemte varegrupper utover dette er ikke tillatt.»

Det fremgår her at man i *reguleringsplan* kan ha bestemmelser som angir forretninger for plasskrevende varehandel, annen detaljvarehandel eller dagligvarer. Bransjeregulering eller konkretisering av bestemte varegrupper utover dette er ikke tillatt.

Departementets veileder til kommuneplanens arealdel av 2021 omtaler ikke denne problematikken. Dette kan tyde på at det ikke er ment å ha slike detaljerte bestemmelser om type varehandel i kommuneplanens arealdel. I tillegg må det legges til grunn at forbudet mot bransjeregulerende bestemmelser og bestemmelser om konkrete varegrupper også gjelder for vedtakelse av kommuneplanbestemmelser.

Pbl. § 11-9 nr. 5 åpner for å vedta bestemmelser om «byggegrensener, utbyggingsvolum og funksjonskrav, herunder om universell utforming, leke-, ute- og oppholdsplasser, skilt, reklame, parkering, frikjøp av parkeringsplasser etter § 28-7 og utnyttning av boligmasse etter § 31-6».

Bestemmelsen åpner med dette ikke opp for detaljering av varehandel. Vi kan heller ikke se at andre alternativ i §§ 11-9 til 11-11 åpner for dette. Bakgrunnen er nok at kommuneplanens arealdel er ment å være en grovmasket, overordnet plan.

Vi [Statsforvalteren] er derfor i tvil om man lovlig kan vedta slike bestemmelser i kommuneplanens arealdel. Bestemmelser om type forretning kan imidlertid vedtas som retningslinjer som skal legges til grunn ved utarbeidelse av reguleringsplaner. Vi stiller også særskilt spørsmål ved om man kan vedta bestemmelser om hva som er plasskrevende varer. Kan kommunen lage sin egen definisjon av dette?

Tema næringsbebyggelse: Åpner pbl. n §§ 11-9 til 11-11 for å vedta bestemmelser om type næringsvirksomhet?

Vi [Statsforvalteren] kan heller ikke se at plan- og bygningsloven §§ 11-9 til 11-11 åpner for å vedta bestemmelser om type næringsvirksomhet. Relevant alternativ er pbl. § 11-9 nr. 5, og som nevnt over kan vi [Statsforvalteren] ikke se at den åpner for nærmere konkretisering av type varehandel eller næringsvirksomhet.

Kommunene går ofte langt i retning av å foreslå detaljerte bestemmelser om type næringsbebyggelse og lokalisering av næringsbebyggelse. Den samme problemstillingen kan gjøre seg gjeldende for formålene industri og offentlig og privat tjenesteyting. Eksempler på bestemmelser:

- «Næringsbebyggelse skal lokaliseres i samsvar med målsetting om rett virksomhet til rett sted, ABC-prinsippet.»
- «Det tillates arealkrevende virksomheter med lite besøk og få arbeidsplasser i områder for næringsbebyggelse.»
- «Det tillates ikke arbeidsplass- og besøksintensive virksomheter, herunder detaljhandel og rene kontorarbeidsplasser i områder for næringsbebyggelse.»
- «Etablering av bedrifter som vil medføre sjenerende støy, lukt, røyk eller farlige gasser, tillates ikke på område BN1. Utendørs lagring tillates ikke.»
- «På eiendommene BN2 og BN4 tillates det lagervirksomhet og annen virksomhet som genererer lite trafikk og har få ansatte.»
- «Innenfor område BN3 tillates etablering av virksomheter med middels arealbehov og middels tetthet av ansatte eller besøkende/kunder. Bilverksteder, håndverksbedrifter og kombinasjoner av lager/kontor/verksteder/ laboratorier er eksempler på virksomheter som tillates her. Det tillates ikke virksomheter som genererer store mengder med tungtransport.»
- «I næringsområdet på xxxxxx kan det etableres håndverks- og produksjonsbedrifter, IT-industri, lager og spedisjonsvirksomhet med tilhørende anlegg. Kontorer tillates i kombinasjon med virksomheter som nevnt.»
- «Innenfor feltet tillates det etablert næring tilknyttet foredling av landbruksprodukter.»

Bestemmelsene sitert over går langt i retning av å angi type næringsvirksomhet, og det kan videre stilles spørsmål ved om man med dette også går i retningen av å vedta bestemmelser som regulerer bransje og varegrupper. Videre kan begrensninger blant annet i antall besøkende og hvor arbeidsplassintensiv virksomheten kan være anses så spisset inn mot type virksomhet at det utelater enkelte bransjer. Dersom man ønsker å begrense utbyggingsvolum, trafikk og støy, bør dette kanskje heller gjøres gjennom bestemmelser om for eksempel antall parkeringsplasser, grad av utnytting og støy?

Kommunal- og distriktsdepartementets (KDD) svar, 11.12.2023

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/-11-9-tolkningsuttalelse-detaljeringegraden-i-kommuneplanbestemmelser-for-underformalet-forretninger-og-naringsbebyggelse/id3018378/>

Hvor detaljert kan kommunen med bindende virkning regulere lokalisering og utøving av handel og næring i kommuneplanens arealdel.

Departementet viser til tidligere korrespondanse, senest brev fra dere 28. februar 2023.

Dere har anmodet om en tolkningsuttalelse bl.a. knyttet til om plan- og bygningsloven (pbl.) § 11-9 åpner for å vedta bestemmelser om differensiering av detaljvarehandel og plasskrevende varer.

Departementet beklager lang saksbehandling. Dette skyldes ulike forhold, også at problemstillingene dere tar opp er komplekse.

Departementet følger nå opp rapporten fra Civitas: «Lokalisering av handel og service – Styring gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven», for å vurdere om dagens regelverk er hensiktsmessig for å styre etableringen av virksomheter med mange publikumsbesøk og ansatte. Blant annet har departementet igangsatt en ekstern utredning som mer konkret skal gå gjennom gjeldende regelverk for lokalisering av handel, tjenester og kontorarbeidsplasser.

Plan- og bygningsloven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner, jf. § 1-1. Planer etter pbl. skal sette mål for fysisk, miljømessig, økonomisk, sosial og kulturell utvikling og avklare samfunnsmessige behov og oppgaver, jf. § 3-1. Gjennom pbl. er det lagt til rette for at det skal skje en sektorovergrepene, samfunnsrettet planleggingen, med samordning av ulike interesser og hensyn på tvers av sektorer og samfunnsområder. Arealplanlegging skal ivareta alle legitime, relevante hensyn og avveiningen mellom disse. For handels- og besøksnæringen innebærer det både tilrettelegging for og avgrensning av virksomheter. Et eksempel på dette er ønske om å samle visse handels- og besøksnæringer i etablerte by- og tettstedsentre. Ettersom forskjellige typer handel genererer ulike trafikkmengder, og forskjellige innkjøp i ulik grad kan løses med andre transportformer enn personbil, er det også relevant og legitimt å nyansere mellom forskjellige typer handelsetableringer. Spørsmålet er i hvilken grad loven gir grunnlag for å gi slike føringer på kommuneplannivå.

Plan- og bygningslovens prosessregler forutsetter at kommuneplanens arealdel (KPA) er en forskrift, dvs. et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til et ubestemt antall eller en ubestemt krets av personer. En KPA kan i praksis utarbeides for detaljert for kommuneplannivåets prosesskrav, slik at prosesskravene ikke samsvarer med innholdet i planen. Det er en direkte kobling mellom juridisk holdbare bestemmelser og graden av varsling, og det er derfor viktig at KPA holdes på et overordnet nivå. En for detaljert KPA vil falle inn under forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak i kapittel IV. Dette innebærer blant annet krav om forhåndsvarsling og klagerett. Ordinært vil det være et krav om reguleringsplan for å fastsette bestemmelser som faller inn under definisjonen av enkeltvedtak etter forvaltningslovens regler.

Det følger av pbl. § 11-1 annet ledd at «Kommuneplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Den skal ta utgangspunkt i den kommunale planstrategien og legge retningslinjer og pålegg fra statlige og regionale myndigheter til grunn». Videre følger det av pbl. § 11-5 annet ledd andre punktum at «Kommuneplanens arealdel skal omfatte plankart, bestemmelser og planbeskrivelse hvor det framgår hvordan nasjonale mål og retningslinjer, og overordnede planer for arealbruk, er ivaretatt». Av dette følger at kommuneplanens arealdel skal fastsette hovedtrekkene i arealdisponeringen. Forarbeidene, jf. Ot.prp. 32 (2007-2008) Om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) kap. 6.11, merknader til § 11-7, presiserer at det er tale om en grovmasket oversiktsplan som fastlegger, viser og binder opp hovedtrekkene i arealbruken. Forarbeidene understreker videre at arealdelen skal være en plan uten flere detaljer enn hva som er nødvendig for å sikre en overordnet styring av arealbruken i kommunen. Detaljregulering av arealbruken skal som hovedregel skje gjennom reguleringsplaner.

Regionale planretningslinjer angir ofte hvor ulike typer handel skal lokaliseres, med ulike detaljgrad. I all hovedsak søkes detaljhandel styrt inn mot sentrum av eksisterende byer og tettsteder, mens ulike former for plasskrevende handel tillates på mer bilbaserte steder i eksisterende næringsområder eller langs overordnet veinett. I realiteten vil slik retningslinjer kunne være en forutsetning for vedtakelsen av en kommune- eller reguleringsplan. Det vises her til at det følger av pbl. § 5-4 fjerde ledd at berørt statlig eller regionalt organ kan fremme innsigelse dersom et planforslag er i strid med regional plan. Dersom kommunen i sine arealplaner ikke ivaretar hensynene bak den regionale planen, vil planforslaget kunne bli møtt med en innsigelse. Innsigelsesadgangen innebærer dermed at kommunen i praksis vil følge opp hensynene bak regionale retningslinjer om lokalisering av handel mv.

Videre vil en regional planbestemmelse være rettslig bindende, men kun inntil det vedtas en ny kommuneplan eller reguleringsplan. Dette følger av pbl. § 8-5. Det er naturlig å forstå forarbeidene

til bestemmelsen slik at en regional planbestemmelse ikke lenger gjelder når denne blir erstattet av en kommune- eller reguleringsplan, jf. Ot.prp. 32 (2007-2008) side 100. Regional planbestemmelse er ment å fungere som et midlertidig forbud mot tiltak for å ivareta den regionale planen frem til kommunen får vedtatt egne planer som i tilstrekkelig grad ivaretar de aktuelle hensynene. Etter at kommunen har vedtatt en ny plan, er det ikke lenger behov for den regionale planbestemmelsen.

Plan- og bygningsloven setter rammene for hva som kan fastsettes med bindende virkning i KPA. Det kan kun gis juridisk bindende bestemmelser dersom disse er hjemlet i pbl. §§ 11-9 – 11-11, enten generelle bestemmelser eller bestemmelser knyttet til de enkelte arealformålene opplistet i pbl. § 11-7, ev. bestemmelser til hensynssoner regulert i pbl. § 11-8.

Lokalisering av handel og definisjon av hva som skal regnes som plasskrevende varer, er ikke klart hjemlet i noen av de nevnte bestemmelsene. Eventuell styring av hvilken type handel som skal etableres hvor, og om forretninger skal tillates på et område eller ikke, må skje gjennom bruk av arealformål med tilhørende underformål. For oppstilling av tilgjengelige formål og underformål viser departementet til kart- og planforskriften. Dersom lokalisering og/eller differensiering av varegrupper er omtalt i KPA, vil dette være å anse som retningslinjer og ikke juridisk bindende bestemmelser til kommuneplanen. Ved å bruke planbeskrivelser og retningslinjer i kommuneplanens arealdel vil kommunene ha anledning til å gi tydelige signaler og føringer på hvordan et handelsareal er tenkt brukt, herunder om detaljhandel skal kunne etableres og hvordan arealene skal fordeles mellom plasskrevende varegrupper, detaljvarer og annen næringsvirksomhet. Dette vil da igjen gi forutsigbarhet og føringer for etterfølgende reguleringsplaner.

Tilsvarende gjelder for nærmere regulering av type næringsbebyggelse, antall besøkende, antall ansatte og hvor arbeidsplassintensivt virksomheten kan være. Kommunen vil, og må ev. benytte andre virkemidler, som f.eks. vedta bestemmelser om antall parkeringsplasser, grad av utnytting og støy o.l., slik dere også nevner i henvendelsen til departementet.

Dere peker på viktige problemstillinger, særlig i avsnittet «Nasjonale og regionale føringer for kommunal planlegging», som departementet tar med seg inn i det videre arbeidet med å forbedre plan- og bygningsloven og kart- og planforskriften. Blant annet vil departementet se nærmere på forholdet mellom styringsambisjonene i de overordnede føringene og lovens formålsparagraf, og de konkrete hjemlene for å sette bestemmelser.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke hjemmelsgrunnlag kommunen kan og bør benytte for å følge opp nasjonale og regionale føringer knyttet til samordnet areal- og transportplanlegging og for å sikre tilstrekkelig forutsigbarhet for alle parter, er det departementets vurdering at kommunen her kan og bør benytte alle lovens arealformål og underformål. I tillegg kan det gis retningslinjer, som forutsetningsvis skal følges opp videre i bl.a. reguleringsplan. Selv om retningslinjer ikke i seg selv er juridisk bindende, kan de gi tydelige signaler om hvilken holdning kommunen vil ha i fremtidige detaljreguleringssaker på de aktuelle områdene. Retningslinjer gir ikke den samme forutsigbarheten som bestemmelser, men gir mer forutsigbarhet enn å la kommuneplanen være taus om dette temaet. Kommunen kan også i retningslinjene angi hvordan de definerer eksempelvis plasskrevende varer, slik at dette er kjent før detaljreguleringssaken starter. Planbeskrivelsen kan på samme måte som retningslinjene, brukes til å utdype hvordan arealene er tenkt brukt, utover det som følger av de rettslig bindende planbestemmelsene.

Dere har ytret ønske om at departementet uttaler seg om bestemmelser i kommuneplanene for Kongsberg og Sandnes er i samsvar med plan- og bygningslovens regler. Departementet kan ikke uttale seg om konkrete forhold, men gir veiledning på generell basis.

Eksempel: Innsigelse til kommuneplanens arealdel i Sarpsborg, 2024

https://www.sarpsborg.com/globalassets/dokumenter/politikk-og-planer/arealplanlegging/arealplan-2020-2032/off-ettersyn-2024/plan-23_00060-217-_-23_24027-417-sarpsborg---innsigelse---horing---kommuneplanens-arealdel-2024-241705_1_1.pdf

Statsforvalteren har i gitt følgende uttale til Sarpsborg kommune (med referanse til departementets svar ovenfor), side 13 og 14:

Bestemmelser om næring og handel

I kommuneplanens arealdel er det flere bestemmelser om næring og handel (forretning). Når det gjelder disse formålene, er spørsmålet hvor detaljerte bestemmelser det er anledning til å vedta i kommuneplanens arealdel. (...)

Plan- og bygningsloven §§ 11-9 til 11-11 åpner ikke opp for å vedta detaljerte bestemmelser i kommuneplanens arealdel til formålet næring og forretning. Det er dermed ikke hjemmel for å vedta slike detaljerte bestemmelser (...).

På bakgrunn av dette mener vi [Statsforvalteren] det ikke er hjemmel i plan- og bygningsloven til å vedta bestemmelser i kommuneplanens arealdel om hvilket formål offentlig og privat tjenesteyting skal brukes til (...). En slik underinndeling må gjøres i reguleringsplan.

Eventuell styring av hvilken type handel som skal etableres hvor, og om forretninger skal tillates på et område eller ikke, må skje gjennom bruk av arealformål med tilhørende underformål. (...) Kommunen vil, og må ev. benytte andre virkemidler, som f.eks. vedta bestemmelser om antall parkeringsplasser, grad av utnytting og støy o.l., slik dere også nevner i henvendelsen til departementet.

Høringsforslag Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, 2024

[Høringsforslag Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, 2024](#)

(erstatte statlige planretningslinjer for samordnet bolig- areal- og transportplanlegging)

1. Formål

Formålet med retningslinjene er å sikre en samordnet og bærekraftig bolig-, areal- og transportplanlegging. Regional og kommunal planlegging er viktige virkemidler for å følge opp bærekraftsmålene og Norges nasjonale og internasjonale forpliktelser på klima- og miljøområdet. Planleggingen skal bidra til å utvikle bærekraftige byer og lokalsamfunn, legge til rette for verdiskaping og næringsutvikling, og fremme helse, miljø og livskvalitet. Planleggingen skal samtidig bidra til reduserte klimagassutslipp, ivareta kulturmiljø og å hindre at dyrket mark, natur-, villrein- og friluftsområder og karbonrike arealer bygges ned.

Planleggingen skal også sikre at det innenfor det samiske reinbeiteområdet tas hensyn til reindriftens bruk av arealene. Retningslinjene skal fremme et lavutslippssamfunn gjennom utvikling av bærekraftige, kompakte og attraktive byer og tettsteder. Arealbruken skal tilrettelegge for gode mobilitetsløsninger, redusert transportbehov og redusere tapet av naturmangfold, dyrka mark og friluftsområder. Planleggingen skal legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og næringsutvikling, med vekt på gode regionale løsninger.

Kommunene skal ha handlingsrom til å kunne bestemme hvor nye boliger skal bygges ut fra lokale forutsetninger. Områdene og handlingsrommet er beskrevet i kapittel 5. I regioner med større byer der det er høyt utbyggingspress skal retningslinjene særlig bidra til effektiv arealbruk gjennom samordning av utbyggingsmønster og transportsystem. I distriktsområder med lavt utbyggingspress, lavt folketall og/eller negativ befolkningsutvikling skal retningslinjene særlig bidra til utvikling av levedyktige lokalsamfunn.

Høringsforslag Statlige planretningslinjer klima og energi, 2024

<https://www.miljodirektoratet.no/hoeringer/2024/mars-2024/horing-av-forslag-til-reviderte-statlige-planretningslinjer-for-klima-og-energi/>

Forslaget tydeliggjør kommunens rolle og ansvar for klima- og energiarbeidet.

4.2 Retningslinjer for overordnet kommunal og regional klima- og energiplanlegging

Retningslinjer for klima- og energiarbeidet:

h. Kommunene skal legge til rette for lavest mulig utslipp og strekke seg mot nullutslipp i hele sin virksomhet.

i. Kommunene skal ta i bruk og fremme klimavennlige og energieffektive løsninger i egen virksomhet, og i anskaffelser etter regelverket om offentlige anskaffelser.

j. Kommunene skal redusere energibruken i egen drift, og gjennomføre tiltak som øker energifleksibiliteten der dette er relevant og på en måte som også hensyntar klima.

k. Kommunene og fylkeskommunene skal i sin rolle som samfunnsutvikler, aktivt legge til rette for at næringslivet og innbyggerne kutter sine utslipp, sin energibruk, og omstiller seg til lavutslippssamfunnet og en sirkulær økonomi.

l. Kommunene bør legge til rette for mer fornybar energiproduksjon og avklare behovet for areal til vindkraft og solkraft. m. Kommunene skal samarbeide med fjernvarmekonsesjonærer for å utnytte lokale varmeressurser på en god måte. n. Kommunene skal samarbeide med nettselskapene i deres utredningsprosesser, herunder i å avdekke behov for utvidelser i kraftnettkapasitet og alternativer til dette.

NOU 2024: 2. I samspill med naturen — Naturreisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge

[NOU 2024: 2 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

Naturreisikoutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 22. juni 2022 for å beskrive begrepet naturreisiko, vurdere hvordan norske næringer og sektorer er og kan bli berørt av tap av natur og naturmangfold og se på hvordan berørte aktører i Norge kan analysere og håndtere naturreisiko på best mulig måte.

I løpet av de siste 50 årene har verdens folketall doblet seg, uttaket av naturressurser som mat og energi tredoblet seg, den globale økonomien nær femdoblet seg, og verdenshandelen har tidoblet seg. Naturpanelets hovedrapport fra 2019 viser hvordan den ressursintensive veksten i verdensøkonomien driver tap og forringelse av natur gjennom fem direkte påvirkningsfaktorer: arealbruksendring av land- og sjøområder, høsting og overbeskatning, klimaendringer, forurensning og invaderende fremmede arter. Den samlede effekten er formidabel. Naturpanelet anslår at tre fjerdedeler av landjorda i vesentlig grad er påvirket av mennesker, mens to tredjedeler av havet blir stadig mer preget av våre aktiviteter. Mens det på landjorda er arealbruksendringer som er hovedårsaken til naturtap, er det overhøsting som er viktigst i havet, men alle de fem påvirkningsfaktorene bidrar, henger sammen og forsterker hverandre. For eksempel bidrar arealbruksendringer til en fjerdedel av den globale oppvarmingen. Naturpanelet og Klimapanelet peker videre på at klimaendringer er ventet å bli en stadig viktigere påvirkningsfaktor bak tap og forringelse av arter og økosystemfunksjoner, både på landjorda og i havet, i tiden framover. Naturtapet vil forsterke den globale oppvarmingen og konsekvensene av klimaendringene, blant annet fordi det vil svekke naturens kapasitet til å binde CO₂ og regulere klima, og naturens robusthet i møte med klimaendringene.

Naturavtalen gir retning for en grønn omstilling av samfunnet

Stadig flere blir bevisst på alvoret og omfanget av naturtapet og hvilke konsekvenser det har for samfunnet. Den voksende bevisstheten har drevet fram en rekke viktige internasjonale og nasjonale initiativer med mål om å stanse, og å reversere tap og forringelse av natur og naturmangfold. I 2022 ble 196 av verdens land enige om det globale Kunming-Montréal-rammeverket for naturmangfold under konvensjonen om biologisk mangfold, heretter kalt naturavtalen. Naturavtalen er et svar på

Naturpanelets (IPBES)⁴ globale hovedrapport og andre vitenskapelige rapporter som blant annet viser at naturen kan bevares, restaureres og brukes på en bærekraftig måte samtidig som andre globale samfunns mål nås, gjennom en umiddelbar og samordnet innsats for å oppnå gjennomgripende samfunnsendringer.

Naturavtalen staker ut kursen for en global grønn omstilling på tvers av samfunnssektorer gjennom 23 mål som innebærer teknologiske, økonomiske, regulatoriske og sosiale endringer, inkludert endringer i regler, normer og styringssystemer. Norge var en pådriver for en ambisiøs avtale. For å følge opp naturavtalen, har regjeringen varslet at den vil legge fram en stortingsmelding med en ny nasjonal handlingsplan for natur.

Utvalget anbefaler fem hovedtrinn i arbeidet med naturrisiko

Utvalget anbefaler fem generelle metodiske hovedtrinn som bør følges i arbeidet med naturrisiko, uavhengig av aktør og nivå, og i både offentlig og privat sektor. Trinnene er presentert i figur 1.1.

Figur 1.1 Metodiske hovedtrinn i arbeidet med naturrisiko

Illustrasjon: Konsis

Kilde: Naturrisikoutvalget

Utvalgets anbefalinger

Anbefalinger rettet mot offentlig sektor (stat og kommune)

Utvalget mener at noen overordnede tilnærminger bør ligge til grunn for alt arbeid med naturrisiko:

- vurderinger ser både på hvordan aktiviteter og aktører er avhengig av natur, og på hvordan de påvirker natur (dobbel vesentlighet)
- vurderinger rettes mot og konsentrerer seg om det som er vesentlig for virksomheten, men også for naturen og samfunnet

Utvalget mener at naturkartlegging og stedfestet informasjon om naturen er nødvendig for å analysere og håndtere samfunnets avhengighet av og påvirkning på natur, og dermed eksponering for naturrisiko.

Utvalget mener at miljøinformasjon må systematiseres, digitaliseres og tilgjengeliggjøres i større grad:

- Miljøinformasjon og data må gjøres tilgjengelige på ett sted og på en måte som tilrettelegger for bruk i analyser, modeller og prognoser på tvers av samfunnssektorene.
- Alle ikke-sensitive data som samles og genereres gjennom forvaltningen, forskning og ulike beslutningsprosesser, gjøres åpent tilgjengelig for allmenheten, forvaltningen, selskaper og forskning på en form som tillater kobling mot andre datakilder, og legger til rette for videre analyse av data, og som er i tråd med FAIR-prinsippene.

Utvalget mener at kapasitet og kompetanse knyttet til naturrisiko må heves både i forvaltningen, i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig:

- kommunenes miljø- og naturkompetanse styrkes, inkludert gjennom interkommunalt samarbeid og gjennom samarbeid mellom kommuner, fylkeskommunen og statsforvalteren
- det må sikres at konsekvensutredninger gjennomføres med relevant og tilstrekkelig kompetanse og kapasitet både hos bestiller, utreder og beslutningsmyndighet
- satsing på forskning og utdanning økes for å styrke kunnskap og kompetanse om avhengighet av og påvirkning på natur i samfunnet og hvilke konsekvenser det får
- det jobbes for å øke allmenn innsikt i og forståelse for naturrisiko som grunnlag for en mer aktiv og målrettet klima- og naturpolitikk som er virkningsfull og holdbar over tid
- myndighetene utnytter institusjonaliserte arenaer for dialog i norsk arbeidsliv (trepartssamarbeidet) i arbeidet med bedre forståelse av naturrisiko og gjennomføring av nødvendige forbedringer, inkludert gjennom Rådet for rettferdig omstilling i arbeidslivet
- myndighetene, i samråd med partene i arbeidslivet, styrker tiltak for videreutdanning og omskolering som sentrale virkemidler for god omstilling og reduksjon av naturrisiko

Utvalget mener at klarere rammer rundt vurderingene av naturrisiko vil gi bedre forvaltning, blant annet innenfor arealforvaltning, fordi areal er en knapp ressurs – både på land og i kyst- og havområdene:

- Statlige, regionale og kommunale myndigheter bruker naturrisikovurderinger til å treffe beslutninger som er i tråd med føre var-prinsippet, og som kan bidra til bedre forståelse av samlet belastning og faren for potensielt katastrofale utfall

Utvalget mener at beslutningsprosesser som innebærer håndtering av naturrisiko, må være kunnskapsbaserte og transparente:

- konkrete avveininger mellom naturverdier og andre hensyn oppgis og begrunnes for vedtak som har betydning for naturrisiko på alle forvaltningsnivåer – kommune, fylkeskommune og stat, herunder ved statens behandling av innsigelser og dispensasjoner
- det stilles økte krav til synliggjøring av naturrisiko og tydeliggjøring av kunnskapsgrunnlaget om konsekvenser av tiltak i plansaker og beslutningsgrunnlag

Anbefalinger rettet mot privat sektor (virksomheter)

Utvalget mener at norske virksomheter må ta naturrisiko på alvor:

- virksomheter benytter femtrinnsmodellen utvalget har presentert, og identifiserer hvor og hvordan virksomheten berører natur, analyserer hvor og hvordan virksomheten er avhengig av og påvirker natur og vurderer hvordan virksomheten er utsatt for naturrisiko
- norske virksomheter utnytter tilgjengelig veiledning og god praksis, blant annet fra det internasjonale initiativet for naturrelatert finansiell rapportering (TNFD) og aktuelle norske initiativ
- virksomheter i størst mulig grad bør vurdere og håndtere naturrisiko i sammenheng med og ved bruk av selskapenes eksisterende systemer for risikohåndtering
- virksomheter bidrar til å gjøre rapporteringsinformasjon tilgjengelig for aktuelle interessenter

Utvalget mener at næringsdrevne initiativ og møteplasser er viktige for å heve kompetansen, lære av hverandre og samarbeide om arbeid med naturrisiko:

- næringslivet utnytter, videreutvikler og ved behov etablerer samarbeidsarenaer som kan bidra til å øke kompetanse og oppmerksomhet om naturrisiko i virksomheter og bransjeorganisasjoner
- næringsorganisasjoner utvikler generelle og bransjespesifikke veiledere og verktøy for arbeidet med naturrisiko etter femtrinnsmodellen, hvor veiledning og verktøy tilpasses regionale forhold og tar spesielt hensyn til behov og muligheter hos små og mellomstore virksomheter
- næringslivet bidrar til at det utvikles enhetlige krav til informasjon som etterspørres i verdikjeden og til generell erfaringsdeling, blant annet for å sikre at kravene som stilles står i forhold til bedriftens størrelse og eksponering for naturrisiko
- arbeidslivet utnytter institusjonaliserte samarbeidsarenaer i norsk arbeidsliv (trepartssamarbeidet) i arbeidet med bedre forståelse av naturrisiko og gjennomføring av nødvendige forbedringer

Utvalget mener at finanssektoren vil spille en spesielt viktig rolle rundt oppmerksomhet om og oppfølging av naturrisiko:

- finanssektoren bidrar til å få fram naturrisikorelevant informasjon, også fra virksomheter som ikke er underlagt formelle krav om rapportering, og til at dette gjøres på en effektiv og forbedringsorientert måte som ikke virker konkurransehemmende
- finanssektoren bidrar til økt bevissthet rundt naturrisiko i sin dialog med kunder

Utvalget mener at man bør vurdere mulige framtidige utfallsrom i alt arbeid med naturrisiko:

- virksomheter vurderer sine aktiviteter mot mulige framtidige utfallsrom der det er relevant, inkludert muligheten for særlig farefulle utfall
- virksomheter bør vurdere sine strategier og forretningsmodeller opp mot relevante nasjonale og internasjonale mål på naturområdet

UNDER ARBEID

NOU 2023: 25. Omstilling til lavutslipp

NOU 2023: 25. [Omstilling til lavutslipp — Veivalg for klimapolitikken mot 2050](#)

Klimautvalget 2050 ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 13. august 2021 for å gjøre en helhetlig utredning av hvilke veivalg Norge står overfor for å nå målet om å bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Et enstemmig utvalg avgir her sin utredning og anbefalinger.

Miljødirektoratet operasjonaliserer og foreslår mer konkret hva kommunene kan gjennomføre av tiltak i Klimatiltak Norge 2024.

Utvalgets hovedanbefalinger

Utvalget mener at...

... og foreslår derfor at:

...alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050. Norsk klimapolitikk må vektlegge varig omstilling til nullutslipp og tempoet i omstillingen må økes.

Norges klimamål for 2050 presiseres til å innebære reduksjon i utslippene fra norsk territorium med 90 – 95 prosent sammenlignet med 1990, uten at utslipp og opptak fra sektoren for skog- og arealbruk er regnet inn.

det settes egne klimamål for utslipp, opptak og lagre av karbon i sektoren for skog- og arealbruk. Målene ses i sammenheng med nasjonale mål for naturmangfold og internasjonale forpliktelser for natur.

omstillingen til et lavutslippssamfunn bygges på at eksisterende utslipp skal fjernes eller reduseres kraftig gjennom redusert aktivitetsnivå, endret atferd og bruk av nullutslippsteknologi.

utvikling og implementering av teknologi for direkte fangst av CO₂ fra luft er viktig, men må ikke legges til grunn som et alternativ til å redusere utslippene.

det utvikles politikk for omstilling i jordbrukssektoren utover dagens ambisjoner.

det utarbeides en strategi for slutfasen av norsk petroleumsvirksomhet, og at denne legges frem for Stortinget så raskt som mulig. Utvalget tilrår at det ikke gis ytterligere tillatelser til leting, utvinning (PUD), eller anlegg og drift (PAD) inntil en slik strategi er ferdigstilt.

...all politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe.

all økonomisk aktivitet må skje innenfor planetens tålegrenser og økonomien må bli mer sirkulær.

Løsninger som reduserer bruken av knappe ressurser som kraft, areal og mineraler og metaller prioriteres.

det innføres sterkere virkemidler for energieffektivisering samtidig som produksjonen av fornybar energi økes for å ha tilgang på tilstrekkelig energi til å erstatte fossil energi.

lave energipriser ikke settes som hovedmål for energipolitikken. Energiprisene må reflektere samfunnets kostnader ved å skaffe ny kraft tilveie.

tiltak som reduserer etterspørselen etter transport prioriteres, både når det gjelder transport av varer og av personer.

biomasse, som er en knapp ressurs, prioriteres til andre formål enn energi.

aktiviteten i petroleumsvirksomheten reduseres ut over forventet aktivitetsnivå frem mot 2050, for å unngå at sektoren legger beslag på knappe ressurser som kraft og kompetanse, og dermed vanskeliggjør omstillingen til et lavutslippssamfunn. Utvalget anbefaler permanent stopp i lettevirsomhet uten direkte tilknytning til eksisterende infrastruktur, og at det ikke besluttes bygging av ny infrastruktur som binder oss til utslipp frem mot og forbi 2050.

kraft fra land som utslippsreduserende tiltak som hovedregel unngås.

...arealpolitikken må begrense tap av natur og bidra til bevaring av naturens karbonlagre

nedbygging av naturlige arealer begrenses vesentlig og at det legges tydeligere og mer bindende nasjonale rammer for bruken av arealer.

det nasjonale vernet av økosystemer økes.

det utvikles bindende, helhetlige planer for arealene til havs.

...det må koste mer å slippe ut.

...det må være en bred tilnærming til virkemiddelbruk hvor juridiske, økonomiske og pedagogiske virkemidler benyttes.

prising av utslipp tas i bruk så langt mulig, og det utarbeides en forpliktende opptrappingsplan for karbonprisen også etter 2030.

andre virkemidler som regulatoriske og pedagogiske virkemidler tas i bruk når karbonprising ikke er tilstrekkelig, mulig eller effektivt.

vurdere å bruke inntekter fra kvotesalg og midler til CO₂-priskompensasjonsordningen til omstilling mot nullutslipp i de kvotepliktige virksomhetene.

uønskede fordelingseffekter i hovedsak håndteres gjennom skattesystemet og velferdsordninger.

det legges vekt på at virkemidlene i klimapolitikken er forutsigbare og reduserer uønsket stivhengighet.

virkemidler kombineres for å gi rask omstilling og økt oppslutning om klimapolitikken.

juridiske virkemidler som krav, påbud og forbud i større grad tas i bruk, og at det løpende vurderes om det er hensiktsmessig å varsle fremtidig forbud av utslipp fra ulike kilder.

lovverket prioriterer klimahensyn gjennom krav om å vurdere klimaeffekt eller vektlegge klimahensyn.

det alltid vurderes om andre virkemidler som offentlige anskaffelser og pedagogiske virkemidler kan være effektive.

...planer og beslutningssystemer må ta utgangspunkt i at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050.

Norge etablerer et styrket styringssystem for klimaomstilling som bidrar til at målene blir nådd.

alle sentrale styrings- og politikkdokumenter som de årlige budsjettdokumentene, Nasjonal transportplan og Perspektivmeldingen skal ta utgangspunkt i klimamålene.

det legges frem helhetlige klima- og energiplaner for Stortinget hvert annet år, og at det søkes brede og ambisiøse klimaforlik.

den samiske befolkningen involveres bedre i offentlige beslutninger om klimapolitikk.

det etableres et klimapanel som skal bidra til et faglig grunnlag for klimapolitikken og til å identifisere muligheter og utfordringer.

kommunene får et tydelig og lovfestet ansvar for å bidra i omstillingen til et lavutslippssamfunn, og staten må legge til rette for at kommuner kan føre en ambisiøs klimapolitikk.

det gjennom samarbeid og dialog mellom arbeidsgiversiden, arbeidstakersiden, utdanningssektoren og politiske myndigheter tas en strukturert tilnærming til etter- og videreutdanning for å møte lavutslippssamfunnets kompetansebehov.

...det på en mer systematisk måte må tas hensyn til hvordan norsk politikk virker på andre lands mulighet til omstilling.

Norge øker innsatsen for reduserte utslipp i andre land. Denne innsatsen må komme i tillegg til oppfyllelse av Norges klimamål.

det etableres et nasjonalt mål om å redusere utslipp av klimagasser i andre land fra forbruk i Norge i samsvar med målene i Parisavtalen.

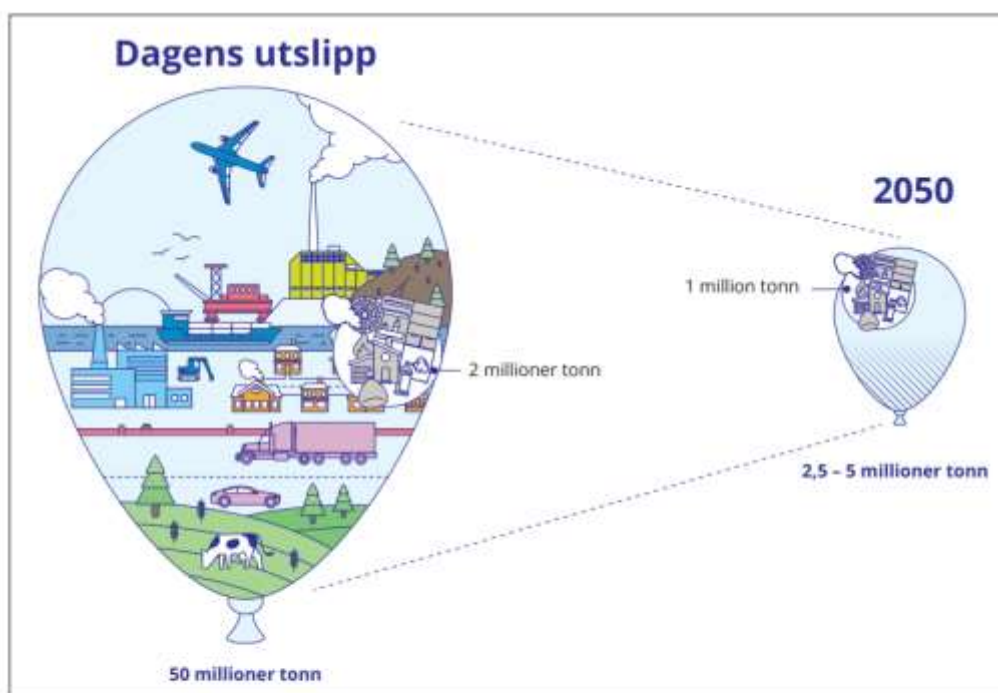
det vurderes hvordan Norge kan inkludere utslipp fra utenriks luftfart og sjøfart knyttet til Norge i de norske, territoriale klimamålene.

handelspolitikken utvikles som verktøy i overgangen til et lavutslippssamfunn og en sirkulær økonomi.

...Norge er avhengig av fortsatt tett samarbeid med EU om klimapolitikken.

Norge fortsetter klimasamarbeidet med EU, og deltar i EUs klimaregelverk frem mot 2050.

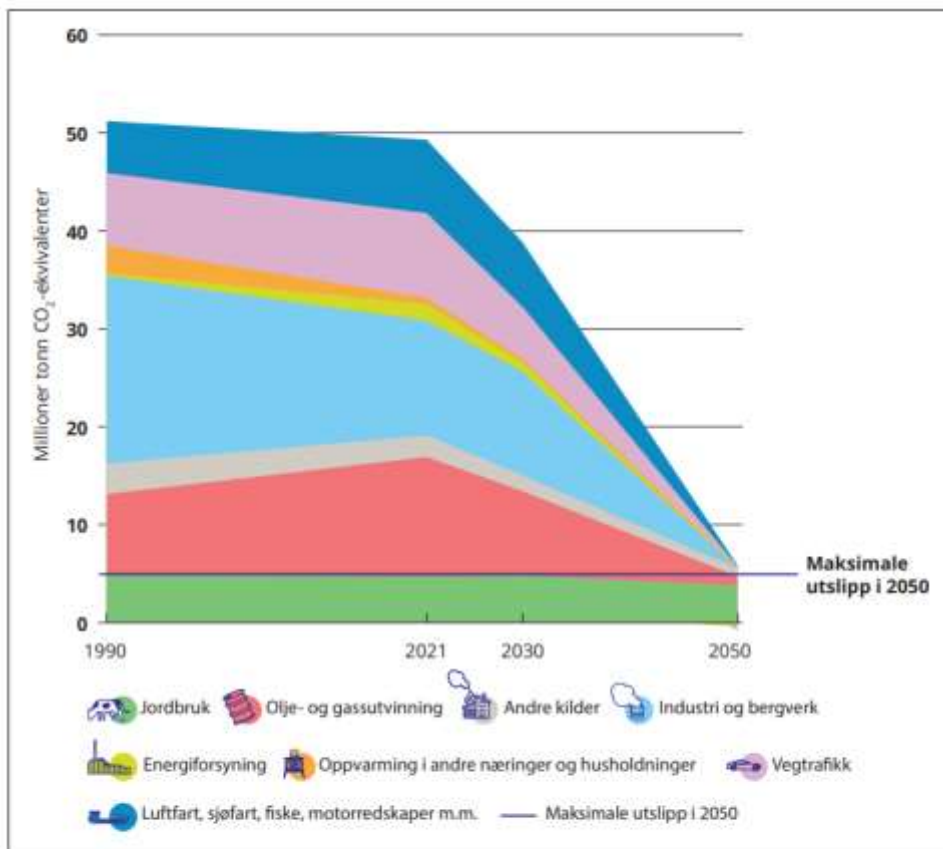
EUs regelverk for omstilling gjennomføres i et høyere tempo.

Figur 2.1 Nødvendige utslippsreduksjoner for å nå målet om et lavutslippssamfunn.

Figuren illustrerer i hvilken størrelsesorden utslippene må reduseres, fra dagens nivå rundt 50 millioner tonn CO₂-ekvivalenter til 2,5-5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2050. Utslippene med 2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter og 1 million tonn CO₂-ekvivalenter i henholdsvis nå og 2050 indikerer størrelsen på utslipp det er svært vanskelig å bli kvitt, som utslipp fra branner.

Kilde: Klimautvalget 2050.

Figur 3.9 Historiske utslipp i 1990 og 2021, fremskrivningen for 2030 og den tekniske analysen for 2050.

Mellom de ulike årene er utviklingen vist som rette linjer. Utslippene i 2030 er basert på fremskrivningene slik de ble presentert i Nasjonalbudsjettet 2022. Figuren inkluderer ikke utslipp og opptak i sektoren for skog- og arealbruk.

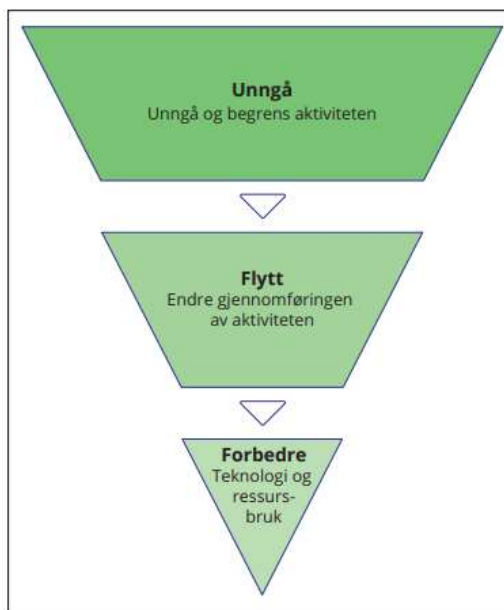
Kilder: SSB, Miljødirektoratet, Klimautvalget 2050.

3.7 Unngå, flytte og forbedre

For utviklingen av politikk i omstillingen til et lavutslippssamfunn er tiltaksrammeverket *unngå, flytte og forbedre (UFF) sentralt*. FN's klimapanel peker på at et slikt rammeverk gir en kategorisering av sosio-kulturelle endringer, teknologisk utvikling og infrastrukturtiltak, også på etterspørselssiden (IPCC, 2022b). Rammeverket bygger på at man så langt det er mulig skal *unngå* aktiviteten eller handlingen som gir utslipp. Dette kan for eksempel være å reise mindre med fly eller ikke bygge ned natur. Hvis dette ikke er mulig, skal man *flytte* aktiviteten, det vil si endre måten den blir gjennomført på. Et eksempel på dette kan være å ta tog i stedet for fly. Dersom det hverken er mulig å *unngå* eller *flytte*, skal man *forbedre*. Dette dreier seg ofte om teknologiforbedringer eller mer effektiv ressursbruk, og kan være å bruke elbil i stedet for en bil som går på fossilt drivstoff. Rammeverket er illustrert i figur 3.13.

Tiltak for å unngå utslipp har høyest prioritet, og bør være utgangspunktet for alle vurderinger. Det vil være nødvendig å gjennomføre alle typer tiltak, men rammeverket angir en prioritering og retning for utforming av både mer overordnet politikk og enkelttiltak. Rammeverket vil utformes eller bety litt ulike ting for ulike deler av samfunnet, men kan tilpasses alle sektorer.

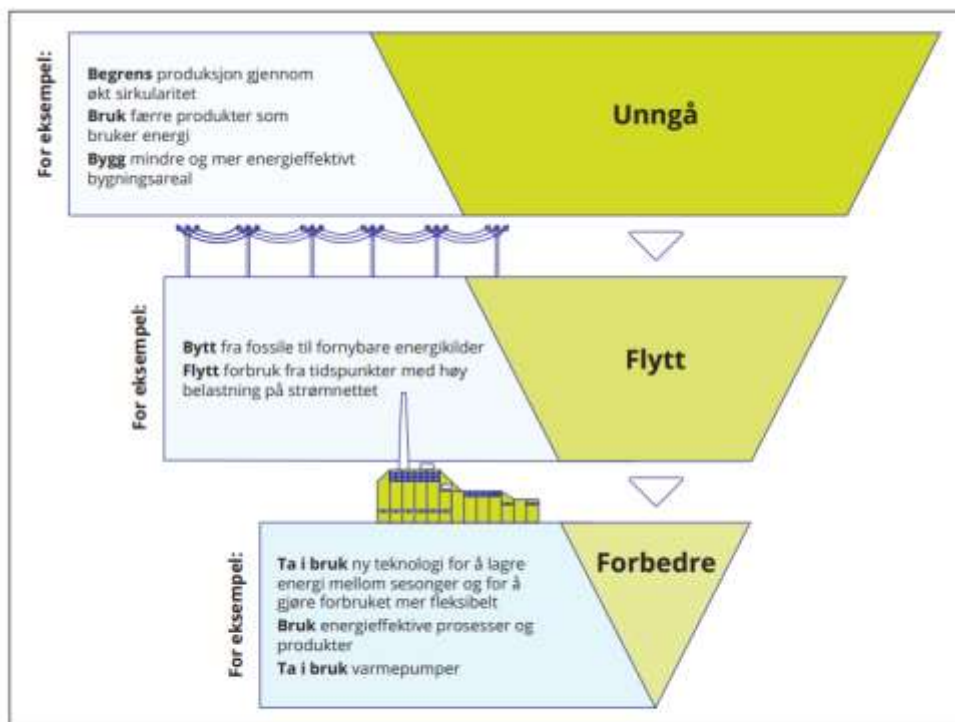
Tiltak som bidrar til unngåtte utslipp gjennom redusert etterspørsel etter ressurser vil gjøre det enklere å sikre oppnåelse av andre viktige mål.

Figur 3.13 Rammeverket for tiltak – unngå, flytte, forbedre.

Kilde: Klimautvalget 2050

utslippsreduksjonene og betydelig lavere utslipp over tid enn ved kun å satse på mer fornybart. Figuren viser også rådets anbefalte mål for 2040 på 90-95 prosent.

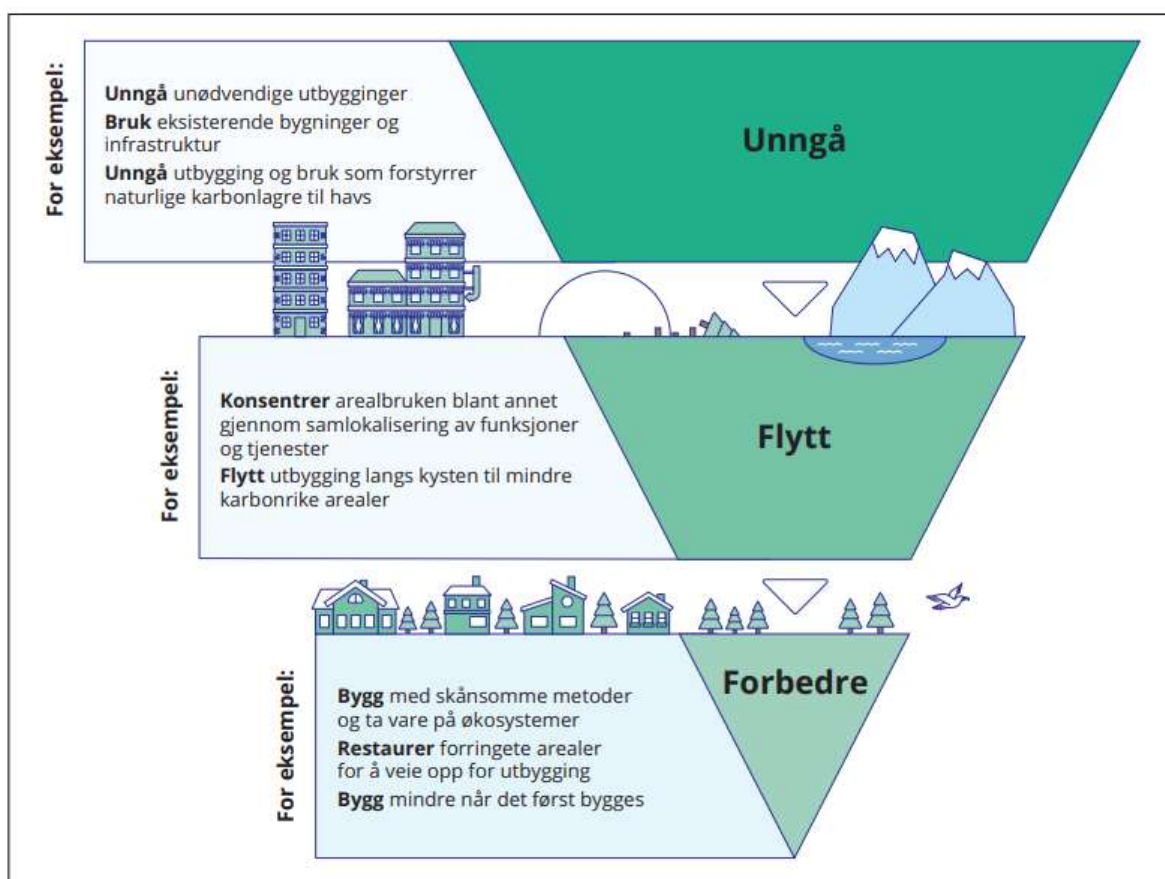

Figur 5.6 Rammeverket for tiltak – unngå, flytte, forbedre i energisystemet.

Figuren viser ulike prioriteringer og eksempler på hvordan prioriteringene kan gi føringer for politiske beslutninger. Eksemplene er ikke uttømmende.

Kilde: Klimautvalget 2050

Dette kapitlet redegjør for sammenhengen mellom utslipp av klimagasser, tap av natur og bruk av arealer. Kapitlet peker på at arealpolitikken har en høy grad av både stivhengighet og irreversibilitet. Kapitlet gir utvalgets vurderinger av dagens styringssystem for planlegging og bruk av arealer på land, i kystsonen og til havs, i lys av at arealer er en knapp ressurs i omstillingen til et lavutslippssamfunn og av målene i naturavtalen.

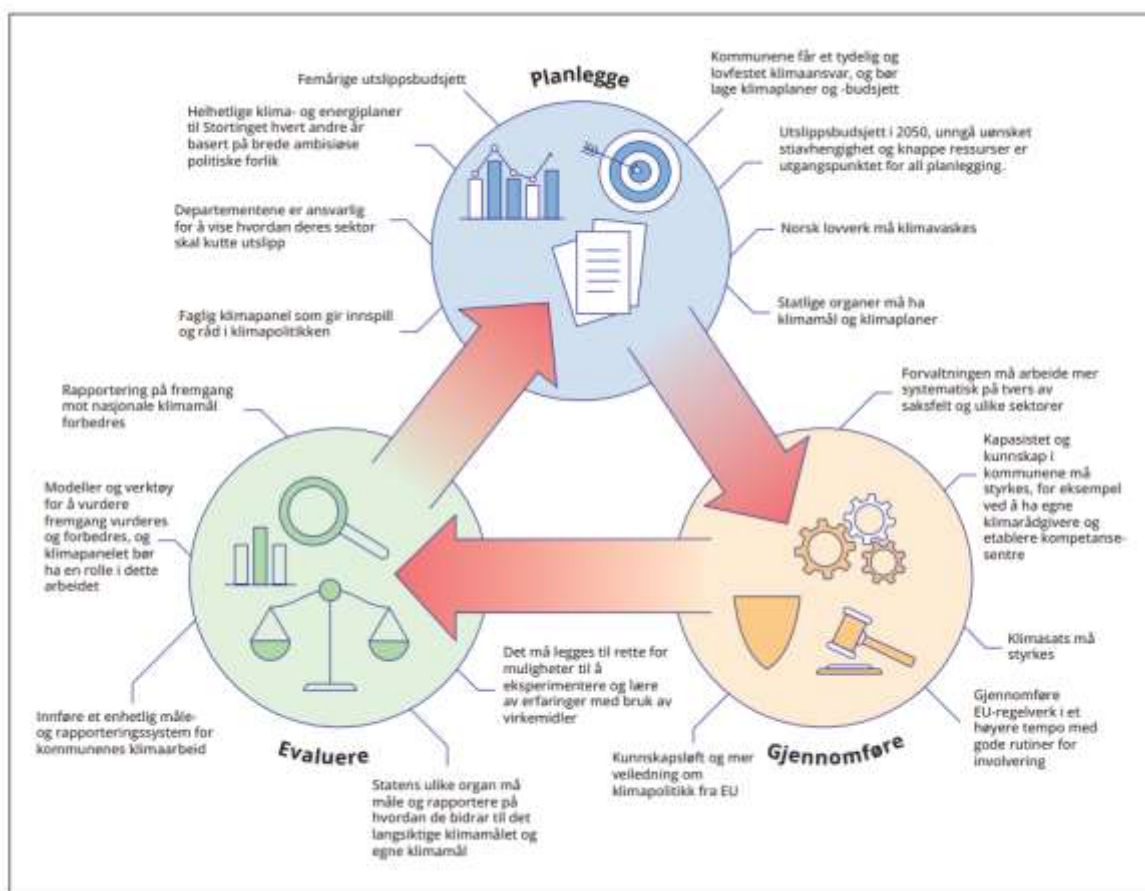
Figur 6.7 Rammeverket for tiltak *unngå – flytte – forbedre (UFF)* i arealbruk.

Figuren viser ulike prioriteringer og eksempler på hvordan prioriteringene kan gi føringer for politiske beslutninger. Eksemplene er ikke uttømmende.

Kilde: Klimautvalget 2050

I kapitel 16 s. 213 og kap. 21 s. 247 finner du utvalgets anbefalinger oppsummert.

Utvalgets forslag til styrket styringssystem

Figur 17.2 Oppsummering av utvalgets forslag til et styrket styringssystem

Kap. 18.2 s. 231: Kommunene må ha en tydelig klimarolle

Kap. 19.2 s. 241: Styrke kommunenes evne og vilje til å bidra til lavutslippsamfunnet

Miljødirektoratet operasjonaliserer og foreslår mer konkret hva kommunene kan gjennomføre av tiltak i Klimatiltak Norge 2024.

Miljødirektoratet: Klimatiltak i Norge 2024

[Klimatiltak i Norge: Kunnskapsgrunnlag 2024 - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](https://miljodirektoratet.no)

Miljødirektoratet operasjonaliserer og foreslår mer konkret hva kommunene kan gjennomføre av tiltak i Klimatiltak Norge 2024.

Norge skal melde inn klimamål for 2035

Innen februar 2025 skal landene melde inn nye klimamål for perioden fram til 2035.

Miljødirektoratet har hatt i oppdrag å vurdere hva Norges neste utslippsmål under Parisavtalen bør være. Vurderingene er oppsummert i rapporten Et 2035-bidrag som sikrer omstilling nasjonalt. Rapporten vil være ett av flere kunnskapsgrunnlag regjeringen ser hen til i arbeidet med å fastsette Norges neste klimamål. Miljødirektoratet anbefaler følgende:

- Norge bør ha klimamål som er i tråd med å begrense global oppvarming til 1,5 grader. Norges ambisjonsnivå bør være basert på det laveste temperaturnivået i Parisavtalen. Trenden forskerne nå observerer, med akselererende oppvarming, gjør det viktigere enn noen gang å kutte utslipp raskt.
- Norge bør melde inn et mål om å redusere utslippene i 2035 tilsvarende minst 80 prosent av nasjonale utslipp i 1990. Et slikt ambisjonsnivå oppfyller Parisavtalens forventning om rettferdige og ambisiøse bidrag. Målet bør oppfylles med nasjonale utslippsreduksjoner i kombinasjon med fleksibilitet gjennom samarbeid med EU, eventuelt ved bruk av Parisavtalens artikkel 6.
- Norge bør melde inn at nasjonale utslipp skal reduseres med minst 60 prosent i 2035 sammenliknet med 1990. Verden må til netto null utslipp, og hvert land har ansvaret for klimagassutslippene innenfor egne landegrenser. Et forpliktende nasjonalt delmål vil sikre omstilling i den skalaen, og i det tempoet, som er nødvendig. Delmålet vil være en del av målet om å redusere utslippene i 2035 tilsvarende 80 prosent av Norges utslipp i 1990, og innebærer at ¾ av 80-prosentmålet skal oppnås gjennom nasjonale utslippskutt.
- Norge bør melde inn et separat mål for skog- og arealbrukssektoren som gir reduserte utslipp og økt opptak på både kort og lang sikt. På grunn av store og til dels uforutsigbare årlige variasjoner i utslipp og opptak i skog- og arealbrukssektoren kan behovet for utslippsreduksjoner i andre sektorer bli lite forutsigbart hvis alt inngår i samme mål. Et separat mål for denne sektoren innebærer at utslipp og opptak fra sektoren ikke vil telle inn i vurdering av måloppnåelse for målet om 80 prosent reduksjon eller delmålet om 60 prosent reduksjon nasjonalt.

Hva kan gjøres i 2024 og 2025

Veitransport, jernbane, luftfart og maskiner

- Innføre/øke investeringsstøtte til kjøp av elektriske varebiler, lastebiler, busser og maskiner, og støtteordninger for etablering av ladeinfrastruktur til disse.
- Innføre et nasjonalt bompengefritak for tunge kjøretøy og varebiler på nullutslipp.

- Innføre obligatoriske krav/premiering av nullutslipp i offentlige anskaffelse av maskiner og transporttjenester, herunder legge forslag til forskriftsfesting av klimakrav i offentlige anskaffelser av bygge- og anleggsplasser på høring og fastsette dette innen utgangen av 2024.
- Øke/omfordele bevilgninger i statsbudsjettet fra veiprosjekter som øker biltrafikk til investeringer i kollektivtransport, herunder drift, vedlikehold og fornyelse av jernbane
- Legge til rette for at forvaltningen går foran for å redusere transport, for eksempel gjennom statlig styring om å se på kjernetid, reisevirksomhet, hjemmekontor, parkering og økte parkeringskostnader for bil. Klimatiltak i Norge (2024) Side 14
- Innføre en virkemiddelpakke som gjør det relativt sett bedre og rimeligere med kollektiv, sykkel og gange sammenliknet med bilbruk; det vil si innføre bilrestriktive virkemidler (omfordele veiareal, redusere fartsgrenser, øke parkeringsrestriksjoner) i kombinasjon med virkemidler som gjør sykkel, gange og kollektivt mer attraktivt.

Sjøfart og fiske

- Forskriftsfeste lav- og nullutslippskrav for offshoreskip, havbruksfartøy, ferjer og hurtigbåter.
- Etablere ordninger som sikrer at offentlige rederier anskaffer nullutslippsfartøy.
- Bruk av miljøbonus i kontrakter eller andre insentiver for overgang fra naturgass til biogass i sjøfarten.

Industri og energiforsyning

- Gi aktørene i virkemiddelapparatet for forskning og innovasjon i oppdrag å vurdere om eksisterende programmer er hensiktsmessig innrettet og finansiert for å drive forsert utvikling av ny klimavennlig prosess teknologi.
- Starte arbeidet med å etablere en virkemiddelpakke for karbonfangstprosjekter, med målsetning om å gi første tildeling i 2027. Virkemidler for prosjektmodning og teknologiutvikling videreføres mens arbeidet pågår.
- Forskriftsfeste et forbud mot fossile brensler til indirekte fyring i ikke-kvotepiktig industri i 2024 som trer i kraft i 2030.

Petroleum

- Avklare hvilke rammebetingelser petroleumssektoren har med tanke på krafttilgang.
- Avklare om EUs Net Zero Industry Act skal innlemmes i EØS-avtalen. Net Zero Industry Act gir EU et mål om lagerkapasitet for 50 millioner tonn CO2 innen 2030 for å legge til rette for karbonfangst- og lagring. Olje- og gassprodusenter skal bidra til målet.

Jordbruk

- Utrede prisvirkemidler for gjennomføring av kostholdstiltaket, og styrke kommunikasjon om kostrådene.
- Innføre krav til at offentlige anskaffelser av mat og måltidstjenester skal være i tråd med kostrådene.
- Utrede hvordan jordbruket kan omstilles som følge av endret kosthold.
- Utrede virkemidler foreslått av matsvinnutvalget.
- Etablere støtteordning for fossilfrie traktorer i jordbruket.
- Styrke kunnskapsgrunnlaget for omstilling til mer klima- og miljøvennlige driftsformer.

Andre utslipp

- Konsekvensutrede utvidelse av forbud mot fyring med mineralolje til oppvarming til også å gjelde bruk av fossil gass til permanent oppvarming.
- Sende forslag til forskrift om forbud mot fossil gass til midlertidig oppvarming på byggeplasser på høring. Klimatiltak i Norge (2024)

Skog- og arealbruk

- Starte revisjon av lovverket for å styrke og synliggjøre klima- og miljøhensyn i arealplanlegging, blant annet i plan- og bygningsloven.
- Styrke innsigelsesinstituttet og statlige planretningslinjer slik at klima- og miljøhensyn blir ivaretatt i større grad.
- Videreutvikle verktøy, data og veiledere som setter kommunen i stand til å vurdere klima- og naturmangfoldhensyn i sine beslutninger.
- Etablere og styrke tilskuddsordninger for vurderte klimatiltak i skogbruket.
- Starte arbeidet med å innføre systematisk rapportering av lokalisering av utført hogst.
- Styrke arbeidet med informasjon og veiledning overfor skogeiere.

3.3 Arealbruk må sikre både klima- og miljøinteresser (s.27)

Utdrag fra kapitlet:

Redusert omdisponering av grønne arealer er viktig for å nå klima- og miljømål.

I Norge ble det bygget ned om lag 1 500 km² i perioden 1990–2019, dvs. en nedbyggingstakt på om lag 50 km² per år. Det aller meste av det som ble bygget ned var skog (75 prosent), etterfulgt av dyrket mark (14 prosent) og innmarksbeite (7 prosent), og det meste av nedbyggingen skyldtes bebyggelse (43 prosent) og veier (26 prosent).

Nedbygging har ført til et gjennomsnittlig årlig utslipp av 1,9 millioner tonn CO₂-ekv. som bokføres mot forpliktelsen i EU-pilaren for skog- og arealbrukssektoren. Å redusere nedbygging av arealer kan gi betydelig utslippskutt og samtidig være positivt for naturmangfold og landbruk.

Klimatiltak kan ha både positive og negative arealkonsekvenser

Et kosthold i tråd med de gjeldende nasjonale kostrådene vil redusere arealbehovet til jordbruksproduksjon. Et mer plantebasert kosthold i tråd med kostrådene antas å føre til en netto reduksjon i behovet for jordbruksareal på 1,6 millioner dekar (1 600 km²). Disse arealene kan eventuelt benyttes til andre formål, eksempelvis produksjon av bioenergi og -råstoff (les mer i kapittel 8). Redusert arealbruk til jordbruksdrift vil kunne medføre at en del av det kulturlandskapet vi kjenner i dag, kan gå over til annen arealbruk som over tid vil kunne føre til redusert tilstand og utbredelse av denne trua naturtypen, og være negativt for naturmangfold. Effekten vil avhenge av virkemiddelbruken.

Et redusert forbruk av rødt kjøtt vil også føre til mindre import av både kjøtt og fôr. I de fleste scenarioene til FNs klimapanel hvor temperaturen begrenses til 1,5 graders oppvarming er det lagt til grunn omdisponering av arealer fra dyrka mark eller beite til bioenergiproduksjon eller skog. For at dette skal være mulig er det også lagt til grunn overgang til et mer plantebasert kosthold. Globalt sett kan atferdsendringer mot et sunt og bærekraftig kosthold bidra til en utslippsreduksjon på rundt

1,9 gigatonn CO₂-ekvivalenter i 2050. Dersom karbonopptaket på frigjorte arealer inkluderes, vil utslippsreduksjonspotensialet øke til 7 gigatonn CO₂-ekvivalenter.

Tiltak som reduserer transportomfanget og endrer transportmiddelfordelingen (unngå- og flyttetiltak) bidrar til redusert arealbehov. Eksempler på unngå- og flyttetiltak er mer transporteffektiv arealplanlegging og tiltak som flytter transport fra bil til gange, sykkel og kollektivtrafikk. Unngå- og flyttetiltakene vi har utredet i transportsektoren bidrar i sum til at persontransportarbeidet med personbil reduseres med 22 prosent i forhold til framskrivingen, noe som tilsier at vi i svært liten grad har behov for ny og arealkrevende infrastruktur.

For industrisektoren vil tiltakene i denne rapporten ikke endre arealbehovet i særlig grad.

Tiltakene vil i all hovedsak skje på industriområder i direkte tilknytning til virksomhetene og er lite arealkrevende. Det vil være indirekte arealbehov som skyldes økt behov for kraft og nettinfrastruktur, og økt behov for bioenergi og -råstoff.

10.1 Bedre forvaltning av arealer er essensielt (s.116)

Utslippskutt i skog- og arealbrukssektoren er viktige for at Norge skal oppnå nasjonale og internasjonale klimamål og avtaler. Norge har gjennom klimaavtalen med EU en forpliktelse om netto null utslipp av klimagasser fra skog- og arealbrukssektoren for periodene 2021–2025 og 2026–2030. Netto null-målet innebærer at de samlede utslippene av klimagasser ikke skal være større enn opptaket i sektoren, gitt bokføringsreglene i EU-regelverket. Med dagens virkemiddelbruk ligger Norge an til å måtte bokføre et årlig utslipp på 3,2 millioner tonn CO₂-ekv. mot 2030, mye på grunn av store årlige utslipp fra arealbruksendringer. 253 Som følge av det forsterkede klimamålet til EU for 2030 er regelverket for den andre forpliktelsesperioden (2026–2030) endret. Foreløpige beregninger viser at endringen for Norges del resulterer i at forpliktelsen i den siste perioden kan bli enklere å nå. 254 Det er foreløpig ikke avgjort om Norge skal delta i EUs andre forpliktelsesperioden. Sektorens utslippsmål under Parisavtalen etter 2030 er foreløpig ikke bestemt. Miljødirektoratet har i 2023 vurdert mulige innretninger av Norges nye klimamål for perioden fram til 2035.

Redusert omdisponering av karbonrike arealer er viktig for å unngå utslipp på kort sikt. Alle arealbruksendringer som gir utslipp, har ført til et årlig utslipp av omtrent 3 millioner tonn CO₂-ekv. de siste fem årene, og arealbruksendringer er den viktigste årsaken til tap av naturmangfold. Både nedbygging og annen omdisponering av arealer fører til utslipp gjennom uttak av biomasse og bearbeiding av jord. Avskoging alene, uavhengig av til hvilket formål, har ført til gjennomsnittlige årlige utslipp på omtrent 2,6 millioner tonn CO₂ i perioden 1990–2022 og trenden er økende. Reduksjon i omdisponeringer av arealer, særlig av karbonrike arealer som skog og myr, er viktige tiltak som forhindrer utslipp samtidig som det ivaretar framtidig karbonbinding. Det er vanskelig å estimere hvor stort utslippskutt det er mulig å oppnå innen 2035 ved å redusere arealbruksendringer, men potensialet er relativt stort. Det er i hovedsak plan- og bygningsloven som gir rammene for arealbruksendringer, og i plansaker skal flere hensyn avveies mot hverandre. Utslippsreduksjonspotensialet mot 2035 er derfor avhengig av hvor stor vekt reduksjon av arealbruksendringer tillegges i føringene for arealplanlegging, sammenliknet med andre hensyn.

Redusert nedbygging er også viktig for å unngå omdisponering av karbonrike arealer til jordbruksformål. Arealbruksendringer fra skog til jordbruksformål førte til årlige utslipp på omtrent 0,8 millioner tonn CO₂-ekv. i perioden 1990–2022. Tiltaket J10 Stans i omdisponering av skog til jordbruksformål bidrar til å redusere disse utslippene, se kapittel 8 om tiltak i jordbrukssektoren

10.2 Nedbyggingen kan ikke fortsette som før dersom klima- og miljømål skal nås (s.120)

Det forventes fortsatt press på arealer

Nedbygging er den arealbruksendringen som gir størst utslipp av klimagasser, hvor nedbygging av skog og myr gir størst utslipp per arealenhet. I perioden 1990–2019 ble det bygd ned over 1 500 km² totalt. Det tilsvarer ca. 50 km² per år. Dette har ført til et årlig utslipp av ca. 1,9 millioner tonn CO₂-ekv. De to viktigste driverne bak nedbygging er bebyggelse og veier. Fordeling av nedbyggingen på nedbyggingskategori og arealkategori i perioden 1990–2019 er vist i Figur 36. Avsatt areal til framtidig utbygging i Norge for bolig, fritidsbolig og næringsformål er samlet estimert til å utgjøre minst 2 166 km², som tilsvarer 38 prosent av allerede utbygd areal (5 694 km²) og 144 prosent av utbyggingen i perioden 1990–2019. Dette framgår av rapporten Planlagt utbyggingsareal i Norge (2023), 266 der forskere ved NINA har undersøkt hvor store arealer som er avsatt til framtidig utbygging av bolig, fritidsbolig og næringsareal i gjeldende arealplaner etter planog bygningsloven, men som ikke ennå er utbygd. De største arealene er satt av til fritidsbebyggelse (987 km²), deretter ulike former for næringsareal (726 km²) og bolig (453 km²). Tallene for andre utbyggingskategorier, som for eksempel energiutbygging, er for usikre til at de er inkludert i analysen. Det er allerede økt etterspørsel etter arealer for å produsere og distribuere fornybar energi til det grønne skiftet, og denne typen utbygging kan derfor bli større i framtiden. Det har for eksempel vært stor interesse de siste årene for å bygge ut vindkraft på land og bakkemontert solkraftanlegg, og slik nedbygging kan innebære negative virkninger for klima, miljø og landbruk.

Redusert nedbygging av karbonrike arealer kan gi betydelige utslippskutt og samtidig være positivt for naturmangfold og landbruk. Det er spesielt viktig å redusere omfanget av avskoging, både for å hindre umiddelbare utslipp og for å sikre framtidig opptak i skog. Myr er også et svært viktig karbonlager, som har blitt til over tusenvis av år. Nedbygging av disse arealene gir store, umiddelbare utslipp og et irreversibelt tap av potensielt langvarige karbonlagre. Arealbruksendringer og utbygging utgjør samtidig den største trusselen for tap av naturmangfold i Norge. Å unngå arealbruksendringer vil i de fleste tilfeller være vinn-vinn for klima og natur. I tillegg kan man unngå tap av produksjonsarealer innen jord- og skogbruk.

For å få til betydelige utslippsreduksjoner fra nedbygging, bør man i alt planarbeid ta utgangspunkt i tiltakshierarkiet. Hierarkiet sier man først skal unngå påvirkning, så begrense, istandsette arealet og eventuelt kompensere. For å oppnå positiv klimaeffekt fram mot 2030 vil det være mest effektivt å unngå nedbygging. Dersom det ikke er mulig å unngå, bør skaden ved nedbygging begrenses. I denne sammenhengen betyr **unngå** å redusere den totale nedbyggingen. **Begrense** innebærer å **flytte** nedbyggingen til mindre karbonrike arealer og å forbedre utbyggingen. Effektene på naturmangfold og andre interesser ved å flytte nedbyggingen til mindre karbonrike arealer, avhenger av hvilke arealer man flytter nedbyggingen fra og hvilke man bygger ned i stedet. Det å flytte nedbyggingen til grå arealer vil være det klart beste for både klima, naturmangfold og landbruk. Forbedring kan gjøres gjennom blant annet å bygge mer arealeffektivt og å bruke mer skånsomme metoder, noe som i mange tilfeller også vil være positivt for naturmangfold. De to nederste nivåene (istandsette og kompensere) har hovedsakelig effekt først på lengre sikt.

11 Kommunesektorens rolle

Det er stor grad av frihet i kommunenes klimaarbeid. Det betyr at kommunene selv bestemmer ambisjonsnivået, setter mål og følger opp resultatene på klimaområdet. Med begrensede ressurser, få krav på klimaområdet og høye forventninger fra innbyggere og staten på mange andre samfunnsområder, har mange kommuner i liten grad utnyttet mulighetene de har for å redusere klimagassutslipp og bidra til oppfyllelse av Norges klimamål.

For å oppnå utslippsreduksjoner har kommunesektorens innsats stor betydning. Miljødirektoratets analyser viser at veldig mange klimatiltak på ulike områder må gjennomføres parallelt og raskt. Særlig reduksjon av transportutslipp og utslipp i skog- og arealbrukssektoren forutsetter at kommunesektoren handler. Kommunene legger avgjørende premisser for andre aktørers mulighet til å kutte sine utslipp gjennom myndighetsutøvelse og tilrettelegging, og har direkte utslipp fra egen virksomhet og indirekte utslipp fra varer og tjenester. Kommunenes rolle i å oppnå utslippsreduksjoner er dermed stor og sammensatt.

Gjennom sin arealplanlegging legger kommunene føringer for bruk av 83 prosent av Norges arealer. Kommunene vedtar planer for arealbruk på land og i kystnære sjøområder med hjemmel i plan- og bygningsloven. Kommunenes arealplaner påvirker utviklingen både på kort sikt og i lang tid framover, og beslutningene om hva ulike områder skal brukes til kan gi irreversible effekter. Kommunene har en nøkkelrolle ved å vedta arealplaner som legger til rette for klimavennlig arealbruk, herunder revisjon av eksisterende planer.

Nedbygging av natur gir utslipp på rundt 1,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter årlig, mye på grunn av ny bebyggelse og veier. Framtidig nedbygging følger både av eksisterende og nye arealplanvedtak. For å nå netto null-forpliktelsen i skog- og arealbrukssektoren fram mot 2030, er kommunenes vedtak om arealbruk helt avgjørende.

Kommunene kan i stor grad bidra til å redusere klimagassutslipp fra transport gjennom transporteffektiv arealplanlegging, og arealplanlegging som muliggjør storskala elektrifisering av transporten. Utslipp fra veitransporten var 8,7 millioner tonn CO₂-ekv. i 2022. Transporteffektiv arealplanlegging reduserer behovet for transport og kan redusere både direkte og indirekte utslipp. Infrastruktur- og arealplanlegging som prioriterer transportmidler med et lavt klima- og energifotavtrykk, som gange, sykkel og kollektivtransport, gir også mindre arealbeslag og mindre lokal luftforurensning.

En viktig milepæl i 2024 er kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med å lage nye planstrategier. Strategiene skal være førende for all videre areal- og samfunnsplanlegging, og kan få avgjørende betydning for oppnåelse av klimamålene for 2030 og senere. I planstrategien vurderes blant annet om kommuneplanens kommuneplan, egen klima- og energiplan, klimabudsjett eller annet klimastyringssystem skal revideres. I plan- og bygningsloven er det et krav at kommunen gjennom revisjon av kommuneplanens kommuneplan med handlingsdel og arealdel, tar stilling til langsiktige utfordringer, strategier og hvordan kommunen skal ivareta kommunale, regionale og nasjonale mål. Dette vil legge lokale retningslinjer for saksbehandling etter annet lovverk.

Kommunens myndighetsutøvelse etter annet lovverk har også betydning for klimagassreduksjon. For eksempel kan kommunene som havnemyndighet differensiere anløpsavgift eller kaivederlag ut fra ulike klima- og miljøhensyn. Som landbruksmyndighet kan kommunen bruke støtteordningene de forvalter målrettet for å redusere utslipp. Også som myndighet etter blant annet konsesjonsloven, jordlova og skogbrukslova kan kommunen påvirke klimagassutslipp.

Kommunesektorens innkjøp gir innenlandske og utenlandske utslipp i størrelsesorden 6,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2022. Disse utslippene kan reduseres gjennom klimavennlige anskaffelser. Asplan Viak har estimert utslippene på oppdrag for Miljødirektoratet, og fant at kommunenes indirekte utslipp var ca. 4,6 millioner tonn CO₂-ekv., hvorav ca. 1,26 millioner tonn var innenlandske utslipp. Tilsvarende tall for fylkeskommunene var i underkant av ca. 2 millioner tonn, hvorav ca. 0,95 millioner var innenlandske utslipp. Det betyr at kommunesektorens innkjøp gir utslipp på rundt 2,2 millioner tonn CO₂-ekv. i Norge, og rundt 4,4 millioner tonn i andre land. I 2021 kjøpte kommuner og fylkeskommuner varer og tjenester for 265 milliarder kroner, inkludert 60 milliarder til bygge- og anleggsvirksomhet. Kommunesektoren kan kjøpe inn varer med lave klimafotavtrykk og nullutslippsløsninger. Kommunesektoren spiller også en avgjørende rolle i å innrette krav i offentlig anskaffelser på en måte som bidrar til logistikkoptimalisering i blant annet massetransport og varetransport. Få kommuner utnytter disse mulighetene i dag.

Kommuner og fylkeskommuner har et stort handlingsrom når det gjelder å kutte utslipp fra egen virksomhet. Kommunesektoren utfører en rekke offentlige tjenester, og er eier og drifter av eiendom. Kommunesektoren har blant annet nesten 23 000 kjøretøy på diesel og bensin311 og ca. 32 millioner kvadratmeter formålsbygg. Kommunene serverer mange titusen måltider hver dag til barn og eldre. Eksempler på typiske tiltak som i noen grad gjennomføres i egen virksomhet i dag, er energieffektivisering av bygg, elektrifisering av tjenestekjøretøy og maskiner, forlenget levetid og økt gjenbruk av inventar og matsvinntiltak. Også gjennom bankavtaler og som eier av fond og selskaper kan kommunen bidra til reduserte utslipp. Det er potensial for å gjøre mer i rollen som eier og drifter.

Mange klimatiltak forutsetter at ulike aktører handler koordinert, og kommuner og fylkeskommuner kan ta en aktiv rolle som samfunnsutvikler. Kommunesektoren kan peke ut strategisk retning, mobilisere aktører og samordne innsats og virkemidler. Kommunesektorens rolle i helhetlig samfunnsutvikling, kunnskap om lokalmiljøet og nærhet til innbygger og bedrifter, gjør kommunen og fylkeskommunen som samfunnsutvikler til en egnet pådriver og koordinator for ulike klimatiltak.

Det finnes gode eksempler på kommuner som fyller sin rolle som pådriver og koordinator. Et eksempel er hvordan Hå kommune samarbeider med landbruksnæringen og planlegger å etablere et biogassanlegg for å behandle husdyrgjødsel og dermed redusere utslippene av metan og lystgass. Et annet eksempel er Flakstad kommune som har samlet og koordinert aktører som fiskere, transportører, elektrobransjen og nettselskap for å tilrettelegge for utslippsfritt kystfiske i hele verdikjeden. Kommunale havner kan fremme nullutslippsløsninger i skipsfart ved å tilrettelegge energiløsninger i havn. Havnene tar også en viktig rolle som samfunnsutvikler når de legger til rette for godsoverføring fra vei til sjø. Sjøtransport kan for eksempel være en brikke i mer sirkulær masseog avfallshåndtering, blant annet som følge av økte krav til utsortering. 315 Oslo kommune går langt i pådriver- og koordinatorrollen i arbeidet med utslippsfri tungtransport, for eksempel gjennom støtteordning rettet mot næringslivet til lading av lastebil og buss og kjøp av tunge elektriske kjøretøy.

Manglende handling fra kommunene hindrer aktører i å kutte sine utslipp. Kommunesektoren må i stor grad legge til rette for at andre aktører kan kutte sine utslipp. Særlig i transportsektoren er svært mange tiltak avhengig av handling fra kommunen, både arealvedtak og fysisk tilrettelegging. Uten at kommunesektoren legger til rette for økt kollektivtransport og trygge gang- og sykkelveier, samtidig som det iverksettes restriktive tiltak for bilbruk, er det for eksempel vanskelig for reisende å redusere bilkjøring. Uten kommunes regulering av areal til lade- og fyllinfrastruktur for store kjøretøy, er det vanskelig for transportnæringen å bytte til nullutslippskjøretøy.

11.1 Kommunesektorens roller i ulike klimatiltak

Miljødirektoratet har analysert betydningen av kommunesektorens innsats for å realisere tiltakene i denne rapporten. Analysen viser at det er nødvendig med handling fra kommunesektoren for å realisere en betydelig andel av tiltakene.

I 37 av tiltakene **må** kommunene eller fylkeskommunene bruke en eller flere av sine roller for at hele klimaeffekten som er beregnet i tiltakene skal utløses. Den samlede utslippseffekten av disse tiltakene er beregnet til 11,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2035. I tillegg kan tiltak L01 Redusere nedbygging bidra med inntil 1,7 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2035, avhengig av hvor mye nedbygging som unngås.

I 27 tiltak der kommunesektoren ikke må handle, **kan** kommunen likevel bidra til bedre måloppnåelse dersom den benytter en eller flere av sine roller, ikke minst rollen som samfunnsutvikler. Ofte er flere roller nyttige for samme tiltak. Kun i 11 av de 75 tiltakene har kommunesektoren ingen roller.

21 av tiltakene forutsetter at kommunene vedtar egnet arealbruk etter plan- og bygningsloven. Disse tiltakene kan til sammen kutte utslipp tilsvarende 7,8 millioner tonn CO₂ i 2035, pluss en andel av potensialet for tiltaket L01 Redusere nedbygging på inntil 1,7 millioner tonn CO₂ i 2035.

Spesielt innen transport må kommunesektoren bidra. 19 av de 28 landtransporttiltakene og 3 av de 4 sjøtransporttiltakene krever at kommune og fylkeskommune bidrar, ellers kan ikke klimaeffekten av tiltakene utløses fullt ut. Klimaeffekten av disse tiltakene er til sammen 4.2 millioner tonn CO₂ i 2035.

Tabell 10. Oppsummering av kommunesektorens roller for å utløse klimaeffekten i de 75 ulike tiltakene i denne rapporten.

I 37 av de 75 tiltakene må kommune og/eller fylkeskommune bruke en eller flere av rollene sine. I ytterligere 27 tiltak kan kommunen styrke måloppnåelsen.	Myndighet	Innkjøper	Eier og drifter	Samfunnsutvikler
Antall tiltak der kommune og/eller fylkeskommune må bruke en eller flere av rollene sine.	25	7	18	2
Antall tiltak der kommune og/eller fylkeskommune kan eller bør bruke en eller flere av rollene sine	15	18	25	55
Sum, dvs. antall av de 75 tiltakene der rollene må eller kan/bør benyttes	40	25	43	57

Fargene viser i hvilke roller kommune eller fylkeskommune må (mørk farge) eller bør/kan bidra til økt måloppnåelse for tiltaket (lys farge). For tiltak der kommunesektoren må bidra, men ikke gjør det, vil manglende handling være en barriere for gjennomføring av tiltaket.

Tabell 11. Detaljert om kommunesektorens roller for å utløse klimaeffekten i de ulike tiltakene i denne rapporten.

Tiltaks- nr	Tiltaksnavn	Reduksjon i 2035, 1000 tonn CO ₂	Myndig- het	Innkjøper	Eier og drifter	Samfunns- utvikler
T01	Transporteffektiv arealplanlegging	12	må	bør/kan	bør/kan	bør/kan
T02	Økt bruk av hjemmekontor	10			må	bør/kan
T03	Økt bruk av digitale møter	114			må	bør/kan
T04	Transportmiddelskifte fra bil til gange og sykkel	12	må		må	bør/kan
T05	Transportmiddelskifte fra bil til kollektivtransport på korte reiser	39	må		må	bør/kan
T06	Transportmiddelskifte fra bil til kollektivtransport på lange reiser	10			må	bør/kan
T07	Transportmiddelskifte fra fly til jernbane	73		bør/kan	bør/kan	bør/kan
T08	Redusert fartsgrense på motorveier	8				bør/kan
T09	100 % av nye personbiler er elektriske i 2025	5	må	bør/kan	må	må
T10	100 % av nye bybusser er elektriske i 2025	57	må	bør/kan	bør/kan	må
T11	Elektrifisering av langdistansebusser	48	må	bør/kan	bør/kan	bør/kan
T12	Elektrifisering av motorsykler, mopeder og snøscootere	53				bør/kan
T13	Nullutslippsløsninger for jernbane	37	må			
T14	Hybride eller helelektriske fly på kortbanenettet	40				bør/kan
T15	Avansert biodrivstoff og syntetisk drivstoff i luftfart	158				

UNDEK

Tiltaksnr	Tiltaksnavn	Reduksjon i 2035, 1000 tonn CO ₂	Myndighet	Innkjøper	Eier og drifter	Samfunnsutvikler
T16	Forbedret logistikk for varebiler	44	bør/kan	må	bør/kan	bør/kan
T17	Forbedret logistikk for lastebiler inkl. bedre massehåndtering	110	må	må, ca. 1/3 av tiltaket	bør/kan	bør/kan
T18	Tyngre og lengre vogntog	31				
T19	Overføring av gods fra vei til bane	11	må	bør/kan		bør/kan
T20	Overføring av gods fra vei til sjø	13	bør/kan	bør/kan		bør/kan
T21	Økokjøring for lastebiler	59		bør/kan	bør/kan	bør/kan
T22	100 % av nye lette varebiler er elektriske i 2025	105	må	bør/kan	må	bør/kan
T23	100 % av nye tyngre varebiler er elektriske i 2027	216	må	bør/kan	må	bør/kan
T24	100 % av nye lastebiler bruker nullutslippsteknologi eller biogass i 2030	1487	må	bør/kan	må	bør/kan
T25	Logistikk og effektivisering i bygge- og anleggsprosjekter, inkludert forbedret håndtering av ikke-forurensede masser	55	må	a ca. 1/3 av tiltaket	bør/kan	bør/kan
T26	Alle nye maskiner til bygge- og anleggsplasser er nullutslipp i 2030	395	bør/kan	a ca. 1/3 av tiltaket	må	bør/kan
T27	Overgang til elektriske maskiner i jordbruket	43			bør/kan	bør/kan
T28	70 prosent av nye ikke-veigående maskiner er nullutslipp i 2030	391		må	må	bør/kan

S01	Nullutslippsløsninger i offentlig passasjertransport på sjø	340	må	må	må	bør/kan
S02	Landstrøm og batterielektrifisering	210	må		må	bør/kan
S03	Overgang til hydrogenbaserte drivstoff i sjøfarten	529	må			bør/kan
S04	Overgang til biogass i sjøfarten	169				bør/kan
I01	Karbonfangst og -lagring (CCS) på avfallsforbrenningsanlegg	1025		bør/kan	må	bør/kan
I02	Karbonfangst og -lagring (CCS) på industrianlegg	3454	må			
I03	Fangst og lagring av CO ₂ fra omgivelsesluft (DACCS)	1000	må			
I04	Økt bruk av bærekraftig biomasse i industriprosesser	1464				
I05	Overgang til bruk av hydrogen i industriprosesser	1482				bør/kan
I06	Direkte og indirekte elektrifisering av industriprosesser	324				bør/kan
I07	Konvertering fra fossil fyring i industrien	492				bør/kan
I08	Reduksjon av andre klimagasser fra eksisterende industriprosesser	137				
I09	Erstatte kullkraft med fornybar energi i Longyearbyen	40	bør/kan			
P01	Kraft fra land	2295				

Tiltaks- nr	Tiltaksnavn	Reduksjon i 2035, 1000 tonn CO ₂	Myndig- het	Innkjøper	Eier og drifter	Samfunns- utvikler
P02	Kraft fra offshore gasskraftverk med CCS	78				
P03	Økt gjenvinning av metan og NMVOC ved råoljelasting offshore	51				
P04	Reduksjon av utslipp av metan og NMVOC fra kaldventilering offshore	0				
P05	Reduksjon av utslipp av metan og NMVOC fra petroleumsanlegg på land	29				
J01	Forbruk i tråd med kostrådene	1366		må	bør/kan	bør/kan
J02	Redusert matsvinn	213	bør/kan	bør/kan	bør/kan	bør/kan
J03	Husdyrgjødsel til biogass	63	må	bør/kan	bør/kan	bør/kan
J04	Diverse gjødseltiltak	23	må			bør/kan
J05	Stans i nydyrking av myr	8	må		bør/kan	bør/kan
J06	Fangvekster	78	må			bør/kan
J07	Biokull	82		bør/kan	må, ca. 1/3 av tiltaket	bør/kan
J08	Førtiltak, avl og produksjonsstyring i husdyrhold	Ikke beregnet				bør/kan
J09	Metanhemmere i før til storfe	94				
J10	Redusere omdisponering fra skog til jordbruksformål	670				bør/kan
J11	Kantvegetasjon mellom vassdrag og jordbruksareal	13	må		bør/kan	bør/kan
J12	Restaurering av organisk jordbruksjord	12				

A01	Økt uttak av metan i avfallsdeponi	75			må, 100 % av tiltaket	
E01	Økt utsortering av tekstiler fra restavfall	8		bør/kan	må	bør/kan
O01	Utfasing av fossil gass til byggvarme	30	bør/kan, ved evt forbud	bør/kan, før evt forbud		bør/kan
O03	Utfasing av bruk av gass til permanent oppvarming av bygg	104			må	bør/kan
O02	Forsert utskifting av vedovner	108	bør/kan			bør/kan
F01	Økt innsamling og destruksjon av brukt HFK	0			bør/kan	
L01	Redusere nedbygging	Inntil 1 700 årlig	må		bør/kan	
L02	Skogplanteforedling	økt opptak				bør/kan
L03	Treslagsvalg etter hogst (L03-1) og tilfredsstillende foryngelse (L03-2)	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L04	Økt plantetetthet	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L05	Ungskogpleie	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan

Tiltaks- nr	Tiltaksnavn	Reduksjon i 2035, 1000 tonn CO ₂	Myndig- het	Innkjøper	Eier og drifter	Samfunns- utvikler
L06	Nitrogengjødsling av skog	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L07	Hogsttidspunkt	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L08	Råtebekjempelse	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L09	Planting av skog på nye arealer	økt opptak	bør/kan		bør/kan	bør/kan
L10	Utfasing av uttak av torv	reduisert utslipp	bør/kan	bør/kan	bør/kan	bør/kan
L11	Myrrestaurering	Ikke beregnet. Antagelig stor positiv effekt	må		bør/kan	bør/kan

Myndighet omfatter beslutningsmyndighet etter plan- og bygningsloven og andre lovverk. Innkjøper omfatter anskaffelse av varer og tjenester på en slik måte at det som kan stimulere markedet til å utvikle og alminneliggjøre klimavennlige løsninger. Merk at kjøp av utstyr som inngår i egen drift er lagt under rollen eier og drifter. Eier og drifter omfatter i hovedsak kommunale bygg, anlegg og tjenester. Merk at fysisk tilrettelegging for innbygger og næringsliv er lagt under rollen samfunnsutvikler. Samfunnsutvikler omfatter aktiviteter som pådriver, koordinator og tilrettelegger av prosesser, og tilrettelegger av fysiske løsninger som gjør at innbyggere og næringsliv kan kutte utslipp.

REGIONALE PLANER OG UTREDNINGER

Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona – Menon 5/2022

Analysen tar for seg Viken fylke samt fylkets kommuneregioner, og ser på mulighetsrommet for næringsutvikling, trender, konkurransefortrinn samt barrierer. Disse tar alle utgangspunkt i dagens næringsliv, konkurransefortrinn og barrierer i regionen, globale og regionale trender, samt dagens innovasjonsaktiviteter. www.menon.no/wp-content/uploads/2022-5-Naeringsutvikling-i-Viken-etter-covid.pdf

Mulighetsrom for Follo

Næringslivet i Folloregionen er dominert av en rekke innenlandsk rettede næringer. Disse er især handel og logistikk. Felles for dem alle er at de er stedbundne næringer der Folloregionens lokalisering (nær Oslo og ved store ferdselsårer) utgjør en betydelig driver for næringenes vekst. Kombinasjonen av høy vekst i norsk økonomi og kraftig tilflytting til Østlandet har bidratt til at Follo har hatt Vikens høyeste verdiskapingsvekst siden 2010.

Det er likevel også problemer ved den høye næringskonsentrasjon. Felles for de innenlandsk rettede næringer som er så dominerende i Folloregionen er lav arbeidskraftproduktivitet, med få kunnskapsbedrifter og få bedrifter som eksporterer. Dette på tross av at Follo har den best utdannede arbeidsstyrken i Viken.

Anbefalinger for Follo: økt verdiskaping, et robust næringsliv, og økt eksport

Follo har det samme mulighetsrommet som de andre kommuneregionene rundt Oslo, og Menon (5/2002, side 101) anbefaler en satsing på (1) fornybarnæringen og innovasjon innen grønn teknologi, (2) økt innovasjon innen IKT, (3) satsing på helseindustrien, (4), utvikling av fylkets reiselivsnæring, (5) automatisering og robotisering av industrien og (6) innovasjon og produktivtetsvekst innen skjermede næringer.

Samtidig anbefaler Menon økt verdiskaping, et robust næringsliv, og økt eksport som mål for næringspolitikken, og understreker at flere arbeidsplasser ikke er et mål i seg selv ved lav arbeidsledighet, med mindre de bidrar til et robust næringsliv eller økt verdiskaping.

Folloregionens utgangspunkt gir også noen unike muligheter fremover. Hvor man de siste årene har vokst ved økt innflytting og tilretteleggelse for bedrifter innen handel og transport, bør man i større grad forsøke å legge til rette for kunnskapsbedrifter i fremtiden. Med en høyt utdannet arbeidsstyrke internt i regionen, er kompetansen til stede for at bedrifter innenfor IKT, teknisk tjenesteyting og andre produktive næringer kan etablere seg i regionen. I tillegg vil økt mobilitet

gjennom den nye Follo-banen bidra til at det blir enklere å rekruttere arbeidskraft fra Oslo dersom man har attraktive arbeidsplasser. Menon anbefaler at regionen utnytter mulighetsrom innen:

A. Den grønne omstilling. 7 av 10 bedrifter ser på grønn omstilling som en mulighet for videre vekst. Dette er relevant for alle sektorer, men særlig for omstilling av eksisterende næringsvirksomhet, især innen transport og logistikk i Follo, og innen kunnskapsintensive bedrifter, især med tilknytning til NMBU.

B. Grønn bioøkonomi og landbruksteknologi. Utnytt enda bedre NMBUs posisjon ved å legge til rette for næringsutvikling med høy produktivitet som resultat. For å lykkes med denne satsing må kommunene i høyere grad enn i dag arbeide mot finansiering, tilgjengelige næringsarealer og inkubatorer for de nystartede bedrifter.

C. Verdiskapingsvekst innen skjermede sektorer. Handel og bygg og anlegg er viktige for samfunnsutviklingen, men har lav verdiskaping, og bidrar mindre til grunnlaget for velferd. Produktiviteten må økes, for eksempel gjennom å kombinere handelsaktivitet med serverings- og annen reiselivsaktivitet.

D. Bedre oppfølging på næringsutvikling. Kommunen må ha kunnskap om historisk utvikling og produktivitet innen næringslivet, og ha høy grad av oppfølging av eksempelvis verdiskapingsvekst, produktivitet samt oppfølging på tidligere vedtatte strategier.

E. Arbeid strategisk mot høyproduktive næringer. Regionen bør utvikle en strategi om å tiltrekke seg høyproduktive næringer. En klar mulighet er å knytte en slik strategi tett opp mot den aktiviteten som finner sted på NMBU i Ås. Andre muligheter for satsingsområder er helseindustrien og IKT-næringen, som i både i Norge og globalt ofte lokaliserer seg i nærhet til hovedsteder.

F. Smart samarbeid internt i regionen og med andre regioner. Stå sammen om å tiltrekkes bedrifter, og konkurrer aldri.

Menon (5:2022) foreslår seks potensielle satsingsområder for hele Viken basert på det tidligere fylkets fortrinn både i næringslivet og samfunnet. Menon anbefaler fylkeskommunen, sammen med andre relevante aktører, å definere enkelte relevante satsingsområder man ønsker spesielt å jobbe opp mot. Menon ønsker vi å fremheve at det er betydelige eksportmuligheter innen det grønne skiftet.

De seks områdene er valgt på bakgrunn av at de vurderes som særlig viktige i den grønne omstilling når det kommer til næringsutvikling:

- **Elektrifisering:** Elektrifisering er ikke kun en nødvendighet for å omstille økonomien i en mer bærekraftig retning – det er også en mulighet til å skape grønn økonomisk vekst. En fremskyndet elektrifisering gir muligheter for å utvikle ny teknologi i et hjemmemarked, og kan gi norske bedrifter et konkurransefortrinn. I forbindelse med elektrifisering er det relevant å trekke frem Institutt for energiteknologi (IFE) som er lokalisert på Kjeller i Lillestrøm kommune. Det er flere relevante klynger i Viken som blant annet jobber opp mot dette, som Energy Valley og Viken teknologiklynge. I tillegg er innovasjonsselskapet Smart Innovation Norway i Halden en viktig møteplass for å samle bedrifter, forskningsinstitutter og gründere.

- **Sirkulærøkonomi:** Det er et stort potensial innen sirkulærøkonomi for Viken og gode forutsetninger for næringsutvikling innen området. Viken har flere andre konkurransefortrinn som (1) stor befolkning, (2) flere etablerte aktører, og (3) et mangfold av forskningsinstitutter, sentre og klynger som jobber med tematikken i fylket. Her er det spesielt relevant å trekke frem NMBU, som har jobbet tett opp mot mange aspekter ved tematikken i en årrekke.
- **Hydrogen:** For Viken er mulighetene for dette området i hovedsak knyttet til utstyrs- og tjenesteleverandører. Det er flere klynger i Viken som arbeider opp mot hydrogen spesielt (H2-Cluster100) og grønn omstilling generelt (Energy Valley101).
- **Batteriteknologi:** Norge er godt posisjonert, og for Viken er mulighetene for dette området i hovedsak knyttet til utstyrs- og tjenesteleverandører. Batteriretur AS i Fredrikstad og Cenate AS i Askim er etablerte bedrifter, og flere klynger jobber med batterier. En økt satsing innenfor denne verdikjeden vil kunne bidra til økt verdiskaping, ettersom det vil være kunnskapsintensive bedrifter som vil levere utstyr og tjenester.
- **Karbonfangst og -lagring (CCS):** For Viken er mulighetene innen CCS i hovedsak knyttet til utstyrs- og tjenesteleverandører. Aker Carbon Capture (totalleverandør) og Technip FMC, samt Energy Valley jobber allerede med CSS. Det største enkeltutslippspunktet i Viken er bioraffineriet til Borregaard i Sarpsborg. Satsing innenfor dette området vil bidra til økt verdiskaping, ettersom det vil være kunnskapsintensive bedrifter som vil levere utstyr og tjenester. Videre vil det bidra til et mer robust næringsliv, da flere av bedriftene vil være rettet inn mot flere næringer og dermed mer diversifiserte, i tillegg til økt eksport av spesielt teknologi og tjenester tilknyttet områdene.
- **Havvind:** Det vil i hovedsak være muligheter innen havvind for utstyrs- og tjenesteleverandører som er lokalisert i Viken. Eksempler på bedrifter som allerede satser på havvindmarkedet i Viken er DNV (rådgivning og sertifisering), Equinor (som operatør) og Aker Offshore Wind. En satsing på havvind vil bidra til økt verdiskaping på bakgrunn av høy produktivitet.

Landbruket utgjør en liten del av sysselsettingen i Viken, men er en sektor som både er viktig politisk og hvis utslippsreduksjoner vil være helt sentrale for å nå målene i Parisavtalen. Det er naturlig å se mulighetene for omstilling i landbruket i sammenheng med den teknologiske innovasjonen som foregår i og omkring NMBU på Ås (inkludert NIBIO, Nofima og andre miljøer).

Mangel på kompetanse og arbeidskraft, rekruttering

For å oppnå suksess innen de nevnte satsingsområder, er det en utfordring som må løses: mangel på kompetent arbeidskraft.

Det er allerede i dag utfordringer for arbeidsgivere å skaffe arbeidstakere med relevant og god nok kompetanse – og holde på denne kompetansen. Eksempelvis svarte nærmere 60 prosent av bedriftene i NHOs kompetansebarometer for 2020 at de har et udekket behov for kompetanse. I bedriftsundersøkelsen NAV gjennomfører oppgir om lag én av fem bedrifter i Viken at de har mislyktes i å rekruttere arbeidskraft, eller har måttet ansette noen med annen eller lavere formell kompetanse enn det man søkte etter.

Dette er om lag på gjennomsnittet med Norge som helhet. Imidlertid er det ikke kun mangel på arbeidskraft med relevant kompetanse, men også mangel på nok arbeidskraft. Dette er spesielt utfordrende i Viken som har tilnærmet full sysselsetting. Behov for arbeidskraft med relevant

kompetanse kan adresseres gjennom utdanningsprogram som tilbys på videregående skoler, fagskoler, høyskoler og universiteter. Men mangel på nok arbeidskraft er en større utfordring som ikke like lett kan adresseres.

Menon peker på manglende tilgang på kompetent arbeidskraft som en av tre største barrierer i alle kommuneregionen i tidligere Viken fylke. På spørsmål om barrierer for å realisere vekstpotensialet innen skjermede næringer svarer 70 prosent av de spurte bedriftene mangel på kompetent arbeidskraft. For å oppnå suksess innen de nevnte [IKT-]næringer, i tillegg til å utvikle den generelle IKT-næringen, er det en utfordring som må løses: IKT-bedriftene mangler kompetent arbeidskraft. (Menon, 5:2022)

Fylkeskommunen har ansvar for å både dimensjonere videregående opplæring, og har et bredere kompetansepolitiske ansvar. Sistnevnte innebærer å ha en aktiv rolle overfor arbeidslivet og fagskoler, universiteter og høyskoler for samarbeid om å bedre tilgangen på kompetent, kvalifisert og relevant arbeidskraft i de regionale arbeidsmarkedene. (Menon, 5:2022)

Grønne næringsmuligheter i Follo – Menon 2022

Rapporten (MENON-publikasjon nr. 133/2022) tar for seg ressursgrunnlaget som finnes i Follo, kartlegging av behov og ønsker, samt vurdering av spesifikke muligheter innen grønn næringsutvikling.

menon.no/wp-content/uploads/2022-133-Gronne-naeringsmuligheter-i-Follo.pdf

Status

Follo har verdiskapingsvekst de siste ti årene høyere enn for resten av Norge, mest grunnet innflytting. Veksten har skjedd i lavproduktive næringer, noe som gjør at verdiskapingsveksten har vært lavere enn den kunne ha vært (handel, bygg og anlegg).

Kommunene i Follo har samlet hatt en høyere befolkningsvekst siste ti år enn landsgjennomsnittet, og veksten frem mot 2050 forventes også å være høyere. Kommunene i Follo forventes dermed å bli en relativt større og viktigere region i de neste tiårene. Befolkningen i kommunene i Follo i dag er relativt høyt utdannet, men en betydelig andel av disse pendler ut av regionen for å arbeide – og da spesielt til Oslo. Tilstedeværelse av et regionalt innovasjonsøkosystem er en viktig del av en regions ressursgrunnlag, som domineres av et større forsknings- og utdanningsmiljø, med NMBU i spissen. Kommunene i Follo har også enkelte naturgitte fortrinn, som jord- og skogbruksarealer, nærhet til hovedstadsregionen, E6, E18 og jernbanen, samt tilgang på sjøveien via Oslofjorden.

Anbefalinger

For at kommunene i Follo bedre skal samarbeide om grønn næringsutvikling anbefaler Menon (2022): Omforent forståelse av kommunenes verktøykasse for næringsutvikling, vurderer potensiell gevinst av samarbeid, kapitaliser på hverandres ressurser, ha felles front utad, spill på etablerte strukturer og lag felles tidshorisont for næringsutvikling.

Grønne næringer, nisjer eller teknologiområder hvor det er samarbeidsmuligheter i regionen: agritech og landbruksrobotikk, sirkularitet, resirkulering og utnyttelse av restråstoffer, bærekraftig produksjon av næringsmidler og emballasje, bærekraftig marint miljø, innovasjon, grønn omstilling og økt effektivitet i bygg- og anleggsnæringen, og rådgivningstjenester til den grønne omstillingen.

Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken (Rambøll 2022)

[Regionale næringsområder for logistikkformål i Oslo og Viken \(innocode.digital\)](#)

Rapporten kartlegger gjenværende arealreserver i de regionale næringsområdene, inkludert potensialet for fortetting og for utvidelse av områdene. Rapporten drøfter faktorer som påvirker den fremtidige etterspørselen etter slike arealer, som effekter av ny teknologi, økt vektlegging av bærekraft og endringer i rammebetingelsene. I utredningen kartlegges også tiltak og planer i byene for å tilrettelegge for mer miljøvennlig varedistribusjon. I tillegg er det gjort en kort analyse av sysselsettingsvirkningene av logistikketableringer. ABC metoden er drøftet med henblikk på utviklingen innen gods og logistikksektoren.

Rambøll (2022) har kartlagt gjenværende arealreserver i de regionale næringsområdene i detalj sommeren 2022, inkludert potensialet for fortetting og for utvidelse av områdene. I sin tilnærming har Rambøll kartlagt alle tomter over 10 dekar med utnyttelsesgrad < 10 prosent avsatt til formålene industri, logistikk og næring. På terminalområder / regionale næringsområder som forventes utviklet for jernbanetilslutning (GNP, Vestby) vurderes bare tomter over 15 dekar som del av framtidig arealreserve.

Fakta næringsareal Vinterbro, Nygård, Nesset

Arealreserven på Vinterbro er vurdert av Multiconsult (2022) og Rambøll (2022).

Multiconsult (2022) viser til at gjeldende reguleringsplaner for eiendommene innenfor Vinterbro næringsområde tillater en blanding av industri, lager og kontor i området. De fleste eiendommene innenfor feltet har en relativt høy utbygget arealandel på mellom 30 og 40 prosent. Målt etter antall ansatte er det C-virksomhetene som er størst på Vinterbro. Med en utnyttelsesgrad på 33 % vurderer Multiconsult at arealreserven på Vinterbro er på 67 dekar.

Rambøll (2022) oppgir at Vinterbro området har 450 dekar ubebygget næringsareal. Av dette er det tre tomter som til sammen utgjør en arealreserve på ca. 100 dekar. Ifølge eiendomsaktørene er det bare en av tomtene som ikke er under utvikling, og gjenstående arealreserve avgrenses av Rambøll (2022) til to tomter med et samlet areal på 86 dekar.

RELOG har foreslått for Ås kommune at Vinterbro næringspark utvides med et område øst for E6 på i alt 559 dekar. Kommunen har foreløpig ikke ønsket å gå videre med etablering av nye næringsområder. Bakgrunnen er arealkonflikter relatert til friluftsliv, naturverdier og kulturminner (Rambøll 2022). Vurderingene spriker - Rambøll omtaler selv dette området som å ha «relativt begrensede konflikter med andre arealbruksformål».

Fakta næringsareal Måna

Arealreserven på Måna er vurdert av Multiconsult (2022) og Rambøll (2022).

Månafeltet har et totalareal på ca. 774 dekar og er i dag i liten grad utbygget (Multiconsult 2022). Med utgangspunkt i god beliggenhet nær E134, planer om ny veiutbygging som vil styrke områdets attraktivitet, og at det per i dag er mye ledig areal i feltet, anser Multiconsult Måna som et område med stort potensial for videre utvikling som C-område. Arealreserven anslår Multiconsult til å være 256 dekar med 33 % utnyttelsesgrad.

Matrikkelen viser at området har 630 dekar, regulert og ubebygd areal. Kun to dekar er bebygd med formål lager/logistikk/næring. Det regionale næringsområdet er to-delt (Oslo Logistikkpark Drøbak og Frogn næringspark), og størstedelen av det utnyttede arealet er i dag i Oslo Logistikkpark Drøbak med et utnyttbart areal til lager og logistikk på 477 dekar.

Korrigert for planlagte/igangsatte utbygginger anslår Rambøll (2022) arealreserven på Måna til å være på 606 dekar.

Status

Det samlede arealforbruket til gods- og logistikkformål i Stor-Oslo området har vært ca. 600.000 m² (600 dekar) per år (totalt 2892 dekar i Akershus opparbeidet til 2022). Den ubebygde arealreserven er ca. 900 dekar i de to regionale næringsområdene ved Oslofjordtunnelen. De ubebygde arealene ellers er bla. i Vestby. Vestby kommune vil utvide næringsområdet sørover langs E6 med 200-300 dekar dersom det kan tilrettelegges for en ny avkjøring fra E6 i samme område.

Bebyggelsesgraden (grunnflaten) i de utbygde næringsområdene er på ca. 30 % i gjennomsnitt, med hele 40% i Vestbys første område. Drivkreftene for høy etterspørselsvekst er over i en moden fase. Det er sannsynlig at pendelen snur i retning av mer regional varedistribusjon, og at etterspørselen etter næringsarealer endres.

ABC-metoden er en metode for optimal lokalisering av næringsvirksomhet. Utfordringen med metoden er at den må tilpasses det faktiske regionale trafikkbildet. For persontrafikken tar den utgangspunkt i at arbeidstakerne og befolkningen bor i sentrum eller nær sentrumsområdet og benytter kollektive transportløsninger. Dersom det ikke stemmer, kan det innebærer mindre transportarbeid dersom de tjenesteytende næringene etableres der befolkningen bor. ABC metoden synes ikke å vektlegge godstransportarbeidet, men kun transportarbeidet i befolkningen.

Det har vært en kraftig vekst i tungtrafikken på E6 mellom Moss og Gardermoen. Ved Klemetsrud har det de siste fem årene (til 2022) vært en vekst på 39 % i antall passeringer av tunge kjøretøy med lengde over 16 meter.

Logistikken organiseres ulikt. Bemanningen varierer med lagrenes omløpshastighet, sortiment, og om kontor- og transportfunksjoner er lokalisert samme sted. Mindre bedrifter legger flere funksjoner til sentrallageret enn store bedrifter som ofte har en større grad av spesialisering. I tillegg til direkte ansatte i logistikk, er en viktig, vanlig ringvirkning økt bosetting som igjen skaper handel.

Etterspørselen etter logistikkarealer mot 2040: De aller viktigste drivkreftene bak etterspørselen etter nye logistikkeiendommer de siste årene har vært konsolideringen av næringsstrukturen, innfasingen av en ny salgskanal og betydelig økonomisk vekst i alle bransjer. Framover er det makroøkonomiske forhold som vil avgjøre. Det er lite som tyder på at ombygging av eldre

logistikksentra blir mer attraktivt enn bygging av nytt på nye næringsarealer. Ifølge utbyggerne må tomtkostnadene øke mye for at de skal lønne seg å bygge mer i høyden.

Rambøll (2022) oppsummerer sin regionale gjennomgang med at det er «en gjenværende arealreserve til lager og logistikkformål på ca. 2000 dekar frem mot 2030 for hele området [**Gardermoen Næringspark**]. Arealreserven til industri, lager og logistikk i de øvrige [fem] næringsområdene er også beregnet til ca. 2000 dekar. Her inngår ca. 650 dekar som er avsatt i kommuneplanene til næring, men som ikke er regulert. Den ubebygde arealreserven er ca. 900 dekar i de to regionale næringsområdene på hver sin side av Oslofjordtunnelen [**Måna og Follestad**]. De ubebygde arealene ellers er i næringsparkene i **Vestby** og i Fet næringspark [**Heia**]. Omfanget av ubebygde arealer i næringsområdene langs E6 korridoren nærmere Oslo, som **Vinterbro, Langhus og Berger**, er på et ubetydelig nivå i regional sammenheng. Her er ubebygde arealer definert som tomter over 10 dekar, og med under 10 % utbyggingsgrad.

I dialogen med kommunene er det angitt en ambisjon om å utvide næringsparkene i Lillestrøm (Heia) og i Asker (Follestad). Vestby kommune ønsker å utvide næringsområdet sørover langs E6 med 200-300 dekar dersom det kan tilrettelegges for en ny avkjøring fra E6 i samme område. Generelt er det lite gjenværende arealreserver og få planer om nye næringsarealer innenfor 40 kilometers avstand fra Oslo og Drammen. Det er imidlertid betydelige, ubebygde og regulerte arealer til næringsformål litt lenger unna Oslo, som i Holtskogen næringspark i Hobøl, i Våler næringspark og på Øvre Romerike.»

Legger vi til grunn disse forsiktige anslagene, og holder omstridte utvidelser av eksisterende regionale næringsområder i Vestby og Lillestrøm kommuner utenfor, tilsier dette at dagens arealreserve for lager og logistikkformål på de seks (åtte) områdene angitt i RP-ATP Oslo/Akershus *alene* dekker arealbehovet for framtidig bruk/fortetting og utvikling i $(4000 \text{ dekar}/200 \text{ dekar}/\text{år}) = 20 \text{ år}$.¹

I tillegg vil det være arealreserver for utbygging av lager og logistikkformål også på lokale næringsområder. Multiconsult (2022) har vurdert arealreservene i fem næringsområder for lager og logistikkformål i de tre kommunene i nordre Follo (Frogn, Nordre Follo, Ås) – tre regionale næringsområder og to lokale næringsområder. I det mest forsiktige anslaget for framtidig arealutnyttelse (33 %) representerer arealreserven i de lokale næringsområdene et tilskudd på ytterligere 1/3 i forhold til arealreserven på de regionale næringsområdene. Sagt på en annen måte: ¼ av samlet arealreserve er å finne i de regionale næringsområdene, mens ¼ av samlet arealreserve er på de lokale næringsområdene. Lokale næringsområder representerer med dette en buffer i forhold til logistikk- og lagervirksomhetenes arealbehov.

Arealreserven i Follo:

¹ DNB Næringsmegling utarbeidet i 2021 ulike scenarier for etterspørselsveksten etter logistikkeiendommer i Stor-Osloområdet fram mot 2040. Scenariene varierte med en årlig etterspørselsvekst i Stor-Osloområdet fra 125.000 kvm nytt byggeareal til 235.000 kvm nytt byggeareal per år (Rambøll 2022). I denne beregningen tar vi utgangspunkt i scenario opp mot stor etterspørselsvekst (200.000 kvm nytt byggeareal årlig).

Rambøll (2022) oppgir at «[e]tterspørselen etter nye næringsarealer relatert til etablering av forsyningscentra i Stor-Oslo området har trolig vært opp mot 200.000 kvadratmeter grunnflate per år de siste fem årene» (2017-2021), at denne utbyggingstakten forventes å bli opprettholdt fram mot 2025, og at etterspørselen etter nye slike næringsarealer (om enn mer usikkert) forventes å dempes i Oslo og Akershus etter den tid.

- Langhus. Lite gjenstående arealreserver. Matrikkelen viser at Langhus har et betydelig ubebygde areal til næringsformål, men at dette er arealer som nyttes til andre formål, som parkering eller av tunge kjøretøy. De ikke bebygde arealene ellers disponeres av kommunen.
- Vinterbro. Lite gjenstående arealpotensial i form av ubebygde, regulerte områder.
- Måna. Her er det to næringsområder; Oslo Logistikkpark Drøbak og Frogn næringspark. Matrikkelen viser at området har 630 dekar, regulert og ubebygde areal. Ifølge Fabritius Eiendom har Oslo Logistikkpark Drøbak et utnyttbart areal til lager og logistikk på 477 dekar.
- Vestby. Området som er avsatt til næring i gjeldende kommuneplan er i overkant av 2500 dekar. Dette inkluderer to nye områder som ble avsatt som fremtidige områder i gjeldende arealdel, som per i dag er under regulering. Arealreserven er beregnet til å være 718 dekar. Halvparten av reserven er arealer som ikke er regulert. Det antas at den reelle arealreserven for regulerte arealer er omkring 250 dekar.

Anbefalinger

Det er et mål å øke arealeffektiviteten, både i etablerte og i nye næringsområder. Et virkemiddel kan være å kartlegge logistikksektorens behov for utelagring og parkering i et næringsområde, med sikte på etablering av fellesarealer.

Prinsippet om «rett virksomhet på rett sted» bør være veiledende, men ikke absolutt. Tjenesteytende næringer bør etableres der befolkningen faktisk bor. Virksomheter med høy arbeidsplass- og besøksintensitet bør lokaliseres nær kollektivknutepunkt. Virksomheter med lav arbeidsplass- og besøksintensitet, men som genererer mye godstransport bør lokaliseres nær overordnet veinett. Optimal lokalisering av virksomheter bestemmes på bakgrunn av områders tilgjengelighetsprofil og virksomheters mobilitetsprofil (både person- og godstransport).

[Godstransport og terminalstruktur i Oslo og Viken, Norconsult 2022](#)

[Godstransport og terminalstruktur i Oslo og Viken, Norconsult 2022](#)

Kartlegging av status og fremtidig utvikling av gods- og logistikkstrukturen i Oslo og Viken. Det er også behov for analyse av den regionale gods- og logistikkstrukturen med virkemidler og insitamenter som bidrar til at gods- og logistikk løses på en god måte. Det er gjennomført en litteraturstudie av relevante beslutninger og planer for godsterminaler og godstransport. Det er gjennomført intervju med aktører i godstransportnæringen, utforskning av data fra SSB og offentlige etater. I tillegg er den nasjonale godstransportmodellen benyttet til en oversikt over dagens varestrømmer samt prognoser for fremtidige varestrømmer.

Norconsult (2022) har ikke foretatt noen systematisk analyse av arealreserven på regionale terminalområder / regionale næringsområder, men bygger sine vurderinger ved å gjengi kvalifiserte anslag for framtidig utbyggingspotensial innhentet fra enkelte større utbyggere på de ulike lokasjonene (Gardermoen, Alnabru).

Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022

Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022

Rapporten bygger på en kartlegging av et utvalg arealer avsatt til næringsformål i de tre kommunene Nordre Follo, Ås og Frogn, den faktiske bruken av arealene, om dagens bruk avspeiler gjeldende planbestemmelser, samt hvilke næringer det burde legges til rette for på disse arealene i fremtiden.

Multiconsult (2022) har gått fram på en noe annerledes måte for å vurdere arealreserven i de ulike næringsområdene i nordre del av Follo (kommunene Frogn, Ås og Nordre Follo). I sin tilnærming anslår Multiconsult (2022) ledig areal innenfor hvert næringsområde ut fra et teoretisk utgangspunkt ved at maksimal arealutnyttelse settes til mellom 33 og 60 prosent av regulert areal. Differansen mellom maksimal utnyttelse og dagens utnyttelse (målt som grunnflateareal) utgjør hvert næringsområdes arealreserve. Multiconsult angir tre ulike arealreserver ut fra tre ulike grader av maksimal arealutnyttelse – 33 %, 50 % og 60 % på hvert næringsområde.

Tabell: tilgjengelig arealreserve på regionale terminalområder og regionale næringsområder per 2. halvår 2022 (dekar)

Område	Norconsult (2022)	Rambøll (2022)	Multiconsult (2022)		
			33 %	50 %	60 %
Gardermoen	2000	5517	:	:	:
Deli Skog/Vestby næringspark*	:	661	:	:	:
Alnabru	0	:	:	:	:
Berger	:	11	:	:	:
Heia*	:	565	:	:	:
Langhus/Regnbuen	:	110	78	244	369
Vinterbro	:	86	67	171	243
Måna	:	606	256	385	462
Follestad (Røyken næringspark)	:	481	:	:	:

: ikke vurdert

*: uavklarte forslag til utvidelser av næringsområdet i forslag til ny kommuneplan

ABC-metoden

ABC-metoden er en metode for optimal lokalisering av næringsvirksomhet. Metoden tar utgangspunkt i transportomfanget ulike næringer genererer, der formålet er at næring skal lokaliseres slik at transportbelastningen blir lavest mulig og tilgjengeligheten best mulig (Asplan Viak, 2013). Nærmere bestemt handler dette om å redusere transporten i sentrumsområder, og bidra til at flest mulig kan nå besøks- og arbeidsintensive næringer ved bruk av kollektivtrafikk, sykkel eller gange, samt sørge for effektiv tilgang til hovedveinett og/eller jernbane for næringer med mye gods. Metoden ble utviklet i Nederland og er tatt i bruk i en rekke norske regionale planer for areal og transport, eksempelvis Buskerudbyens areal- og transportplan (Buskerud fylkeskommune, 2018).

Områdenes tilgjengelighetsprofil

Asplan Viak (2013) tar utgangspunkt i områders tilgjengelighetsprofil i definisjonen av A-, B- og C-områder. Vurderinger av tilgjengelighet handler om i hvilken grad de aktuelle områdene kan nås med ulike transportmidler (bil, kollektivtransport, sykkel og gange):

A-områder er områder med svært god tilgjengelighet til kollektivtransport, gange og sykkel, mens biltilgjengelighet er begrenset. Eksempler på områder med en slik tilgjengelighetsprofil er

sentrumssoner og områdene rundt et kollektivknutepunkt. Disse områdene er egnet for virksomheter med høy arbeidskraft- og besøksintensitet med behov for god tilgjengelighet for ansatte og besøkende.

B-områder har god tilgjengelighet til lokale kollektivholdeplasser og middels god tilgjengelighet med bil. I B-områdene er reisetidsforholdet mellom bil og kollektiv ikke like godt som i A-områdene, og det er derfor ikke hensiktsmessig å plassere besøksintensive næringer her. Eksempler på områder kan være storhandelsområder og såkalte «bigboxområder», som Alnabru.

C-områder er områder med høy til svært høy tilgjengelighet med bil, med nærhet til hovedveg. Et visst innslag av kollektivbetjening av området, men dårligere enn for A- og B-områder.

D-områder beskrives av Asplan Viak som «områder med både dårlig biltilgjengelighet og dårlig kollektivtilgjengelighet».

I forbindelse med kartleggingen av de utvalgte næringsområdene i kapittel 5 drøftes områdenes tilgjengelighetsprofil og tilhørende kategorisering i ABC-rammeverket.

Tabell 4-1. Oversiktstabell – tilgjengelighetsprofil for A-, B- og C-områder. Kilde: (Asplan Viak, 2013)

ABC-kategori	Tilgjengelighet (områdets tilgjengelighet med ulike transportmidler)
A	Sentrumsområder: Svært god tilgjengelighet med kollektivtransport, sykkel og gange. Begrenset tilgjengelighet med bil.
B	Utenfor sentrumsområder: God tilgjengelighet med kollektivtransport, middels god tilgjengelighet med bil.
C	Langs hovedveiene: Høy til svært høy tilgjengelighet med bil, med nærhet til hovedveg
D	Både dårlig biltilgjengelighet og dårlig kollektivtilgjengelighet

Virksomhetenes mobilitetsprofil

Vurderingen av hva som er «rett» område for ulike typer virksomhet tar utgangspunkt virksomhetenes mobilitetsprofil. Dette omfatter vurderinger av faktorer som virksomhetenes arbeidsintensitet (antall ansatte per m²), besøksintensitet (antall besøkende per m²), bilavhengighet, geografisk rekkevidde og omfanget av godstransport:

Til å kategorisere bedrifters virksomhetstype/geskjeft eller hovedaktivitet benyttes såkalte NACE-koder, som beskrevet i avsnitt 2.1. NACE-kodesystemet er en femsifret kode som angir hva som er bedriftens primære virksomhet. Systemet er hierarkisk der øverste nivå grupperer virksomheter i overordnede næringer som primærnæringer, sekundærnæringer, tjenesteyting, offentlig etc. På nederste nivå skiller NACE-kode blant annet mellom detaljvarehandel med ulike varer slik som sportsartikler og mat.

Tabell 4-2. Kategorisering av næringer i henhold til ABC-metoden. Kilde: (Asplan Viak, 2013)

ABC-kategori	Næring	NACE-koder
A	Service og kultur (annen handel, hotel, cafe etc)	474, 4751, 476, 477, 478, 55, 56, 79, 641, 91, 90012, 90031, 90033, 90034, 90039, 9004, 91011, 91022, 9104, 5914, 91021

	Offentlig adm inkl helse, regional rekkevidde	84, 853, 854, 855, 85591, 91013, 85429, 861, 85423, 8541
	Andre kontorvirksomheter	642, 643, 649, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72-74, 94, 95, 99, 5811, 5813, 5814, 5819, 5821, 5829, 5911, 592, 602, 6201-6203, 6209, 6311, 6312, 6399, 611,612, 619, 781, 782, 81109, 82202, 823, 8291, 8299, 85529, 85593, 85609, 85595, 82201, 6391, 601, 5912,90011, 9002, 93291, 9103
ABC-kategori	Næring	NACE-koder
B	Offentlig adm inkl helse, lokal rekkevidde	851, 852, 86, 87, 931, 75, 85521, 8553, 85594, 85601, 813, 81299, 81291, 85522
B og C	Arealkrevende forretning	45, 473, 47521, 4753, 4754, 4759, 47529, 47524, 553, 93292, 93299, 47522, 47523, 9321
C	Industri	10-33
	Engros- og transport	46, 479, 49, 50-53, 562, 77, 8292, 8211, 801, 802, 81101, 8121, 8122
D	Primærnæring	1-3, 5-9, 35-39
U	Bygg og anlegg	41-43
	Daglig service (dagligvarehandel og personlig tjenesteyting)	4711, 472, 96, 8551, 92, 97

Alle bedrifter må oppgi den NACE-koden som passer best på deres primære virksomhet når de registrerer seg i Brønnøysundregistrene. Det er denne NACE-koden for hver enkelt bedrift som er lagt til grunn i kartleggingen nedenfor. Ofte er hovedkontor og sentrallager samlokalisert. Et eksempel er Jernia på Vinterbro. Så lenge virksomheten deler hovedkontor og logistikk i to ulike juridiske enheter, som dermed kan ha hver sin NACE-kode, blir det god kvalitet på dataene. Imidlertid er nok mange bedrifter som samler flere typer virksomheter innen samme juridiske enhet, og eller lokasjon, og bare oppgir én NACE-kode. Dermed kan det være tilfeller av at for eksempel hovedkontor med lagerfunksjon kun er kategorisert som det ene eller det andre. Hvis oppgitt NACE-kode indikerer hovedkontor, så kategoriseres bedriften som A-bedrift, selv om det kanskje også bedrives logistikkvirksomhet. Videre kan et hovedkontor for eksempel for et logistikkelskap bli kategorisert som logistikkvirksomhet, selv om hovedkontoret utelukkende utfører kontoroppgaver, og logistikkvirksomheten utføres andre steder i landet.

Bedrifter med primær virksomhet innen for eksempel lager og logistikk antas å ha vesentlige forskjeller i sine tilgjengelighets- og mobilitetsbehov sammenliknet med for eksempel en restaurant. Mens restauranten har mange ansatte og mange besøkende per kvadratmeter i sine lokaler er situasjonen stikk motsatt for lager- og logistikkvirksomheten. Og mens logistikkbedriften er svært avhengig av at tungtransport har lett adkomst mellom lokaliseringen og en hovedveiåre, så er restauranten mest opptatt av at adkomsten for personer (ansatte og besøkende) er enklest mulig – og bryr seg kanskje ikke om tilgjengeligheten for bil i det hele tatt. Med bakgrunn i slike resonneringer er det laget en liste over NACE-koder der virksomhetene antas å ha sammenfallende behov, og disse er kategorisert i grupper som matcher med områdekategoriene (A, B, C og D).

I A-områder lokaliseres ofte virksomheter med høy arbeidskraftintensitet og/eller besøksintensitet. Områdets gode tilgjengelighet med kollektiv, sykkel og gange gjør det mulig for et stort antall ansatte og besøkende å reise effektivt til og fra virksomhetene i dette området, uten bruk av bil.

Tilgjengeligheten gir rom for lavere parkeringsdekning i området, som igjen gir plass til enda flere virksomheter. Eksempler på næringer som faller innenfor denne kategorien er kontorbygg, restauranter, kafeer og detaljvarehandel utenom dagligvarehandel og plasskrevende handel.

Virksomheter i B-områder har noe lavere arbeidskraft- og/eller besøksintensitet. Behovet for varetransport er høyere enn for A-virksomheter, men likevel begrenset. Virksomheter som byggevarerhus, elektro- og møbelvarerhus er velegnet innenfor B-områder. Lett industri kan også inkluderes i denne gruppen, gitt at næringen ikke genererer mye godstransport.

C-områder egner seg for virksomheter med lav arbeidskraft- og besøksintensitet, men med store varetransportstrømmer. Behovet for god tilknytning til hovedvei for tungtransport veier tyngre enn persontransportbehovet. Industrivirksomheter, logistikk og lager genererer mye transport av gods, og bør derfor plasseres i C-områder. Det er i utgangspunktet ikke behov for parkeringsplasser for besøkende i C-områder, da virksomhetene som lokaliseres her ikke er besøksintensive.

Virksomheter i D-områder: Primærnæringer som jordbruk, skogbruk, fiske, el-, gass og dampforsyning, vann avløp og renovasjon bør plasseres i D-områder.

Virksomheter i U-områder: Videre tilsier Asplan Viaks klassifisering av dagligvarehandelen og bygg- og anleggsnæringen at disse faller utenfor ABC-kategoriseringen. Dagligvarehandel kan plasseres både i tilknytning til boligområder og sentrumsområder, og kan derfor ikke plasseres innenfor én av ABC-kategoriene. Bygg og anlegg har «varierende oppmøtested» og er holdt utenfor den klassiske inndelingen i A-, B- og C-næringer og gitt bokstaven U.

Tabell 4-3. Oversikttabell – mobilitetsprofil og type næringer lokalisert i A-, B- og C-områder. Kilde: (Asplan Viak, 2013)

ABC-kategori	Mobilitet (virksomhetenes generering av transport)	Type næringer
A	Lav bilavhengighet og høyt transportbehov per m ²	Detaljvarehandel utenom dagligvarehandel og plasskrevende handel. Service og kultur (hotell, kafé, restaurant etc.). Virksomheter med regional rekkevidde for kunder bør lokaliseres her
B	Middels bilavhengighet og middels transportbehov per m ²	Varehandel: byggevarer, elektro, møbler etc. Lett industri med lite godstransport.
C	Svært høy bilavhengighet og svært lavt transportbehov per m ²	Industri, logistikk og lager
D	Svært lav bilavhengighet og svært lavt transportbehov per m ²	Primærnæringer: jordbruk, skogbruk, fiske, el-, gass og dampforsyning, vann avløp og renovasjon

U	Utenfor kategorisering	Næringer uten plassering: Bygg og anlegg, dagligvarehandel.
---	------------------------	---

Utfordringer med ABC-metoden

Da ABC-metoden ble utviklet på 80-tallet, var intensjonen er å sørge for en arealplanlegging der næringsområder for industri, lager og logistikk ble etablert utenfor byer og tettsteder, hovedsakelig for å minimere miljøbelastningen fra veitrafikk i tettbebygde områder (Flowchange, 2020). Flowchange (2020) hevder at metoden har lyktes i å dempe lokale utslipp, men argumenterer for at klimautfordringene vi står overfor innebærer at vi må tenke nytt rundt arealplanlegging, særlig når det kommer til arealbruk knyttet til lager og logistikk. Mange byer i Norge har fortsatt godsterminaler lokalisert sentralt i byene. En planlegging i henhold til ABC-metoden ville tilsa at C-bedriftene flyttes ut av byområdene, selv om dette ville føre til økte transportavstander og høyere klimagassutslipp. Flowchange foreslår derfor at det i større grad enn i dag bør legges til rette for bylogistikksentra i byene, slik at distribusjonsavstanden og de medførende klimagassutslippene reduseres.

Kriteriene for lokalisering kan i noen tilfeller virke motstridende. Eksempelvis trekker Asplan Viak frem at kjøpesentre kan argumenteres for å være både A- og C-områder: høy besøksintensitet tilsier lokalisering i et A-område, mens lav arbeidsplass tetthet og mye lager/godstransport tilsier lokalisering i et C-område. Inndelingen i henhold til kjøpesenterbutikkernes næringskoder tilsier at kjøpesentrene er A-virksomheter.

Lokaliseringen av private bedrifter kan bare i begrenset grad styres av myndighetene. Bedriftene maksimerer sin profitt innenfor de rammebetingelsene som myndighetene legger gjennom reguleringsplaner, skattesystemer med mer, og gjør sine valg basert på dette. En slik tilpasning sammenfaller ikke alltid med myndighetenes intensjoner. Et godt eksempel er varehandelen som i en lengre periode har ønsket å plassere seg i områder med god biltilgjengelighet (gjerne ved kjøpesentre eller bigboxer utenfor sentrum, som nevnt over), i strid med myndigheters ønske om å skape levende sentrum blant annet gjennom et godt handelstilbud. Likeledes kan det være vanskelig for myndigheter å pålegge arealkrevende virksomheter (for eksempel en logistikkbedrift) å flytte fra sine lokaler, som over tid kanskje har blitt omfattet av et A-område, ut til C-områder. Ofte må slike prosesser virke gjennom reguleringer, for eksempel til forretning/boligformål, som på sikt presser arealprisene i A-området så høyt at arealkrevende virksomheter ikke lenger har råd til være der, og velger å flytte til områder der arealkostnaden er lavere – forhåpentligvis et C-område.

Prismekanismer kan også utfordre ABC-intensjonene på andre måter. Grunnleggende søker ABC-metoden å lokalisere arbeidskraftintensive næringer som kontorvirksomhet til A-områder. A-områder er imidlertid ofte dyre, og ikke alle A-bedrifter ser seg tjent med dyre lokaler. Dermed kan A-bedrifter med stramme husleiebudsjetter ofte dukke opp andre steder enn i de typiske A-områdene.

Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus fram mot 2025

[8008 regionalplan.pdf \(windows.net\)](#) og [Næringsutvikling i Akershus - Akershus fylkeskommune \(afk.no\)](#)

Visjon: Oslo og Akershus skal være en av verdens mest bærekraftige, smarte og innovative regioner.

Hovedmål: Oslo og Akershus skal utnytte regionens vekst og utløse innovasjonspotensialet som ligger i forsterket samspill mellom bedrifter, forsknings- og kunnskapsmiljøer, talenter, kapital og offentlig sektor, for å oppnå økt verdiskaping og konkurransekraft.

Delmål:

1. Det skal være sterke, næringsdrevne klyngeorganisasjoner innenfor alle regionens sterke næringsmiljøer.
2. Fremme entreprenørskap og utvikling av kunnskapsbaserte vekstbedrifter med internasjonalt potensial.
3. Utvikle smarte offentlige løsninger og konkurransefortrinn for næringslivet gjennom innovative offentlige anskaffelser.
4. Styrke finansiering av kunnskapsbedrifter i tidlig fase.
5. Øke antallet nyetableringer basert på kommersialisering av forskningsresultater.

Innsatsområder:

Innsatsområde 1: Regional innovasjonsplattform

Innsatsområde 2: Klynge og nettverksutvikling

Innsatsområde 3: Entreprenørskap og vekstbedrifter

Innsatsområde 4: Leverandørutvikling og tjenesteinnovasjon

Innsatsområde 5: Finansiering i en tidlig fase

Innsatsområde 6: Kommersialisering av forskningsresultater

Landbruksstrategi 2021–2030 for Viken fylkeskommune

[Landbruksstrategi 2021–2030 ble godkjent av Viken fylkesting 24.11.2021 \(PDF, 2 MB\)](#). Den gjelder for Akershus fylkeskommune inntil videre. Hovedmålsetninger:

- Økt selvforsyningsgrad basert på norske ressurser i regionen.
- Styrke og utvikle primærnæringene slik at Viken kan bli en foregangsregion i det grønne skiftet, basert på biologiske ressurser

Innsatsområde 1: Livskvalitet, velferd og like muligheter. Viken skal: • Sikre økonomisk og sosial bærekraft, • Styrke folkehelsen, og • Sikre rekruttering og kompetanseheving til de som har arbeidet sitt knyttet til landbruket.

Innsatsområde 2: Bærekraftig og rettferdig økonomisk system 3.2.1

Ambisjoner: • Landbruket har en økonomi som gjør det i stand til å være en viktig bidragsyter til og en del av løsningen for det grønne skiftet. • Matproduksjonen i Viken gir et trygt og godt arbeidsliv både for arbeidstaker og næringsdrivende. • Bondens rolle som selvstendig næringsdrivende, med utvikling av varer og tjenester basert på gårdens helhetlige ressurser, skal stimuleres for å gi et mer mangfoldig og solid landbruk. Viken skal:

- Påvirke nasjonale ordninger som setter de økonomiske rammebetingelser for landbruksnæringen i retning av bedre økonomi og bedre tiltak relatert til Klimasmart Landbruk.
- Vise betydningen landbruksnæringen har for Viken
- Bidra til utviklingen av nye for-ressurser sett i lys av det grønne skiftet
- Bidra til at flere bønder har mulighet til å etablere tilleggsnæringer på gården
- Jobbe for å synliggjøre og styrke skogbrukets rolle i det grønne skiftet og ved det løfte dets bidrag i klimakampen i samfunnets bevissthet.
- Økonomisk bærekraft i skogbruket

Innsatsområde 3: Bærekraftig arealbruk, matproduksjon og ernæring

Ambisjoner: • I Viken skal et tydelig jordvern bidra til fremtidig matsikkerhet • Viken skal øke sin selvforsyningsgrad gjennom økt matproduksjon og bedre ressursutnyttelse • Viken har en nyskapende og mangfoldig matproduksjon • Viken skal være kjent for matopplevelser og matkultur • I Viken er det gode alternative salgskanaler for norsk mat • Husdyrbruket i Viken er allsidig og har god dyrevelferd • Viken skal arbeide for driftsformer der ulike arter husdyr skal kunne få mosjon, frisk luft og dagslys og slik ivareta flere av sine artstypiske behov. • Viken skal bidra til å redusere matsvinn

Innsatsområde 4: Redusert klimagassutslipp og energiomlegging

Ambisjoner:

- I Viken skal binding av karbon i landbruket økes
- I Viken skal utslipp av klimagasser fra landbruket reduseres
- Landbruket i Viken skal bli klimasmart
- I Viken er landbruket en netto energileverandør
- I Viken er det naturlig å velge tre som byggemateriale

Innsatsområde 5: Helhetlig by- og stedsutvikling

Ambisjoner: • I Viken skaper landbruket attraktivitet i varierte bygdelag og distrikter • I Viken er landbruket synlig og verdsatt i byer og tettsteder

Innsatsområde 6: Miljø, økosystem og biologisk mangfold

Ambisjoner • I Viken skal avrenning og utslipp fra landbruket reduseres • Viken skal øke forsknings- og innovasjonstakten for bedre utnyttelse av biologiske ressurser • I Viken blir beiteressursene ivaretatt og benyttet • Jordbruket i Viken skal styrkes ved økt jordfruktbarhet

UNDER ARBEID

Vi i Viken. Kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid, Viken fylkeskommune 2019

[Vi i Viken. Kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid, Viken fylkeskommune 2019](#)

«Vi i Viken» gir oss kunnskap om menneskene som bor i Viken, om miljøtilstanden og den økonomiske utviklingen i regionen. Rapporten beskriver status for regionen for alle de 17 bærekraftsmålene, og setter de lokale og regionale utfordringene i et nasjonalt og globalt perspektiv. Analysene er på regionnivå (Follo). Statistikk for [næring og arbeidsliv finnes her](#).

- Antall arbeidsplasser i Ås: 11 761 (2022)
- Endring siste 10 år: +42,5% (2022)
- Innpendling Ås: 7 852 (2023)
- Utpendling Ås: 7 655 (2023)

Pendling

I 2023 er det 11 429 sysselsatte mellom 15 og 74 år med registrert bosted i Ås. 7 655 (67, %) av disse har arbeidssted i en annen kommune. 11 626 personer er registrert med arbeidssted i Ås. 7 852 (67,5 %) av disse har bosted i en annen kommune.

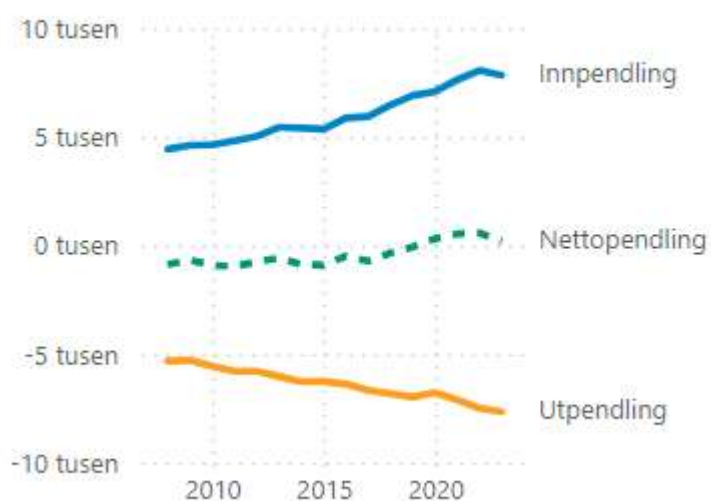
Sysselsatte bosatt i Ås har arbeidssted i:

Arbeidsstedskommune	Sysselsatte	Andel
Ås	3 774	33,0 %
Oslo	3 609	31,6 %
Nordre Follo	1 580	13,8 %
Vestby	450	3,9 %
Frogn	277	2,4 %
Bærum	250	2,2 %
Moss	193	1,7 %
Indre Østfold	147	1,3 %

Sysselsatte med arbeidssted i Ås bor i:

Bostedskommune	Sysselsatte	Andel
Ås	3 774	32,5 %
Nordre Follo	1 732	14,9 %
Oslo	1 369	11,8 %
Indre Østfold	940	8,1 %
Vestby	726	6,2 %
Frogn	611	5,3 %
Moss	459	3,9 %
Nesodden	230	2,0 %

Pendlingsstrømmer trend:

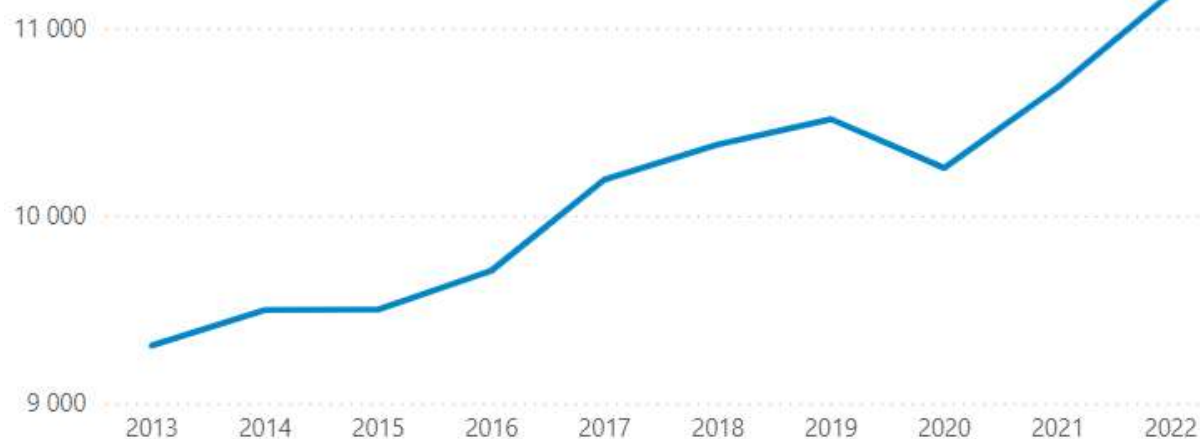
Kjønn	Sysselsatte bosatt i kommunen	Bosatte som pendler ut	Andel utpendlere	Sysselsatte med arbeidssted i kommunen	Sysselsatte som pendler inn	Andel innpendlere
Menn	6 013	4 084	67,9 %	6 117	4 188	68,5 %
Kvinner	5 416	3 571	65,9 %	5 509	3 664	66,5 %

Næring 6-delt (SN2007)	Sysselsatte bosatt i kommunen	Bosatte som pendler uten	Andel utpendlere	Sysselsatte med arbeidssted i kommunen	Sysselsatte som pendler inn	Andel innpendlere
45-82 Varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjen., forretningsmessig tjen., eiendom	5 231	3 989	76,3 %	5 053	3 811	75,4 %
05-43 Sekundærnæringer	1 468	1 095	74,6 %	1 292	919	71,1 %
85 Undervisning	1 469	519	35,3 %	2 825	1 875	66,4 %
86-88 Helse- og sosialtjenester	1 715	1 064	62,0 %	1 516	865	57,1 %
Andre Andre næringer	739	368	49,8 %	642	271	42,2 %
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring	807	620	76,8 %	298	111	37,2 %
Totalt	11 429	7 655	67,0 %	11 626	7 852	67,5 %

Sysselsatte etter næring i 2022

Næring	13470: Sysselsatte per 4. kvartal,
Varehandel, reparasjon av motorvogner	1 843
Helse- og sosialtjenester	1 691
Undervisning	1 384
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	1 088
Bygge- og anleggsvirksomhet	931
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	801
Forretningsmessig tjenesteyting	620
Informasjon og kommunikasjon	551
Personlig tjenesteyting	532
Transport og lagring	448
Overnattings- og serveringsvirksomhet	375
Industri	352
Finansiering og forsikring	190
Jordbruk, skogbruk og fiske	164
Elektrisitet, vann og renovasjon	108
Uoppgitt	75
Bergverksdrift og utvinning	30

Sysselsatte tidsserie

Regional plan for areal- og transport i Oslo og Akershus

[afk.no/ f/p104/i62ebffe3-ed1f-4ca3-a80c-3f3b2b752222/regional-plan-for-areal-og-transport-i-oslo-og-akershus.pdf](https://afk.no/f/p104/i62ebffe3-ed1f-4ca3-a80c-3f3b2b752222/regional-plan-for-areal-og-transport-i-oslo-og-akershus.pdf)

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus (2015) har som hovedmål at Osloregionen skal utvikles som en konkurransedyktig og bærekraftig region. Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus er en felles strategisk plattform for Oslo kommune, Akershus fylkeskommune, kommunene i Akershus, staten og andre aktører for hvordan areal og transport kan samordnes bedre i regionen. Planen er resultat av en bred politisk og faglig prosess.

En regional plan med strategier og retningslinjer for arealbruk kan legges til grunn for innsigelse.

De viktigste handlingene for gjennomføring av strategier og retningslinjer er samlet i et handlingsprogram.

Strategien innebærer:

- Sandvika, Asker, Lillestrøm, Jessheim, Ski og Ås videreutvikles som regionale byer og skal ta en høy andel av veksten.
- *Det skal legges til rette for arbeidsplassintensive virksomheter i sentrum av de regionale byene*, og i noen områder med eksisterende kompetansemiljøer, der det legges til rette med kollektivtransport: Fornebu, Universitet på Ås, Ahus, Kjeller, Gardermoen næringspark og Gardermoen.
- Regionale byer og områder for arbeidsplassintensive virksomheter skal utvikles konsentrert og med utgangspunkt i sine konkurransefortrinn, og de må være lett tilgjengelig i det regionale kollektivsystemet. Der disse ikke ligger direkte på et regionalt jernbaneknutepunkt, må det sørges for effektive forbindelser til et slikt knutepunkt.
- Lillestrøm, Jessheim, Ski, Ås og tilknyttede områder som vist på kartet, er pekt ut som særlige innsatsområder for økt by- og næringsutvikling. Her må det skje en samordnet satsning over lang tid på bl.a. drift og utvikling av transportinfrastruktur, kollektivtilbud, arealplanlegging og samhandling med etablerte kunnskapsmiljøer, som bør konkretiseres gjennom avtaler mellom aktuelle offentlige aktører (stat, fylke og kommuner).
- Ås ligger utenfor bybåndet, og er tiltenkt en lavere utvikling med tanke på kollektivnettverk og regionale kollektivforbindelser. (Bybåndet er det sammenhengende byområdet mellom Oslo og Asker, Lillestrøm og Ski. Området er svært sammensatt, men sammenliknet med resten av Akershus er arealutnyttelsen likevel generelt høy, og kollektivdekningen god. Omtrent 75 % av befolkningen i Oslo og Akershus bor i bybåndet, og det er betydelig potensial for en tettere byutvikling.)
- (...) Der de regionale byene og innsatsområdene går over kommunegrensene, bør kommunene samarbeide om by- og næringsutviklingen.
- Utviklingen [i Oslo] bør skje langs eksisterende eller planlagt banenett, og legge til rette for høye kollektivandeler.
- Kollektivtilgjengeligheten fra hele regionen til de store arbeidsplasskonsentrasjonene i Oslo sentrum og langs Ring 3/T-baneringen styrkes.

Ski og Ås bør legge til rette for økt vekst med ny Follobane. Ski har potensial innen handel, service og tjenesteyting, og Ås som universitetsby med utvikling innen life science. De to byene har med sine komplementære næringsprofiler i sum større potensial for få en tilstrekkelig kritisk masse av

befolkning og funksjoner, tiltrekke seg kompetanse og næringsliv, og styrke sin rolle i regionen. Utviklingen av de to stedene bør derfor ses i sammenheng. Kollektivforbindelsen mellom Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås og Ski bør styrkes, slik at forbindelsen mellom områdene blir bedre.

Samtidig må det arbeides for at Ås og Jessheim, som er de to eneste regionale byene som i dag ikke ligger på InterCity-nettverket, får styrket jernbaneforbindelse til Oslo by og de andre regionale byene.

Samarbeidsavtaler - Avtaler om samordnet areal- og transportutvikling knyttet til regionale byer: De utpekte *innsatsområdene for økt by- og næringsutvikling* vil være særlige aktuelle for avtaler (Lillestrøm med Kjeller og Ahus/ Lørenskog, Jessheim med Gardermobyen og *Ski og Ås med NMBU*), men også Asker sentrum og Sandvika. Tema som kan ses i sammenheng i slike avtaler:

- knutepunkt/terminalutbygging
- kollektivfremkommelighet
- kollektivbetjening
- tilrettelegging for gang og sykling
- parkeringspolitikk
- arealbruk og tetthet
- utarbeiding av vei- og gateplan eller tilsvarende
- kvalitet og innhold i byutviklingen

Regional areal- og transportstruktur

Overordnede strategier

- 1 Videreutvikle Oslo by som landets hovedstad
- 2 Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner i Akershus
- 3 Utvikle bybåndet med bedre sammenhenger i bystrukturen og høy utnyttning av kollektivtransport
- 4 Prioritere utvikling av noen lokale byer og tettsteder i Akershus
- 5 Opprettholde gode og stabile bomiljø utenfor de prioriterte vekstområdene

Arealstrategier

- A1 Konsentrere hoveddelen av veksten i boliger og arbeidsplasser til prioriterte vekstområder
- A2 Utvikle prioriterte vekstområder med bykvalitet
- A3 Innenfor prioriterte vekstområder bør vekst gå foran vern
- A4 Utenfor prioriterte vekstområder bør vern gå foran vekst
- A5 Lokalisering av alle typer arbeidsplasser, handel og tjenester bør skje etter prinsippet om rett virksomhet på rett sted
- A6 Utvikle terminalområder og regionale næringsområder for gods og logistikk utenfor byene

Transportstrategier

- T1 Utvikle et helhetlig transportsystem for hele Oslo og Akershus som bygger opp om regional struktur
- T2 Utvikle transportløsninger i prioriterte vekstområder som bidrar til gange og sykling, enkle kollektivreiser og bykvalitet
- T3 Utnytte eksisterende og planlagt transportinfrastruktur
- T4 Møte veksten med kapasitetssterk kollektivtransport
- T5 Utvikle et godstransportsystem som gir mer gods på sjø og jernbane og avlaster tettbygde områder for unødvendig tungtransport

Retningslinjer

Hensikten med regionale planretningslinjer er å gi en ledesnor for arealplanlegging og byggesaksbehandling i den enkelte kommune, og utvikling av transportsystemet, slik at regionens felles målsettinger nås. En regional plan med strategier og retningslinjer for arealbruk kan legges til grunn for innsigelse. Planlegging i tråd med retningslinjene minimerer risikoen for innsigelser.

R1 Innretning av planarbeid og prioriteringer Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus skal legges til grunn for statens, fylkenes og kommunenes planlegging og prioritering i regionen, samt vurdering av innsendte planforslag.

R2 Vekst i kommunen Med utgangspunkt i forventet regional vekst og strategiene i regional plan for areal og transport, forventes det at kommunen utarbeider et dimensjoneringsgrunnlag for vekst i

kommunen frem mot 2030. Kapasitet i det regionale kollektivtransporttilbudet bør tillegges vekt når fremtidig vekst fastsettes.

R3 Bolig- og arbeidsplassvekst i prioriterte vekstområder Det forventes at kommunen utarbeider et dimensjoneringsgrunnlag for bolig- og arbeidsplassvekst i prioriterte vekstområder. Det legges til rette for at minimum 80 % av bolig- og arbeidsplassveksten i kommunen skjer innenfor prioriterte vekstområder. I kommuner med regionale byer legges det til rette for at minimum 90 % av bolig- og arbeidsplassveksten i kommunen skjer innenfor prioriterte vekstområder. Funksjonsblanding av arealbruk vektlegges.

R4 Utvikling utenfor prioriterte vekstområder Det forventes at utvikling utenfor prioriterte vekstområder begrenses til det som er tilstrekkelig for å sikre gode og stabile bomiljø, og skjer innenfor rammene av dimensjoneringsgrunnlag for vekst som er beskrevet i R3. Utvikling utenfor prioriterte vekstområder bør skje innenfor allerede etablerte byggeområder, og det bør også her legges til rette for en utvikling som bygger opp under kollektivtransport og bruk av sykkel og gange.

R5 Vurdering av områder i gjeldende kommuneplan Det forventes at områder avsatt i gjeldende kommuneplaner til hovedformål bygg og anlegg, som ikke er regulert pr. vedtaksdato for den regionale planen for areal og transport i Oslo og Akershus, og som ikke er i tråd med mål, strategier og retningslinjer i den regionale planen, vurderes tatt ut ved revisjon av kommuneplanens arealdel. Det forventes at en eventuell videreføring av slike arealer til utbyggingsformål i ny kommuneplan begrunnes.

R6 Krav til arealutnyttelse I prioriterte vekstområder legges det til rette for høy arealutnyttelse. I sentrumsområder, områder ved regionale kollektivknutepunkt og områder tilrettelagt for arbeidsplassintensive virksomheter forventes det særlig høy arealutnyttelse.

R7 Kvalitetskrav til arealutvikling I kommuneplanens arealdel forventes det at det inngår bestemmelser og retningslinjer med kvalitetskrav til arealutvikling både innenfor og utenfor prioriterte vekstområder. Det legges til rette for en attraktiv by- og tettstedsutvikling med ivaretagelse av viktige blågrønne strukturer, kulturminner og kulturmiljøer.

R8 Langsiktig grønn grense for prioriterte vekstområder I kommuneplanens arealdel forventes det at det defineres en langsiktig avgrensning av de prioriterte vekstområdene med utgangspunkt i dagens byggegrense. (...) Prinsipper om gangavstand mellom viktige funksjoner er et viktig kriterium for fastsetting av grensen. Resultat og metode dokumenteres. Innenfor avgrensningen av prioriterte vekstområder vektlegges utbyggingshensyn sterkere enn vern av jordbruksområder og regional grønnstruktur i et helhetlig samfunnsperspektiv.

Hvis utbyggingshensyn skal gå foran vern er det forutsatt at:

- potensialet for fortetting og transformasjon i vekstområdet er utnyttet
- nye arealer som ønskes tatt i bruk til byggeområder har høy arealutnyttelse
- en utvidelse av byggesonen er nødvendig ut fra mål for bolig- og arbeidsplassvekst i prioriterte vekstområder

R9 Jordbruksareal og regional grønnstruktur utenfor prioriterte vekstområder Hensyn til viktige arealverdier, herunder jordbruksareal, kulturminner og kulturmiljø, og regional grønnstruktur for biologisk mangfold og friluftsliv, som ligger utenfor de prioriterte vekstområdene skal prioriteres foran utbygging. Hensynet skal kun avvikes dersom infrastrukturutbygging har avgjørende betydning for utvikling av regionalt kollektiv- eller godstransportsystem.

R10 Rett virksomhet på rett sted Alle kommunene skal kunne legge til rette for næringsutvikling med utgangspunkt i sine fortrinn. Lokalisering av alle typer arbeidsplasser skal følge prinsippene i regional plan om rett virksomhet på rett sted.

R11 Regionale områder for arbeidsplassintensive virksomheter I regionale områder for større arbeidsplassintensive virksomheter i den regionale areal- og transportstrukturen forventes det at det legges til rette for høy arealutnyttelse, lokalisering av arbeidsplassintensive virksomheter nærmest mulig kollektivknutepunkt, og lav parkeringsdekning for bil.

R12 Terminalområder og regionale næringsområder for gods og logistikk I terminalområder og regionale næringsområder som er definert i den regionale planen, legges det til rette for større logistikk-, lager- og industrivirksomheter. Handel og andre besøksrettede virksomheter tillates ikke i disse områdene.

R13 Innretning av transportprioriteringer Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus skal legges til grunn for de nasjonale transportetatene, Akershus fylkeskommunes, Oslo kommunes og kommunene i Akershus sine transportprioriteringer i regionen. Ved revisjon av prioriteringer må det sikres at føringer og prosjektportefølje er i tråd med mål, strategier og retningslinjer i den regionale planen. Det forventes at en eventuell videreføring av prosjekter begrunnes.

R 14 Kollektivforbindelser som skal styrkes Kollektivtilbudet på kollektivforbindelsene som er markert i den regionale arealog transportstrukturen skal styrkes i takt med befolkningsveksten i de prioriterte vekstområdene.

R15 Samordnet parkeringspolitikk Det forventes at kommunene utarbeider en parkeringspolitikk i tråd med føringene i regional plan. R16 Innfartsparkering Innfartsparkering i regionen skal utvikles i henhold til Strategi for innfartsparkering i Akershus og Oslo.

R17 Transportløsninger og kollektivknutepunkt i prioriterte vekstområder Innenfor de prioriterte vekstområdene skal vei- og gatenettet særlig tilrettelegges for gang-, sykkel og kollektivtrafikk, næringstrafikk, byutvikling med høy utnyttelse av arealene og miljø. Gang-, sykkel- og kollektivtransporttraseer prioriteres foran andre trafikantgrupper i prioriterte vekstområder. Det forventes at kommunene setter av tilstrekkelig areal til infrastruktur for kollektivtransport, syklist og fotgjengere. Utvikling og drift av kollektivknutepunkt og stasjoner skal bidra til velfungerende byer og tettsteder, med vekt på fotgjengere og syklist og effektive overganger mellom transportmidler. Knutepunkts- og stasjonsområder planlegges i samarbeid mellom kommunen og transportetatene.

R18 Trygt og tydelig nett for gange og sykling Det forventes at det utvikles et trygt og tydelig sykkelveinett med egne traseer og sykkelparkering ved kollektivknutepunkt, arbeidsplasser, fritidsaktiviteter, skoler, butikker, bysentra og annen publikumsrettet virksomhet. Det forventes at sammenhengende gangnett utvikles i prioriterte vekstområder, med vekt på fremkommelighet, sikkerhet, attraktivitet og universell utforming, særlig inn mot kollektivholdeplasser og -knutepunkt, skoler og i sentrumsområder. Lokale stier og snarveier bør sikres i arealplaner. Det forventes at drift og vedlikehold av gang- og sykkelnett sikrer fremkommelighet hele året.

R19 Utvikling av veinettet Den regionale planen for areal og transport i Oslo og Akershus skal legges til grunn i utvikling av vei- og gatenettet, med særlig tilrettelegging for gang, sykkel- og kollektivtransport, samt fremkommelighet for næringstransport. Fremkommelighetstiltak for kollektivtransport i veinettet skal følges opp av veieierne, med egne program.

Regional plan for handel, service og senterstruktur, Akershus fylkeskommune 2018

[Regional plan for handel, service og senterstruktur \(afk.no\)](#)

Formålet med den regionale planen er å styrke handels- og servicetilbudet i sentrum av byer og tettsteder, for derigjennom å styrke by- og tettstedssentrene og legge til rette for miljøvennlige Transportvalg. Styrkingen av by og tettstedssentrene gjøres for å unngå en utvikling med Byspredning. Miljøvennlige transportvalg skal motvirke økt bilavhengighet og dårligere tilgjengelighet for dem som ikke disponerer bil.

- 3.1 Lokalisering: Lokalisering av alle typer arbeidsplasser, handel og tjenester bør skje etter prinsippet om rett virksomhet på rett sted. By- og tettstedssentrene i Akershus skal styrkes. Varehandel og andre relaterte servicetilbud er en viktig driver for å skape levende og attraktive byer og tettsteder.
- 3.2 Parkering: (...) Handels- og servicevirksomheten vil være tjent med et system som er enkelt å bruke, og som favoriserer korttidsparkering. Langtidsparkering for ansatte, elever/studenter, m.fl. i byer og tettsteder må begrenses til et lavt nivå for å ivareta nullvekstmålet - med økte andeler gåing, sykling og kollektivreiser - og for å redusere trafikkproblemene i og rundt byene.

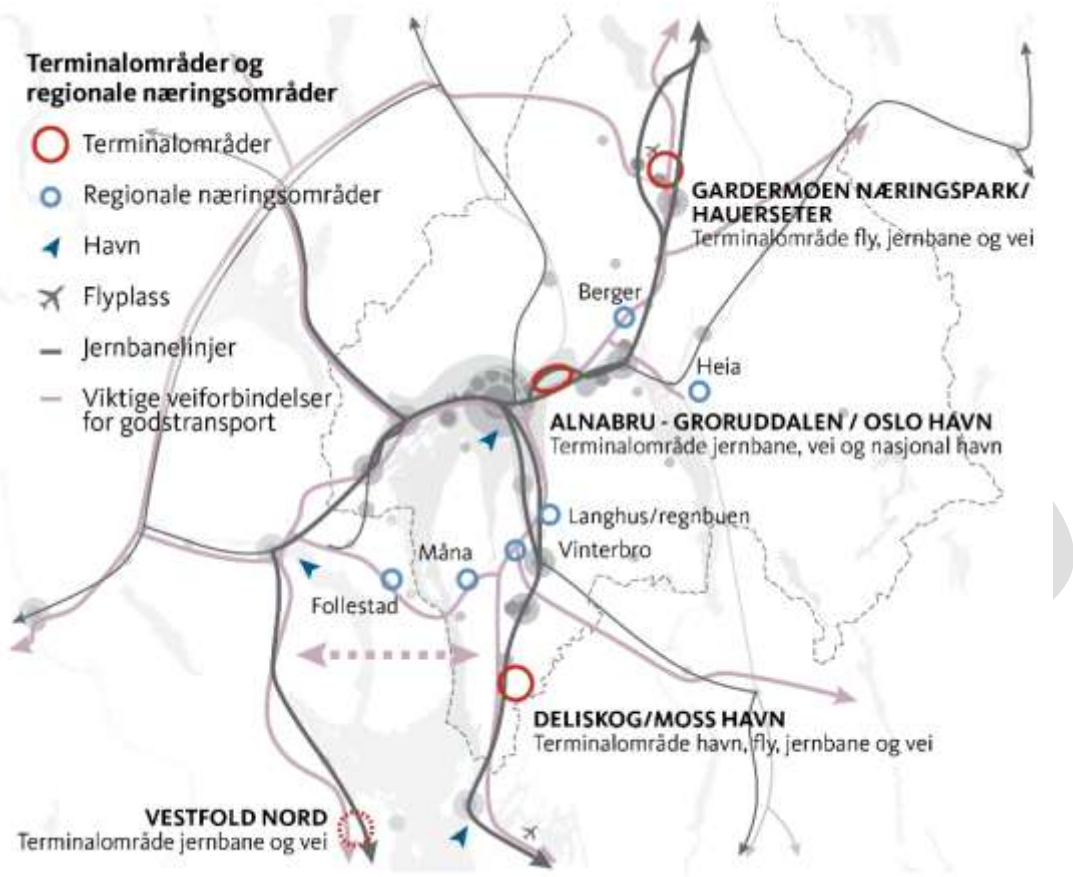
Områder utenfor byer og tettsteder for plasskrevende varegrupper skal ha så få parkeringsplasser per arealenhet at det ikke vil være mulig å etablere omfattende detaljvarevirksomhet i strid med denne planen.

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus slår fast at Sandvika, Asker, Lillestrøm, Jessheim, Ås og Ski skal videreutvikles som regionale byer.

Kommunen må selv identifisere sentre på lavere nivå (lokalsentre og nærsentre) i kommuneplanen der det er hensiktsmessig. Hovedprinsippet er at sentrene skal betjene et avgrenset kundeomland.

- 4.3 Lokalisering av handel og tjenester: (...) retningslinjene styrker tette, gode bysentre ved at handelen konsentreres i sentrum og lokaliseres nær knutepunkt og kollektivårer.
- 4.4 Tydeligere krav til handelsanalyser: Handelsanalysene må synliggjøre konsekvenser både for (sentrums)området de er en del av, og for øvrig senterstruktur.
- 5.1 Regional planbestemmelse om lokalisering av handelsvirksomheter i sentrumsområder: Nyetablering eller utvidelse av eksisterende handelsvirksomhet er bare tillatt i sentrumsområder av byer og tettsteder (...). Utenfor senterstrukturen som er definert i de regionale planretningslinjene kan det legges til rette for detaljhandel som dekker et lokalt behov.

Ås kommune har ingen prioriterte byer eller tettsteder utenfor regionbyen Ås, i *Regional plan for handel, service og senterstruktur, Akershus fylkeskommune 2018*.

UNDER

Innsikt i og felles utviklingstiltak i næringsregion Follo – Norges Vel 2022

Status

To sentrale utfordringer er fragmentert eierstruktur i Ås sentrum, samt at markedet etterspør boliger i større grad enn næringseiendommer.

Anbefalinger

Viktig at kommunen avsetter arealer i sentrum til næringsformål. I tillegg skal kommunen ha dialog med gårdeiere, eiendomsutviklere og næringslivet. Kommunen skal vurdere potensialet spesielt for egne eiendommer.

UNDER ARBEID

KOMMUNALE ANALYSER OG UTREDNINGER

Regionalanalyse: Befolknings- og næringsutvikling for Ås (Telemarksforskning)

Regional analyse beskriver og analyserer næringsutvikling i kommunen basert på data hentet fra Statistisk sentralbyrå og Brønnøysundregisteret, og oppdateres kontinuerlig. Hvorfor vokser noen steder mens andre krymper? Hvordan har næringsutviklingen variert mellom ulike steder? Hvilken utvikling kan vi forvente framover? Regional analyse forsøker å beskrive og forklare drivkreftene bak utviklingen i norske kommuner og regioner. [Rapporten for Ås kommune](#).

Telemarksforskning har utviklet en modell som måler hvor nærings- og bostedsattraktive kommunene er. Modellen skiller mellom faktorer som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, og blant annet strukturelle faktorer som nasjonal bransjevekst og næringslivets sammensetning, og det en lokalt faktisk kan gjøre noe med. En kommune som har en høyere arbeidsplassvekst enn de strukturelle faktorene skulle tilsi er da pr. definisjon en næringsattraktiv kommune.

I sine regionale analyser deler Telemarksforskning sysselsettingsveksten i to; forventet vekst og næringsattraktivitet. Med forventet vekst menes det den samlede sysselsettingsveksten (etter arbeidssted) som ville ha vært forventet ut fra næringsstrukturen i fylkene eller regionene alene. Næringsattraktiviteten er forskjellen mellom forventet sysselsettingsvekst og faktisk observert sysselsettingsvekst. Follo har høy næringsattraktivitet.

En kommune kan gjøre noen med egen attraktivitet.

Som en konsekvens av Folloregionen unike lokalisering, er næringslivet i Ås dominert av en rekke innenlandsk rettede næringer. Disse er især handel og logistikk, der handel sysselsetter hele 39% i regionen. Regionen har derfor få kunnskapsbedrifter og få bedrifter som eksporterer, og følgelig en lav arbeidskraftproduktivitet. Folloregionen har blant den best utdannede arbeidsstyrken i Viken, men en stor del av disse pendler inn til Oslo.

Status Ås - oppsummert

Ås har hatt en svært høy befolkningsvekst i den siste tiårsperioden. Det var også forventet, fordi Ås har en ung befolkning og et stort fødselsoverskudd. Samtidig har det vært god arbeidsplassvekst både i kommunen i og kommuner som befolkningen pendler til. Nettoinnflyttingen til Ås har vært høyere enn forventet, slik at kommunen i tillegg synes å være en attraktiv bostedskommune. Nettoinnflyttingen var overraskende lav i 2020, antakelig som en følge av covid- tiltakene, men i 2021 og 2022 har den høye innflyttingen og bostedsattraktiviteten kommet tilbake.

Ås har hatt en svært høy vekst i antall arbeidsplasser i kommunen i den siste tiårsperioden, både i offentlig sektor og i næringslivet. Veksten i næringslivet har vært høyere enn forventet, slik at Ås ser ut til å være en attraktiv kommune også for næringslivet. Flere større bedrifter har flyttet inn til Ås i denne perioden og tatt med seg mange ansatte. Etter en nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2021 kom den gode veksten tilbake i 2022.

Ås vil med stor sannsynlighet ha befolkningsvekst fram til 2050. Det vil være et fødselsoverskudd i kommunen i overskuelig framtid. Samtidig vil det normalt være netto innflytting til en sentral kommune som Ås. Kommunens attraktivitet vil avgjøre hvor stor denne befolkningsveksten vil bli. Hvis Ås beholder sin høy attraktivitet for bosetting og næringslivet kan folketallet øke med 50 prosent fram til 2050.

Befolkningsutvikling i Ås

Ås har svært høy befolkningsvekst siste tiårsperiode. Høy attraktivitet: Nettoinnflyttingen høyere enn forventet, og veksten i næringslivet høyere enn forventet. Svært høy vekst i antall arbeidsplasser siste tiårsperiode, både off. og privat sektor.

Telemarksforskning mener at Ås med nøytral attraktivitet (ikke styrket), vil få et framtidig folketall som er litt høyere enn tidligere i de oppdaterte scenariene. Det er hovedsakelig på grunn av at det ble en høyere tilflytting og befolkningsvekst enn forventet i 2022. Ås har en ung befolkning, noe som gjør at det vil bli et fødselsoverskudd i kommunen i overskuelig framtid. I tillegg til det normalt bli netto innflytting til kommunen. Det er derfor befolkningsvekst i alle scenarier. Befolkningsveksten i de tre første kvartalene av 2023 har vært som i scenariet med historisk høy attraktivitet.

Telemarksforskning argumenterer for at Ås har et mulighetsrommet for befolkningsvekst, altså hvor mye folketallsveksten kan påvirkes lokalt, alt etter hvor høy attraktivitet Ås har i framtiden. Dersom dagens høye attraktivitet fortsetter.

Utvikling i utdanningsnivå

Andelen som har høyere utdanning øker gradvis ettersom en stadig høyere andel tar høyere utdanning. Siden 2000 har andelen av den sysselsatte befolkningen i Norge med minst tre års høyere utdanning økt fra 26,8 prosent til 41,4 prosent. I Ås har 46,9 prosent av de sysselsatte minst tre års høyere utdanning. Det er en del høyere enn andelen i Norge. Det er det faktisk ikke mange kommuner som har.

Ås har det 12. høyeste utdanningsnivået av alle de 356 kommunene i landet. Det skyldes dels arbeidsmarkedet som innbyggerne sogner til, men også at Ås ser ut til å være et attraktivt bosted for folk med høyere utdanning.

I Ås har 24,8 prosent av de ansatte i næringslivet minst tre års høyere utdanning. Fram til 2006 var utdanningsnivået i næringslivet høyere enn landsgjennomsnittet, men etter hvert har utdanningsnivået i næringslivet i Ås blitt klart under landsgjennomsnittet.

Utdanningsnivået varierer mye mellom ulike bransjer og sektorer. Ås er rangert som nummer 55 når det gjelder utdanningsnivået blant ansatte i næringslivet. Det er nest lavest av sammenlikningskommunene. Næringslivet i Ås har en tendens til å ha lavere utdanningsnivå enn næringslivet i landet når vi sammenlikner bransje for bransje. Også det er vanlig, vi ser at det gjelder for mange av sammenlikningskommunene. Kommuner som Bærum, Asker og Nesodden skiller seg ut ved å ha et høyt bransjustert utdanningsnivå.

Verdiskaping

Verdiskapingen i en bedrift er summen av lønnskostnader og driftsresultatet, alternativt salgsinntekter fratrukket innkjøpte varer og tjenester. Verdiskapingen forteller hvor mye som kan fordeles til ansatte, eiere, skatt og til de som finansierer virksomheten.

Veksten i verdiskapingen er svært ulik fra bransje til bransje. Næringslivet i Ås har en lavere andel av verdiskapingen i 2022 enn tidligere, når vi tar med alle bransjene. Ser vi på de normale bransjene, kan vi se at andelen av verdiskaping har hatt en stigende trend fram til 2020, men at andelen har sunket de siste to årene.

Bransjene med høyest verdiskaping i 2022 var Olje og gass, finans, eiendom og utleie, bygg og anlegg og el-produksjon. Olje og gass- bransjen sto for hele 44 prosent av verdiskapingen i næringslivet dette året. I Ås er det agentur og engros som har høyest verdiskaping i 2021. Bygg og anlegg er nummer to og butikkhandel har tredje høyest verdiskaping.

Bransjestrukturen er som nevnt helt vesentlig for å forstå variasjonene i vekst i verdiskaping. Vi kan beregne forventet vekst i verdiskaping i ulike områder ut fra bransjestrukturen. Veksten i verdiskaping i næringslivet var hele 43,4 prosent i 2022. Bransjeeffekten til Ås var negativ i 2022, når vi tar med alle bransjene. Veksten i verdiskaping var omtrent som forventet i 2022. I 2022 var det relativt sterk vekst i verdiskapingen i utleie av arbeidskraft, finans, eiendom og utleie og i butikkhandel. Godstransport, bygg og anlegg og agentur og engros hadde en lav vekst sammenliknet med resten av landet.

Til eksempel er verdiskapingen per sysselsatt i Asker og Bærum mer enn 50 prosent høyere enn i resten av Viken. Det er en konsekvens av at de sysselsatte i Asker og Bærum jobber i mer produktive næringer (Menon 5/2022).

Ås har altså hatt en sterkt positiv næringsattraktivitet i den siste tiårsperioden. Vekst på 4,3 prosent per år i samlet antall arbeidsplasser i de ti siste årene (mot 0,9 i landet). Sterk arbeidsplassvekst i kommuner som det pendles til har økt nettoflyttingen. Regionene rundt de største byene har den sterkeste arbeidsplass-veksten.

Verdiskaping i bransjer

I Ås er det agentur og engros som har høyest verdiskaping i 2021. Bygg og anlegg er nummer to og butikkhandel har tredje høyest verdiskaping.

Bransjene med høyest verdiskaping i Norge i 2022 var olje og gass, finans, eiendom og utleie, bygg og anlegg og el-produksjon. Olje og gass- bransjen sto for hele 44 prosent av verdiskapingen i næringslivet dette året.

Største verdiskapere i Ås

I figuren kan vi se de ti største bedriftene i Ås med hensyn til verdiskaping i 2022. Det er også mulig å velge andre år.

Rema Distribusjon Norge AS har klart høyest verdiskaping av bedriftene i Ås i 2021. De hadde en verdiskaping på nesten 600 mill kr dette året. Deretter var det Nofima AS og Møller Bil Øst AS som hadde høyest verdiskaping dette året.

I 2020 var bedriften Nettpartner AS nummer to. Denne bedriften reduserte sin aktivitet i Ås i 2021.

Navn	Bransje	Driftsresultat	Lønnskostnader	Verdiskaping
------	---------	----------------	----------------	--------------

REMA DISTRIBUSJON NORGE AS	Agentur og engros	198674	385859	584533
NOFIMA AS	Teknisk/vitenskap tjenester	-10252	158546	148294
MØLLER BIL ØST AS	Butikkhandel	47022	75895	122918
TUSENFRYD AS	Aktiviteter	50198	67246	117444
MASKE AS	Agentur og engros	42541	65455	107996
JERNIA AS	Agentur og engros	-3908	106883	102975
BILIA NORGE AS	Butikkhandel	42787	51550	94338
COOP ØST SA	Butikkhandel	386	85437	85824
NETTPARTNER AS	Bygg og anlegg	-3606	78754	75148
INTEC PUMPER AS	Agentur og engros	37617	32326	69943

Produktivitet er verdiskaping per ansatt. Næringslivet i Ås har hatt en produktivitet langt under landsgjennomsnittet i alle årene, når alle bransjene telles med. Holder vi oss til de normale bransjene, kan vi se at produktiviteten i næringslivet i kommunen har vært litt lavere enn landsgjennomsnittet i alle årene. I de normale næringene var produktiviteten 707 000 kr på landsbasis i 2022, men 601 000 i Ås, etter et ganske stort fall i 2022.

Det er svært stor forskjell i produktiviteten i de ulike bransjene i 2022. Bransjen olje og gass hadde en verdiskaping på over 29 mill kr per ansatt dette året. El-produksjon hadde en verdiskaping på over 9 mill kr. Også bransjene fiske og havbruk, finans, eiendom og utleie og prosessindustri hadde svært høy produktivitet dette året. De prisfølsomme bransjene hadde svært høy produktivitet i 2022. Dette er bransjer som også er svært kapitalintensive, noe som gjør at produktiviteten blir høyere.

Av de normale bransjene var det tele og IKT som hadde høyest produktivitet i 2022, med en verdiskaping på nesten 1,4 mill kr per ansatt. Serveringsbransjen hadde lavest produktivitet. Her var verdiskapingen 244 000 per ansatt. Serveringsbransjen har mange deltidsansatte. Når vi måler verdiskaping per ansatt vil bransjer med mye deltid komme ut med lav produktivitet.

Bransjestrukturen i Ås tilsier en lavere produktivitet enn landsgjennomsnittet, særlig i 2021 og 2022. Produktiviteten har vært litt lavere enn forventet.

Holder vi oss til de normale bransjene, ser vi at bransjeeffekten har vært positiv, men at det har vært en produktivitet under forventet i næringslivet i kommunen.

Ås er rangert som nummer 160 av 356 kommuner når det gjelder bransjustert produktivitet, når vi tar med alle bransjene.

Holder vi oss til de normale bransjene, er Ås nummer 139. Produktiviteten i næringslivet var altså over middels i 2022, når vi ser bort fra de prisfølsomme bransjene. Mange av sammenlikningskommunene har imidlertid høyere produktivitet.

Produktiviteten varierer mellom ulike bransjer i Ås. El-produksjon har høyest produktivitet av bransjene i Ås. Det er også den nest mest produktive bransjen i landet. Sammenlignet med resten av landet ser vi at to bransjer i Ås har høy produktivitet i forhold til resten av landet i 2022: landbruk og butikkhandel. De andre bransjene har lavere produktivitet enn landsgjennomsnittet.

Næringsstrukturen på et sted kan bety mye for veksten. Hvis stedet har en stor andel av arbeidsplassene i bransjer som har hatt vekst, vil dette normalt gjøre at veksten blir høyere enn

gjennomsnittet – bransjeeffekt. Bransjeeffekt er mest viktig for å forstå historien. Framtida kan vi ikke være sikker på. Da må vi vite hvilke bransjer som vokser, og ikke, og det er vanskeligere enn man skulle tro. Bransjeeffekten viser om næringsstrukturen i Ås har bidratt til at veksten i næringslivet har blitt høyere eller lavere enn i resten av landet.

Bransjeeffekten i 2022 tilsvarte en redusert vekst (gikk glipp av vekst) på 35 arbeidsplasser, og 28 i 2021. Den bransjen med klart høyest lokaliseringkvotient er agentur og engros. Ås har også relativt stor andel av bransjer som butikkhandel, teknisk/ vitenskapelige tjenester og bygg og anlegg. Ås har hatt nytte av bransjeeffekten innen stat, bygg&anlegg, teknisk/vitenskap tjenester. Ås "gikk glipp" av den fulle effekten av vekst i tele og IKT, og forretningstjenester, fordi bransjene er relativt små i Ås.

Nyetableringer

I Ås har antall bedrifter økt med 93,9 prosent siden 2009. Veksten i antall bedrifter har vært langt høyere enn veksten i Norge, som vi kan se dersom vi ser utviklingen i antall bedrifter indeksert.

I absolutte tall er det til sammen 2 429 bedrifter i Ås ved inngangen til 2024. Av disse er 206 bedrifter tilhørende foretak som har hovedkontor utenfor kommunen. Etableringsfrekvensen i Ås har vært godt over landsgjennomsnittet i alle årene vi har tall for. I 2023 var etableringsfrekvensen i Ås 14,8 prosent. Det var 346 nyetablerte bedrifter i Ås dette året. Ås har hatt flere nyetableringer enn bransjestrukturen skulle tilsi i de alle årene etter 2012.

Ås er rangert som nummer 16 av 356 kommuner i landet når det gjelder bransjustert etableringsfrekvens i perioden 2014-23. Bare Lørenskog har hatt høyere bransjustert etableringsfrekvens av sammenlikningskommunene den siste tiårsperioden. I 2023 ble Ås nummer 59 av 356 kommuner.

Bedriftsflytting

Antall bedrifter som flytter mellom kommuner har økt ganske mye de ti siste årene. Det her vært stor netto innflytting av ansatte til Ås i 2013, 2014, 2016, 2022 og nå sist i 2023. Det ble registrert 633 ansatte i innflyttede bedrifter til Ås i 2023, mens det var 130 ansatte i bedrifter som flyttet ut dette året. I 2023 var det netto innflytting av ansatte fra Ås, tilsvarende 6,6 prosent av de ansatte i næringslivet. I 2023 var det innflytting av mange ansatte fra Nordre Follo. Mange av disse var tilknyttet bedriften BD Service AS som driver med utleie av arbeidskraft.

Det avgjørende er om det er bedrifter som flytter til Ås er VEKST-bedrifter. Derfor ser vi på næringsdynamikk.

Næringsdynamikk

Næringsdynamikk er hvordan endringene i næringslivet skjer som følge av nyetableringer, nedleggelser og flyttinger. Nyetableringer betyr lite for veksten i antall arbeidsplasser fra et år til et annet, siden nyetableringene som oftest er små. Nyetablerte bedrifter har også en høy dødelighetsrate. Likevel vil det alltid være et positivt bidrag fra nyetableringer.

Antall ansatte i eksisterende bedrifter har falt med 6,3 prosent i perioden. Samtidig har 15,7 prosent av de ansatte (i 2015) forsvunnet som følge av at bedriftene har blitt lagt ned. Det akkumulerte

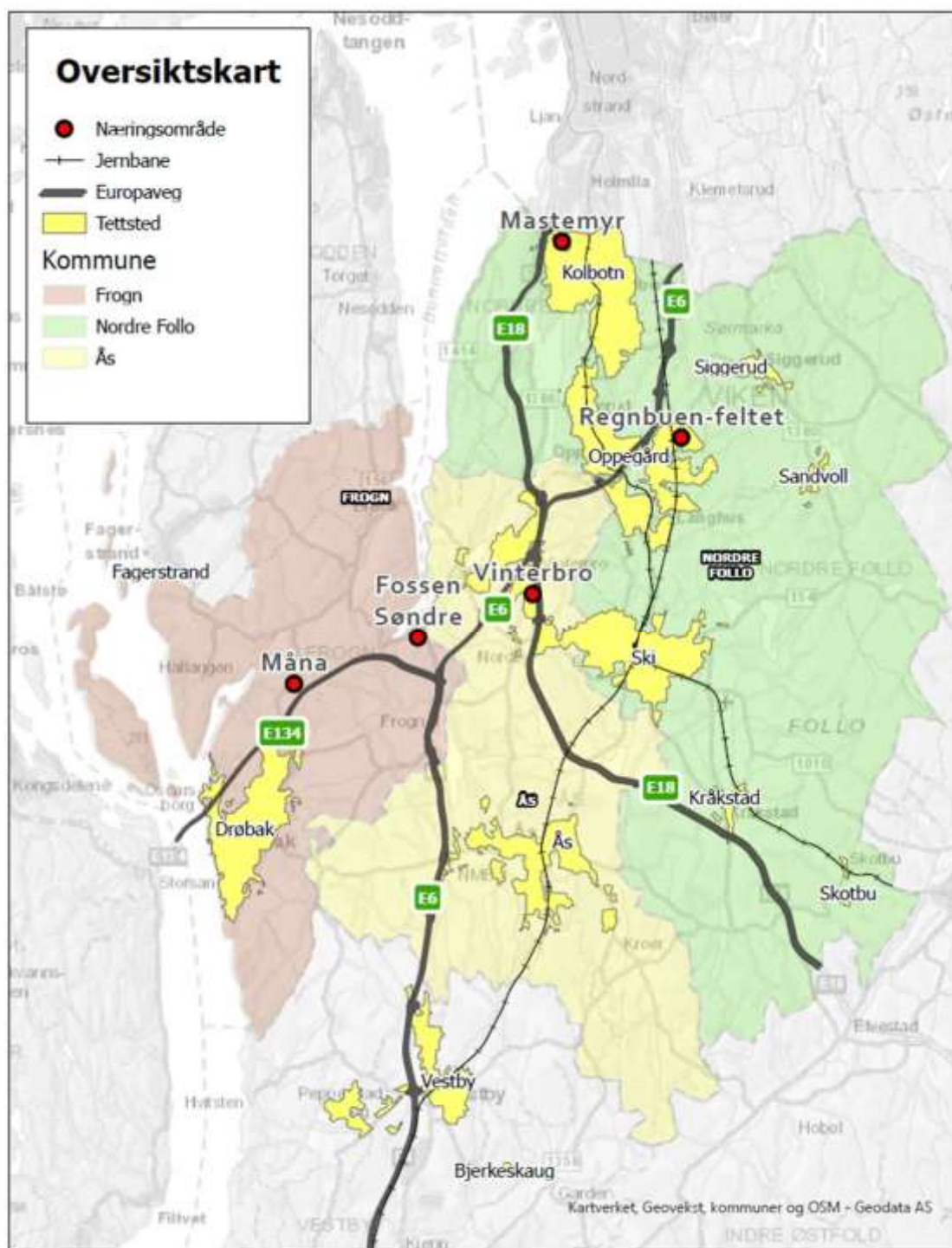
vekstbidraget fra nyetablerte bedrifter har vært 40,3 prosent. Til slutt har flyttingen av bedrifter ut og inn hatt et bidrag på +14,2 prosent. 6,5% av de ansatte i næringslivet i Ås flytta på seg i 2023 - et betydelig tall. Bare 6 kommuner i Norge har høyere nettoinnflytting. Ansatte kommer fra Nordre Follo (over 1000), og de største flyttetalla fra Ås går til Vestby.

Konklusjon: Næringslivet i Ås har hatt et svært stort vekstbidrag fra nyetablerte bedrifter. Samtidig har det vært stor netto innflytting av næringslivet. De eksisterende bedriftene har hatt en vekst som gjennomsnittet. Veksten i Ås har kommet ved at bedrifter har flytta inn, og ved at det er skapt nye bedrifter. Antall ansatte i eksisterende og nedlagte bedrifter ligg på landssnittet.

UNDER ARBEID

Regional analyse av næringsarealer i Follo – Multiconsult 2022

Rapporten bygger på en kartlegging av et utvalg arealer avsatt til næringsformål i de tre kommunene Nordre Follo, Ås og Frogn, den faktiske bruken av arealene, om dagens bruk avspeiler gjeldende planbestemmelser, samt hvilke næringer det burde legges til rette for på disse arealene i fremtiden.

Status

I kommuneplan for Ås kommune 2015-2027 spesifiseres det at næringslokalisering skal skje i henhold til ABC-metoden: "§20.1 Næringsvirksomhet skal lokaliseres i samsvar med målsetting om rett virksomhet på rett sted, også kjent som ABC-prinsippet." (Ås kommune, 2017).

Regnbuen-feltet er et velegnet område for C-virksomhet, samtidig som god tilgang til kollektivholdeplass og nærhet til boligfelt tilsier at området kan egne seg også for de mindre arealkrevende B-bedriftene. Få ledige eiendommer for lokalisering av ny virksomhet.

Mastemyr har en profil et sted mellom B og C i ABC-kategoriseringen. Dette er også området med lavest andel av ansatte i C-næringer (om lag 15 prosent), og en høy andel A-næringer. Er ikke tiltenkt arealkrevende virksomhet.

Fossen Søndre (Frogn) er et relativt lite næringsområde under regulering.

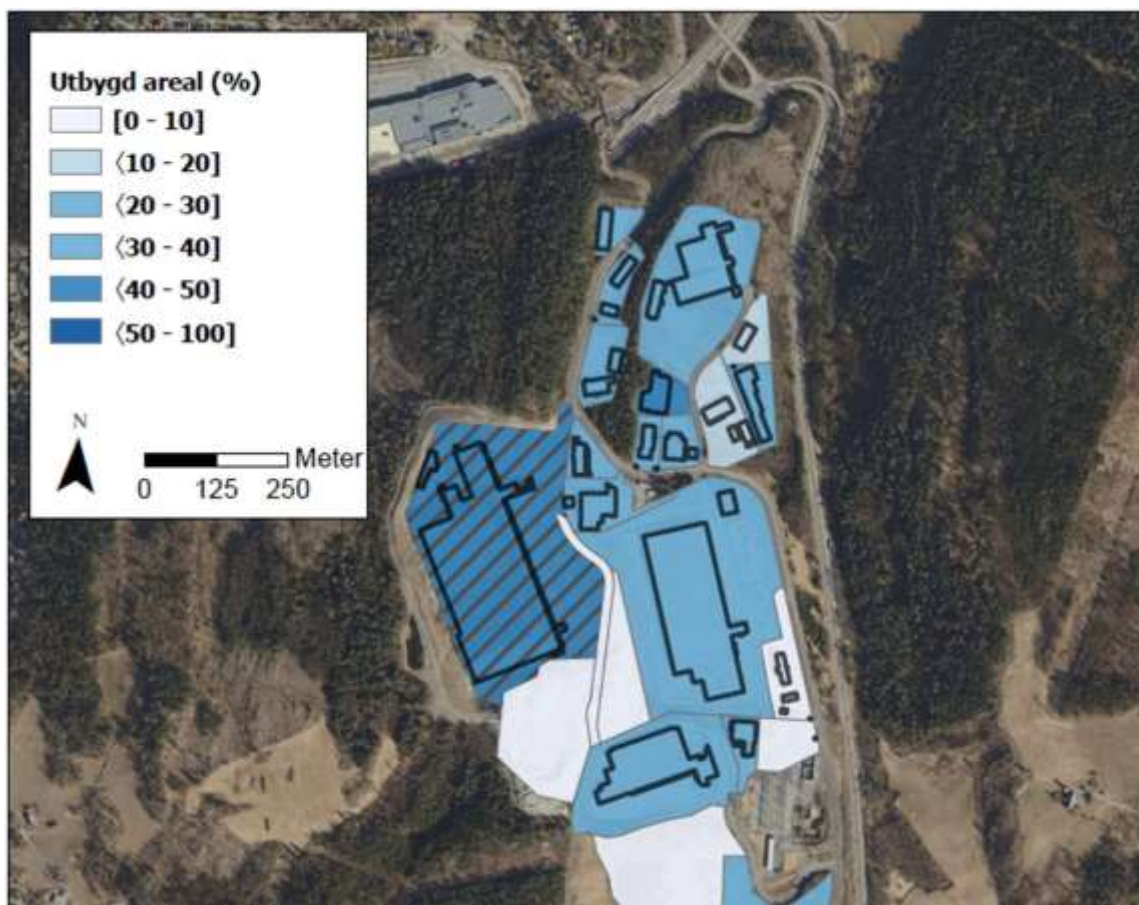
I **Måna-feltet** finner man én D-virksomhet med 88 ansatte. Området har en gunstig tilgjengelighetsprofil for C-arealer og det anslås at det er over 250 mål ledig areal i området. Måna fremstår derfor som et næringsområde for C-bedrifter det bør satses videre på. Måna-feltet omfatter om lag 774 mål. Med utgangspunkt i Måna-feltets beliggenhet nær E134, planer om ny veiutbygging som vil styrke områdets attraktivitet, og at det per i dag er mye ledig areal i feltet, anser vi Måna som området med det største potensialet for videre på lokalisering av C-virksomhet. I tillegg er det også rom for noen C-etableringer ved Regnbuen nord, Vinterbro og Fossen Søndre, mens C-potensialet ved Mastemyr anses som begrenset.

I **Vinterbro næringsområde** sier de fleste reguleringsplanene at arealene skal benyttes til næring, kontor og/eller industri. Planene legger føringer for maksimalt bebygd areal, som strekker seg fra maks 30 prosent til maks 60 prosent. Store deler av næringsområdet har middels til høy utnyttelse (30 til 40 prosent).

Til sammen er det 151 virksomheter og 2 398 ansatte i feltet, der flertallet har næringskoder som tilsier en lokalisering til A-områder. Målt etter antall ansatte er C-virksomhetene størst. Sammenliknet med de andre områdene i studien, ser man at bygg- og anlegg (kategorisert som U-virksomhet) har en relativt høy representasjon.

Over 60 prosent av arbeidsplassene i feltet er i C-virksomheter i lager- og transportbransjen, med Remas distribusjonssenter som sentral aktør, etterfulgt av Jernias lager. Videre står bygg og anlegg (U-virksomhet) for om lag en fjerdedel av arbeidsplassene. A-virksomhetene er stort sett små bedrifter med under ti ansatte, og det er kun én bedrift, H. Fjeldstad AS, som er registrert som B-virksomhet i området.

Vinterbro næringsområde har god tilgang til E6 og er derfor et velegnet område for lokalisering av C-virksomheter. Dermed stemmer det godt overens med ABC-prinsippet at ansatte innen C-bedrifter dominerer i området. I tillegg betjenes området av en lokal bussholdeplass, Kveldroveien, som har kvartersfrekvens til Tusenfryd og Ski stasjon. Det anses som et relativt godt kollektivtilbud, bedre enn hva som ofte forventes ved et C-område, om lag som forventet for et B-område.

Figur 5-6: Utbygd arealandel per eiendom i Vinterbro næringsområde. Kilde: Geodata AS. Delen av eiendom 104/50 som har arealformål 3040 - friområde er ikke en del av analysen. Gjenværende del av eiendom 104/50 er skravert i kartet og inkludert i analysen.

Tabell: Estimert arealreserve for bebyggelse innenfor hvert næringsområde, dersom bygningsmassens grunnflate utgjør 33%, 50% eller 60% av totalt tomteareal, målt som m² grunnflate. For å anslå ledig areal innenfor hvert næringsområde tar vi et teoretisk utgangspunkt i at maksimal arealutnyttelse er mellom 33 og 60 prosent av regulert areal. Som det fremkommer i tabellen, er det noe ledig areal i alle næringsområder, og aller mest i Måna-feltet. I de øvrige næringsområdene fordeler arealreservene seg i større grad på flere tomter som ikke utgjør et sammenhengende område, og er dermed mindre egnet for etablering av arealkrevende virksomhet. Dette taler for at de mest arealkrevende virksomhetene bør legges til Måna.

	Scenario 1: Ledig areal ved maks utnyttelse = 33%	Scenario 2: Ledig areal ved maks utnyttelse = 50%	Scenario 3: Ledig areal ved maks utnyttelse = 60%
Regnbuen-feltet	74 742	243 674	369 007
Mastemyr	64 679	110 617	138 180
Vinterbro	66 523	170 510	243 463
Måna	255 599	384 698	462 157
Fossen Søndre	72 106	112 486	136 713
Totalt	533 650	1 021 985	1 349 521

Anbefalinger

- Behovet for næringsarealer må ses i en regional sammenheng.
- De mest arealkrevende virksomhetene bør legges til Måna.
- Vinterbro næringsområde er lett tilgjengelig, og det er i tråd med ABC-prinsippet at C-virksomhetene er størst her (REMA, Jernia mfl.). Det er noen eiendommer med lavere utbygd andel og noen helt ubebygde eiendommer, som tilsier at det finnes noe rom for innpassing av flere C-virksomheter her.

Kartlegging og vurdering av egnet lokalisering for virksomheter i Ås - Vista Analyse 2019

<https://img1.custompublish.com/getfile.php/5294084.3031.li7twwialbmi7t/Kartlegging%20og%20vurdering%20av%20egnet%20lokalisering%20for%20virksomheter%20i%20%C3%85s%20Vista%20Analyse%202019.pdf?return=aasnaeringsutvikling.custompublish.com>

Rapporten setter søkelys på kunnskap om lokalisering av eksisterende og nye virksomheter i kommunen.

Status

Det forventes økt næringsknoppskyting som enten avledes fra virksomhetene på Campus eller søker nærhet til studenter og forskningsmiljøer. Det har vært begrenset tilgang til lokaler som er egnet for slike virksomheter i Ås fram til i dag.

Det er et stort ønske om utvikling av næringsareal i Ås sentrum for kommersielle bedrifter som har et ønske om å være lokalisert nær Campus.

Det meldes om betydelige behov for kontorlokaler i sentrum, og flere av informantene har meldt interesse for å være med å bygge og utvikle et innovasjonssenter med en kunnskapsklynge stasjonsnært i Ås. Lokaliseringspreferansen er Ås stasjon og Campus.

Resultatene viser også at flere av de arealkrevende virksomhetene som retter seg mot bosatte og arbeidstakere sentralt i Ås gjerne vil ha lokaler sentralt i Ås og ikke flytte virksomhetene ut til hovedveinettet.

En av utfordringene for begge virksomhetstyper er at det er delvis begrenset betalingsevne for lokaler. En utfordring med nybygg er at leieprisene blir for høye. Dette kan løses ved å opprettholde noe av den eksisterende bygningsmassen for oppstartsbedrifter.

Overgang fra handel til tjenesteyting pågår i alle byer som følge av en endring i forbruk fra varer til tjenester. Tjenester rettes mot ulike segment og i Ås er studentene et potensielt segment. Det blir viktig å vurdere differensiering i sentrum med ulike delområder for ulike formål. Tilbud innen tjenesteyting i Ås sentrum rettet mot studentene med uteliv om kveldene kan være i konflikt med beboeres ønsker om ro og orden.

Flere informanter vurderer etablering og lokalisering i nabokommunene. Flere informanter mener det er enklere å finne gode lokaler i Oslo enn i Ås. Flere informanter klager over høyt prisnivå på

ledige lokaler i Ås. Mange informanter klager direkte på manglende vilje lokalt til å ta imot bedrifter. Et litt dødt sentrum oppleves ikke som attraktivt for næringslivet. Dersom hovedtyngden av de som bor i sentrum i framtiden, er eldre innbyggere, svekkes attraktiviteten for andre yngre beboere og for næringsliv. Kontorbedrifter søker gjerne et kontormiljø der det er pulserende liv gjennom dagen.

Fremtidsbilder for Ås: Fire alternative fremtidsbilder skisserer mulige utviklingsretninger for Ås kommune i de pågående arealplanprosessene. Veivalgene gir ulike arealmessige resultat. (Vista Analyse, 2019)

ABC-prinsippet. Eksisterende og framtidige områder for næringsvirksomhet klassifiseres som A-, B- eller C-områder etter tilgjengelighet med kollektiv, sykkeltilgjengelighet, biltilgjengelighet og nærhet til boligområder. A-områder er områder som er godt tilgjengelig med kollektiv, sykkel og til fots for mange.

Anbefalinger generelt

1. Det bør vurderes om arealer skal reguleres mer spesifikt etter næring/bransjer. Slik kan man oppnå synergier. Den arealkrevende virksomheten vil ut langs E6/E18. Flere bedrifter som i dag er lokalisert i sentrum har svart at de gjerne kan flytte ut til arealer ved hovedveien. Noen trenger profilering, andre ikke.
2. Det bør vurderes om boligutbyggerne skal styres mer. Det må sikres nok arealer til næring i sentrum.
3. Det ligger en stor mulighet i å utvikle et innovasjonssenter i Ås. Informantene uttrykker ønske om et kontorfellesskap der det både kan være godt etablerte bedrifter og samtidig rom for selskap som er i startfasen. For den siste gruppen er husleienivået kritisk.
4. Husholdningsrettede tilbud er i vekst og har et økende arealbehov.

5. Langbakken: Flytter noen virksomheter, åpner det muligheter for å samlokalisere likeartet virksomhet. Differensiering av arealer etter ulike formål kan være en vei å gå.
6. Sentrum: Et samarbeid mellom privat og offentlig sektor kan utløse økt aktivitet. Med et offentlig bidrag i sentrum med utvikling av attraktive torg, mer utadrettet virksomhet i/ved kulturhuset og retningslinjer (evt premiering) for attraktiv fasade, kan et første steg være tatt. Krav til bruk av fortau, skiltregler og dialog om muligheter mot gateplan kan utløse en ny energi som gir et løft.
7. Et strategisk samarbeid mellom Campus Ås og Ås kommune om utbygging og utvikling i randsonen kunne løst opp den todelte strukturen.
8. Utvikle Ås til et attraktivt senter forutsetter en god kombinasjon av boliger, kontorer og tjenesteyting. Sentrumsfunksjoner innen handel, service, helse, tjenesteyting og kontorbedrifter for privat virksomhet bør ligge i sentrum.

Anbefalinger arealer for virksomheter

9. I Ås sentrum bør næringsetableringer, kontorbygg, handel og service ha prioritet. Vår anbefaling er at legekontorer, fysioterapi osv. ikke legges i sentrums randsoner, men inn i sentrumsbyggene fra andre etasje og oppover. Det bør ikke stilles for store forventninger til at handel skal utgjøre bygulvet gjennom hele sentrum. Ideelt sett burde butikklokalene samlokaliseres i noen områder, mens annen utadrettet virksomhet burde fylle øvrige lokaler. Viktig med dialog mellom alle aktører for å skape fellesfunksjoner.
10. I Langbakken blir det primært bolig. Ås har et lavt antall private foretak og bør derfor være særlig oppmerksom på behovet for å avsette næringsareal i sentrum.
11. Mellom Ås sentrum og Campus trengs det først dialog mellom partene. Søråsjordet er pekt på som en aktuell tomt for utvikling for bedrifter som søker lokalisering nær Campus. Skal det bygges ned, må det gi en samfunnsmessig svært høy verdi tilbake.
12. I Nygårdskrysset er det begrenset med areal, og det egner seg for produksjon og logistikk. Vi anbefaler samlokalisering av likeartet virksomhet. Nygårdskrysset bør videreutvikles til ett felles sted for plasskrevende handel. Alternativt; Dersom det er ønske om å få nye etableringer i kategorien plasskrevende varer nærmere Ås sentrum, bør det avsettes areal som er tilstrekkelig stort til at mange enheter kan samlokaliseres i en næringsklynge.
13. Nye Holstadkrysset (E18) er viktig for arealkrevende virksomhet, og bør ha likeartet virksomhet.
14. Korsegårdskrysset (E6) synes å ha en svært stor verdi i forbindelse med fortetting i Ås og utflytting av ulike virksomheter. Bra kollektivforbindelse. Korsegården er det aller viktigste sentrumseksterne området i Ås, og det bør utvikles slik at det gir best mulig nytt for lokalsamfunnet i Ås. Store virksomheter som kun søker etablering ved hovedveinettet bør etableres i andre felt langs E6 eller E18.

Kunnskapsgrunnlag jordbruk i Ås

Landbruket i Ås

Ås er den kommunen i Follo med størst andel dyrka jord, hele 36,1% (NIBIO 2023). 42,9% er produktiv skog. Over 80% av arealet i Ås er dermed produktive landbruksarealer. De største sammenhengende jordbruksarealene i Ås ligger fra Ås sentrum og vestover til grensen mot Frogn og i områdene ved Holstad mot grensen til Ski i øst og nord/nordvest.

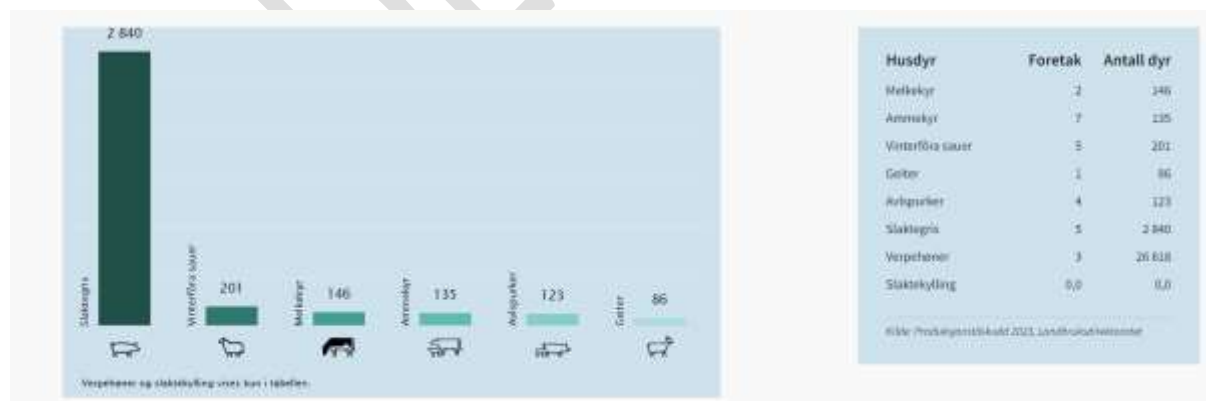

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal		
Fulldyrka	37 886	36,1
Overflate dyrka	21	0,0
Ikke dyrka	811	0,8
Skog		
Produktiv skog	44 218	42,9
Uproduktiv skog	2 990	2,9
Betingsgrønn/santeforåll	12 956	12,2
Arvest markslag	6 081	5,9
Ikke kartlagt	0,0	0,0
Sum	103 683	100

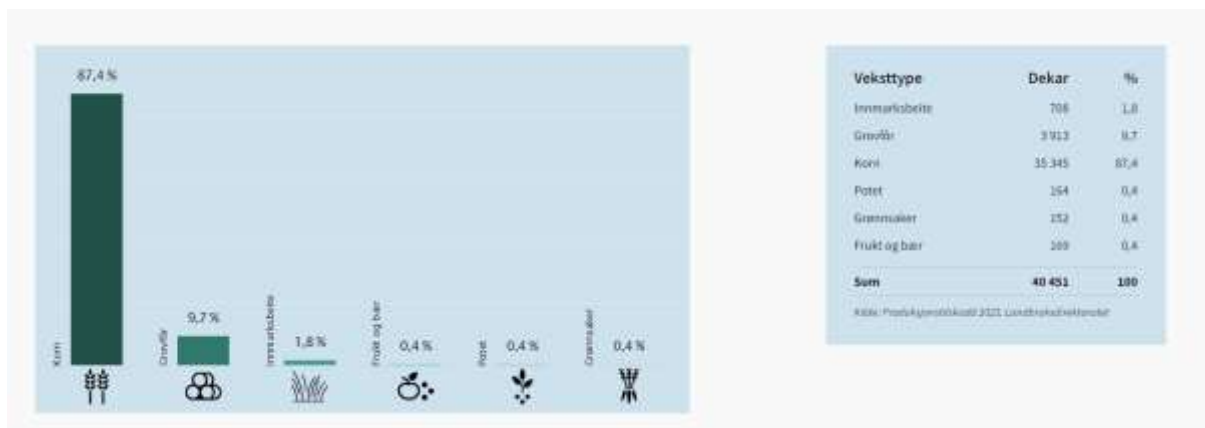
Kilde: Areallandbruksstatistikk, Fylkesplan 2022, WBO

Det var i 2023 73 aktive landbruksforetak i Ås, målt i antall søkere av produksjonstilskudd. Som ellers i Follo har antallet aktive bruk gått raskt ned helt siden 1950-tallet. Jorda på mer enn 130 eiendommer er leid bort, vesentlig til korndyrking og noe gras til forproduksjon.

Ås har få husdyrbruk. Det er universitetet NMBU som er den største husdyrgården. Ellers er det bare ett melkebruk igjen i Ås. Andre husdyrhold er kjøttfe, sau, gris og høns.

Den største produksjonen i Ås er korn. Det produseres korn med en førstehåndsverdi på ca. 48 millioner kr pr år i Ås, og nok brødkorn til ca. 10 millioner brød hvert år. Kornavlingene i Ås er av de aller høyeste i landet. Verdien av jordbruksproduktene fra kommunen var i 2021 over 87 millioner kroner. Antall sysselsatte i landbruksnæringen i Ås var i 2020 under 100, men landbruket har ringvirkninger til andre næringer som bygg og anleggsnæring, håndverksbedrifter av ulike slag, transportnæringen etc.

Flere bønder har arbeid i tillegg til landbruket og driver tjenesteyting av forskjellig slag, gjerne anleggsdrift, snøbrøyting etc. Noen produsenter videreforedler egne produkter og selger til nærmarkedet, bl. annet kjøtt, poteter, honning og bringebærvin.

(Kilde: Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene - Rapport revidert 20.10.2023 - <https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3084563>)

Landbruket i Follo

Jorda i Follo er for det meste næringsrik og fruktbar, og det er drevet jordbruk her i flere tusen år. Samtidig er klimaet langs Oslofjorden mildt og godt egnet for jordbruk. Lang vekstsesong gir grunnlag for dyrking av både matkorn og proteinvekster som oljevekster, ertre og bønner. I dag drives kornproduksjon på over 80 prosent av jordbruksarealet. Avlingsnivået er av det høyeste i landet. Den lange historien med jordbruk i Follo har gitt et variert og rikt kulturlandskap med mange kulturminner, og Follo har i dag store områder definert som spesielt verdifullt kulturlandskap.

Bruksstruktur og leieforhold

Follo har totalt 1150 landbrukseiendommer. Dette er eiendommer med over 5 dekar dyrka jord og/eller over 25 dekar produktiv skog. Antall aktive bruk har vært synkende, men har stabilisert seg de siste årene, og i 2022 var det 276 jordbruksforetak som søkte om produksjonstilskudd. For å få lønnsomhet i moderne kornproduksjon kreves både god agronomi og store arealer. Derfor er det stor interesse for å leie jord blant de mest aktive bøndene. På over 70 prosent av landbrukseiendommene med dyrka jord er jorda bortleid.

Figur 5.1. Antall og størrelse av jordbruksforetak i Follo

Miljø, klima og naturmangfold

Erosjon og avrenning av næringsstoffer fra åpen åker bidrar til redusert vannkvalitet i flere av vassdragene i Follo. Å hindre erosjon og avrenning er derfor viktig for å bedre vannkvaliteten. Men det er også viktig for å opprettholde kvaliteten på jorda. I tillegg til riktig agronomisk praksis er åpne avskjæringsgrøfter og vegetasjonssoner langs vassdrag viktige tiltak for å redusere erosjon og avrenning. Endret og uforutsigbart klima gir store utfordringer for jordbruket. Både tørkeperioder og flomsituasjoner medfører reduserte avlinger og ugunstige innhøstingsforhold. I tillegg kan vannmettet jord gi økte utslipp av den potente klimagassen lystgass (N₂O). Mye av jordbruksarealene i Follo trenger ny drenering, og dette er et tiltak som har gunstig innvirkning både på avlinger, driftsforhold og utslipp av lystgass. Overgang fra allsidig jordbruk til mer ensidig kornproduksjon har redusert det biologiske mangfoldet i jordbrukslandskapet. Av hensyn til pollinerende insekter er det spesielt viktig å ta vare på åkerkanter og åkerholmer. Spredning av fremmede arter er en stor utfordring både i jordbruket og på skogarealene.

Landbrukets næringsmessige betydning i Follo

Kornproduksjonen i Follo utgjør i alt 50-60 000 tonn årlig. Av kornet som produseres i Follo kan det lages 20-30 millioner brød hvert år. Til sammen produseres det korn til en førstekhåndsverdi av rundt 190 millioner kr. I tillegg til korn dyrkes det også en del oljevekster, åkerbønne, grønnsaker og bær. Fra skogene i Follo tas det ut rundt 100 000 kubikkmeter tømmer til en verdi av ca. 40 millioner kroner hvert år. Brutto verdiskaping i landbruket i Follo pr år er ca. 260 millioner kroner. Tall fra SSB viser at i Follo var bare 538 av totalt 95 000 innbyggere i yrkesaktiv alder registrert som sysselsatt i jordbruk, skogbruk eller fiske i 2022. Men landbruket gir også ringvirkninger til andre bransjer. Erfaringstall viser at landbruket skaper dobbelt så mange arbeidsplasser i næringsmiddelindustri, transport og håndverkbransjen som antall sysselsatte i primærlandbruket.

Kilde: Hvorfor jordvern? - Sammendrag av rapport som omhandler kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene (<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3098514>)

Landbrukets samfunnsverdi

Nasjonalt har landbruket et stort ansvar for matproduksjon og produksjon av dyrefor og trevirke til samfunnets behov. I beredskapssammenheng er det viktig å beholde landets kapasitet til egen matproduksjon. Det er et nasjonalt mål at matproduksjonen i Norge skal økes. Bevaring av landbrukets ressurser og jordvern er vesentlig i denne sammenhengen. Follo ligger i et område med gunstige klimatiske betingelse og god jordkvalitet. Området har langt større evne til produksjon av

matkorn og grønnsaker enn de fleste andre områder av landet. Derfor er dyrka og dyrkbar jord i Follo svært verdifull. Jordvernpolitikken i Norge setter klare begrensninger for omdisponering av jord til andre formål. Samtidig er Follo et befolkningstett område med betydelig vekst. Behovet for arealer til offentlige formål, bolig, næring og samferdsel og stort. Tettstedene i Follo ligger gjerne omkranset av verdifulle jordbruksarealer. Presset på disse arealene er betydelig.

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus har som mål et arealeffektivt utbyggingsmønster med utvikling i tilknytning til utvalgte byer og tettsteder. Vekst skal gå foran vern i gangavstand fra kollektivknutepunktene, mens vern, inkludert jordvern, skal gå foran vekst utenfor tettstedsområdene.

Flere og flere setter pris på og etterspør kortreist mat og «grønne opplevelser» i kulturlandskapet og skoglandskapet. «Inn på tunet»- tiltak, grønn omsorg og landbruket som læringsarena er etterspurt. Landbruket i Ås bør utfordres til å utvikle flere slike tilbud. Kommuneplanen bør også legge til rette for dette.

Forslag til strategier for landbruk og jordvern i Ås

1. Kulturlandskap

Kulturlandskapet i Ås er i stor grad klassifisert som spesielt verdifullt. Kulturlandskapskvalitetene skal bevares og utvikles ved tilrettelegging for aktivt landbruk der hensynet til miljø, klima og kulturminner vektlegges.

2. Jordvern

Ås har svært verdifull dyrka jord og gunstig klima for matproduksjon. Jordvern skal ha stor vekt i arealforvaltningen med en 0-visjon for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til annet formål. Nødvendige bygg og anlegg for landbruk skal fortrinnsvis legges på ikke dyrkbar grunn.

3. Landbrukets samfunnsverdi

Landbruket har stor betydning nasjonalt ved produksjon av mat og trevirke. Ås har spesielt gode forutsetninger for dyrking av matkorn, grønnsaker og bær. Kommunen vil støtte og legge til rette for utvikling i disse produksjonene.

Lokalt har landbruket stor verdi som tilbyder av kortreist mat, grønne tjenester, grønn omsorg og opplevelser. I Ås skal det tilrettelegges for at landbruket i kommunen skal kunne utvikle slike tilbud, basert på lokale ressurser

Landbruket og kunnskapsbasert næringsutvikling

([Mulighetsrommet for Vikens næringsliv i etterkant av korona](#) – Menon 5/2022)

Landbruket utgjør en liten del av sysselsettingen i Viken, men er en sektor som både er viktig politisk og hvis utslippsreduksjoner vil være helt sentrale for å nå målene i Parisavtalen. Det er naturlig å se

mulighetene for omstilling i landbruket i sammenheng med den teknologiske innovasjonen som foregår i og omkring NMBU på Ås (inkludert NIBIO, Nofima og andre miljøer).

Automatisering og robotisering i industrien: Kompetansemiljøet ved NMBU er med på å underbygge mulighetsrommet for robotisering i landbruket, så vel som i industrien. Man har et fagmiljø tilknyttet robotikk ved NMBU som bør involveres i en læringsarena for bedrifter. NMBU kan, og bør, være en pådriver for å spre kjennskap i næringslivet til mulighetsrommet innen automatisering og robotisering både i industrien, men også i landbruket.

For å oppnå suksess innen de nevnte satsingsområder, er det en utfordring som må løses: mangel på kompetent arbeidskraft. Samarbeid om hele utdanningsløpet, samt etter- og videreutdanning er viktig.

Primærnæringen og næringsmiddelindustri er fremtredende næringer i Follo sammenlignet med Viken som helhet. Nærhet til kunnskapsmiljøet ved NMBU, i kombinasjon med lange tradisjoner for landbruk i regionen, gjør at dette er næringer som står sterkt.

[Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene](#)

[Kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene](#) - Rapport revidert 20.10.2023.

Rapporten er skrevet for å gi et best mulig kunnskapsgrunnlag for arbeid med jordvernstrategier i Follo-kommunene. Den omhandler jorda og jordbruksarealenes betydning i samfunnet og beskriver jordbruket i Follo-regionen, samt fordeling av jordbruksarealene og utviklingstrekk knyttet til disse. Videre beskrives årsaker til omdisponering og ulike virkemidler for jordvern i kommunene.

Det er også laget et sammendrag av rapporten som omhandler kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene: [NIBIO Brage: Hvorfor jordvern? - Sammendrag av rapport som omhandler kunnskapsgrunnlag for jordvernstrategi i Follo-kommunene \(unit.no\)](#)

Det er de store verdiene som går tapt for natur og samfunn når jordarealer og jordsmonn forringes eller ødelegges, som begrunner et strengt jordvern. Nedbygging av jordbruksarealer betyr varig tap av arealgrunnlaget for produksjon av fôr- og mat. Ødeleggelse av jord betyr også tap av et mangfold av jordfunksjoner, økosystemtjenester og miljøverdier.

FAO har beregnet at verden trenger 50 prosent mer mat i form av matenergi i 2050. Etterspørselen etter proteinrike matvarer fra husdyr og fisk er beregnet å øke med nesten 70 prosent. For å unngå utvidelse av jordbruksarealer på bekostning av skog, natur og våtmarker, må mer mat produseres på de jordbruksarealene som allerede er i bruk. Jordvern og god jordhelse er en forutsetning for å opprettholde og øke matproduksjonen på dagens jordbruksarealer. Matsikkerhet er den mest grunnleggende forutsetningen for et stabilt og bærekraftig samfunn.

Det er tre forutsetninger som må være oppfylt samtidig om vi skal ha god matsikkerhet i Norge: 1. Høy og stabil produksjon av mat- og fôrvarer i Norge 2. Produksjonsgrunnlaget bevares 3. Internasjonal handel og logistikk fungerer Jordvernpolitikken skal sikre at arealene bevares for framtidig produksjon og matsikkerhet. Tilstrekkelige jordbruksarealer er en absolutt forutsetning for matsikkerhet både i dag og i framtida, for en stabil og økende matproduksjon i Norge. God jordhelse er avgjørende for høy produktivitet.

Hendelser som ekstremvær, pandemi og krig har allerede forstyrret produksjon, handel og transport av innsatsfaktorer, mat- og fôrvarer. Eksportforbud, hamstring og spekulasjon har skapt

markedsforstyrrelser. Land som normalt eksporterer mat og landbruksvarer, har reagert på forstyrrelser i produksjonen og ustabile verdensmarkeder med eksportforbud for å sikre egen matsikkerhet. Slike forhold kan føre til knapphet på varer og sterk økning i priser både på mat og innsatsfaktorer i matproduksjonen. Dette kan også utfordre den norske matsikkerheten. Norge kan i utgangspunktet betale høye priser, men også i land der befolkningen generelt har god kjøpekraft og andel av inntekten som brukes til mat er lav, vil virkningene særlig ramme deler av befolkningen hardt. Særlig har vi nå i 2023 sett at dette rammer folk med lave inntekter. Også i rike land kan høyere priser og sviktende tillit til myndighetenes evne til å ivareta befolkningens matsikkerhet, føre til destabilisering av samfunnet. Beskyttelse av jordbruksarealene i Norge bidrar til forsyningssikkerhet for mat og dermed til et stabilt og bærekraftig samfunn. Nedbygging av jordbruksarealer betyr ikke bare tap av areal for produksjon av mat, men også tap av jordfunksjoner, økosystemtjenester, miljøverdier og grunnlag for verdiskaping.

Nedenfor oppsummeres ti begrunnelser for jordvern i Follokommunene.

1. Vern av jordarealer og jordsmonn i Follo er en forutsetning for kommunal arealforvaltning i tråd med bærekraftsmålene.
2. Jordvern er en forutsetning for jordbrukets og matindustriens verdiskaping. For produksjon av matkorn, grønnsaker, frukt og bær er arealer med den best egnede jordkvaliteten og i de beste klimasonene, som Follokommunene, spesielt viktige.
3. Nedbygging av jordbruksarealer fører til klimagassutslipp både fra nedbygd areal og ved oppdyrking av erstatningsarealer. Jordvern reduserer klimagassutslippene i Follokommunenes klimagassregnskap.
4. Jordbruksarealene og jordsmonn i god tilstand bidrar til å redusere overvannsskader ved intense nedbørsepisoder. Jordvern reduserer klimarisiko. Dette er et argument for jordvern i Follokommunene.
5. Bevaring av kulturjord og jordas organiske karbon, er en forutsetning for å bevare og utnytte jordsmonnets funksjoner, økosystemtjenester og jordsmonnets naturmangfold i Follokommunene.
6. Jordvern er forutsetning for å bevare jordbruksområdenes rike og mangfoldig landskaps-, miljø- og kulturverdier i Follokommunene.
7. Bylandbruk og småskala matproduksjon kan utnytte jordbruksarealer i og nær tettsteder. Jordvern bidrar til å bevare disse arealenes bidrag til miljø- og livskvalitet i nærmiljøet i Follokommunene.
8. En viktig del av løsningen på både klima- og naturkrise er stans i arealendringer. Dette kalles gjerne arealnøytralitet. En restriktiv praktisering av jordvern i Follo bidrar til dette.
9. Med et forsterket jordvernmål øker behovet for et regnskap over omdisponering og nedbygging av jordbruksareal – et jordbruksarealregnskap. Et slikt system bør knyttes opp mot faglig informasjon om jordbruksarealenes kvalitet. Jordvernstrategier bør bygge på kunnskap om de forutsetninger for matproduksjon jorda i Follo har, med utgangspunkt klima, jordsmonn, geografi og andre forhold.

Folkehelseoversikt. Kunnskapsdokument 2024-2027

[FOLKEHELSEOVERSIKT. KUNNSKAPSDOKUMENT 2024-2027](#)

Folkehelseoversikten skal inneholde faglige vurderinger av årsaksforhold og konsekvenser, samt identifisere folkehelseutfordringer i kommunen. Folkehelseoversikten er et kunnskapsgrunnlag for planstrategien med oversikt over folkehelsen og utfordring- og satsingsområder.

- Forventet levealder er høyere, og en annen viktig indikator er at andelen av innbyggere som har videregående utdanning eller høyere utdanning er høyere enn landsgjennomsnittet.
- Andelen av innbyggere 0-17 år som lever i vedvarende lavinntekt er også synkende.
- Innbyggerne svarte at de er fornøyde med nærmiljøet, men kvinner er mer fornøyde enn menn.
- Det er ikke mer kriminalitet i Ås enn det er i sammenlignbare kommuner i nærheten ift.
- Innbyggertall.
- Det er dessverre mange som opplever at de er ensomme. Kommunen ligger lavere enn fylke, men har den høyeste andelen i Follo.
- Selv om folkehelseprofilen viser at 8,9% lever i vedvarende lavinntekt er andelen som opplever at de har økonomiske vansker under snittet for Viken.
- Kvinner har noe lavere score på positive følelse, sosial trygghet og stedstilhørighet enn menn.
- Variasjon i familiesammensetninger: Ås kommune skiller seg ikke spesielt ut fra andre kommuner. Andelen personer over 45 år er på 22%. Det er noe lavere enn landet og fylket, men ganske likt som i Follo forøvrig. Familiesammensetningen i Ås viser at det er flest innbyggere som er enslige uten barn, ca. 40 %. I Ås kommune er: 54% er gift, 34% gift/registrert partnerskap, 8% er separert, 3% er enke/enkemann.
- I Ås har 26,8 % av innbyggerne innvandrerbakgrunn. (SSB)

Ungdom i Ås

- De fleste ungdommer har det bra på mange områder:
 - Mange er fornøyde med foreldrene sine (85%), tilbudene i lokalmiljøet (65%) og prosentandelen som er aktive i idrettslag eller trener regelmessig er fortsatt høy.
 - Mange deltar fortsatt på aktiviteter (idrett, ungdomshus, foreninger osv.)
 - Det er få som bruker røyk eller snus (3%) og færre en fryktet som har brukt cannabis (4%).
- I likhet med tidligere år er det allikevel noen tall som gir grunn til bekymring, og noen tendenser som går i negativ retning:
 - Litt flere svarer at de ikke trives på skolen (14%), at lærerne ikke bryr seg (24%) og at de gruer seg til å gå på skolen (30%).
 - Ungdom som svarer at de har psykiske utfordringer er fortsatt for høy og har en svakt stigende tendens. Det er dessverre mange som oppgir at de har søvnproblemer, føler seg triste, ensomme og bekymrer seg mye.
 - Andelen som oppgir at de har vært beruset det siste året har også økt noen prosent siden forrige undersøkelse.
 - Det er en vesentlig forskjell mellom gutter og jenter på mange av områdene, og det er jentene som skiller seg negativt ut, spesielt på psykisk helse. Psykisk helse kan beskrives som en opplevelse av å ha det bra, med muligheter til å virkeliggjøre sine talenter, mestre vanlige belastninger i livet, å finne glede i arbeid og aktivitet samt delta og bidra i samfunnet.
 - Det er også mye som tyder på at ungdom har mindre fremtidshåp enn tidligere. Resultatene fra ungdomsskolene i Ås viser at vi ikke skiller oss vesentlig ut fra resten av landet eller kommunene rundt oss.
- Ås videregående ligger i sentrum av Ås og har ni utdanningsprogrammer og et elevtall på ca. 1600.

- I august 2022 åpnet Blå Kors Seiersborg videregående skole, en privat videregående skole som har et tilbud til elever som trenger tettere oppfølging i et mindre skolemiljø.

Oppvekstprofil 2024 Ås kommune

<https://www.fhi.no/op/oppvekstprofiler/hent-oppvekstprofil/>

Oppvekstprofilen viser noen av kommunens styrker og utfordringer, og kan benyttes i planarbeidet for barn og unge og deres oppvekstmiljø.

- I kommunen er andelen unge (15-24 år) som står utenfor lavere enn i landet som helhet. Unge som står utenfor utdanning, jobb og opptrening er ofte relasjonelt sårbare og økonomisk utsatt. De har gjerne behov for voksne som ser dem.

Å være i arbeid er helsefremmende i seg selv. Å delta i arbeidslivet bidrar til sosialt fellesskap. Arbeidsoppgaver er en kilde til mening, mestring og personlig utvikling. Arbeidsinntekt gir mulighet til selvstendige og forutsigbare liv, som igjen gir gode levekår og livskvalitet. Tall for januar 2024, sammenlignet med samme måned fra året før viser at det nå er 303 personer er helt ledige i Ås kommune. Til sammen er det per januar 452 arbeidssøkere. Tallene viser at flere menn enn kvinner som sliter med å få jobb: 184 menn mot 119 kvinner. 27,1 prosent av de ledige i Ås er unge under 30 år. Dette er langt over gjennomsnittsledigheten for unge i kommuner i Akershus som er på 22,7 prosent. Gitt at Ås som en relativt liten kommune har et stort studiested, fører det til at vi har relativt mange unge i kommunen. Gruppen 16–30 år utgjør 18,93 % av hele befolkningen i landet, mens i Ås utgjør denne gruppen 22,61 %, ref. tall fra SSB. Ås kommune har bosatt mange flyktninger de siste to årene; 121 i 2022 og 154 i 2023. – Flere av flyktningene, som nå har avsluttet introduksjonsprogrammet, har meldt seg som arbeidssøkere. Det er grunn til å anta at dette også forklarer økt ledighet i Ås.

Kommuneplantakelse og utenforskap: Når det gjelder utenforskap for personer i yrkesaktiv alder har NAV tall på det. Ifølge NAVs tall hadde Ås kommune ved utgangen av 2022 13 580 personer bosatt i alderen 20 til 66 år. 8 559 jobber minst 30 timer i uka, 1 566 har deltidsjobb. 330 er selvstendig næringsdrivende. 746 er i høyere utdanning, mens 145 har gått av med pensjon. Det gir ca 2 200 i utenforskap fra arbeidslivet, tilsvarende 16,5%. Lavt, ettersom det nasjonale snittet er nærmere 20%.

Andel med lavinntekt: Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse, og forskning har vist at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. Levekår har stor betydning for motivasjon og evne til å opprettholde helsebringende levevaner som regelmessig fysisk aktivitet, sunt kosthold, avhold eller måtehold i bruk av tobakk og andre rusmidler. Lav inntekt øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død. I tillegg har det å vokse opp i familier som over tid har lavinntekt stor betydning for barnas helse og velferd.

Ås har en liten nedgang i personer som lever i vedvarende lavinntekt. Medianinntekten i Ås kommune er 594.000,- (Lavinntekt er 60% av medianinntekten som i Ås er 356.400,-) I Ås er det 8,9% i alderen 0-17 år som lever i en familie med vedvarende lavinntekt. Det er i tall 348 barn (tall fra NAV Ås).

Reiseliv og destinasjonsutvikling

Når det gjelder **reiseliv**, har Ås kommune fått innspill fra flere aktører i bransjen om at man ønsker seg et såkalt Sørlands-samarbeid for destinasjonsutvikling. Destinasjonsutvikling innen reiseliv er en helhetlig tilnærming som krever samarbeid mellom ulike aktører for å skape en positiv og minneverdig opplevelse for besøkende samtidig som man ivaretar destinasjonens unike kvaliteter.

Ås kommune samarbeider om reiseliv gjennom Akershus Reiselivsråd. De benytter markedsnavnet Visit Greater Oslo og er det offisielle markeds- og utviklingselskapet for turisme, dagsbesøkende og kurs- og konferanser i regionen som tidligere var Akershus.

<https://www.visitgreateroslo.com/no/artikler/om-oss/samarbeidspartnere-og-medlemmer/>

Selskapet er non-profit, ble etablert i 1987 på initiativ av reiselivsnæringen og fylkeskommunen, og samarbeider tett med Innovasjon Norge og VisitOsloRegion.

Akershus Reiselivsråd representerer bredden av store og små bedrifter innen besøksnæringen med ca 160 næringsmedlemmer og 11 medlemskommuner og har som mål å øke besøket til området og til reiselivsbedriftene. <https://www.visitgreateroslo.com/no/Follo/>

KOMMUNALE PLANER

Se oversikt over [alle politiske planer og styringsdokumenter i Ås kommune her](#).

Kommuneplanen

[Kommunens øverste strategiske plan er kommuneplanen med samfunnsdel og arealdel](#)

Denne utfylles av temaplaner, og område- og reguleringplaner. Kommuneplanen har overordnede mål og strategier som næringsutviklingen skal bidra til å nå.

Overordnede mål i kommuneplanen

Utvalgte mål med særlig relevans fra kommuneplanen, med utvalgte strategier

[Kommuneplanen+Ås+2022-34_Kommuneplanen_vedtatt+15062022+.pdf](#)

Mål 1: Ås kommune har et aktivt lokaldemokrati og samarbeider på tvers av virksomhetene med innbyggere, organisasjoner, næringsliv og regionale myndigheter for en bærekraftig tjeneste- og samfunnsutvikling.

- Se samfunns- og tjenesteutviklingen i sammenheng.
- Sikre en aktiv og bærekraftig næringsutvikling.
- Være en pådriver for å etablere nettverk, partnerskap og samarbeidsavtaler med frivilligheten, næringslivet, studenter, utdanningsog forskningsinstitusjoner, offentlige myndigheter, nabokommuner og andre aktører.

Mål 2: Ås kommune er en attraktiv kunnskapskommune basert på samarbeid mellom kommunen, innbyggere, utdanningsinstitusjoner, universitetet og tilgrensende institutter og næringsliv.

- Næringsutvikling (planer, møteplasser, fagkompetanseheving)
- Samarbeid med NMBU (utvikle Ås, Campus og legge til rette for frivillighet)
- Omdømmearbeid (styrke identitet, merkevaren Ås, invitere til vekst, nå målgrupper)

Mål 7: Ås kommunes informasjons- og kommunikasjonskanaler er tilgjengelige, trygge og gjenkjennelige, raske og effektive, og det er lagt til rette for dialog og medvirkning.

- Informere om kommunens rolle som samfunnsutvikler og kommunisere med innbyggere og andre om aktiviteter og tilbud hvor kommunen er involvert. Legge til rette for deltakelse, medvirkning og frivillighet.

Mål 18: Ås kommune har et godt og inkluderende kultur- og fritidstilbud for alle alders- og målgrupper, felleslokaler som samler lag og foreninger samt et godt opplæringstilbud innen kunst- og kulturfag i kulturskolen uavhengig av økonomi og sosiale forhold.

- Utvikle de kommunale kultur- og fritidstilbudene for å kunne dekke ny og økt etterspørsel.
- Legge til rette for sambruk av offentlige bygg og anlegg.
- Søke eksterne midler og samarbeidspartnere som kan bidra til å realisere prosjekter og tiltak i kommunen og i regionen.

Mål 19: Ås er et nullutslippssamfunn med trygge, inkluderende og attraktive tettsteder og lokalsamfunn som ivaretar kommunens historie og særpreg. Dette samfunnet er utviklet i balanse mellom vekst og vern av landbruks-, natur- og friluftsområder.

- Prioriterte utbyggingsområder: Konsentrere 90 % av boligveksten innenfor utbyggingsgrensen til Ås sentrum og del av Solberg som grenser til Ski. Videre sørge for at boligveksten ellers skjer i tilknytning til allerede bebygde områder som har et godt kollektivtilbud eller for å opprettholde og utvikle bygdesamfunn.
- Bevaring: Bevare dyrka og dyrbar jord, naturmangfold, myrer, dyreliv og vannmiljø, kulturminner og kulturmiljø samt arealer for friluftsliv. Hindre arealbruk og tiltak som får negativ virkning på vannmiljøet.
- Mobilitet: Prioritere gang-, sykkel- og kollektivtrafikk i etablering og utforming av vei- og gatenett i Ås sentrum og på Solberg. Være pådriver for et godt kollektiv- og sykkelveitilbud i kommunen og mellom kommunen, nabokommuner og Oslo. Arbeide for å redusere gjennomgangs- og lokaltrafikken i Ås, spesielt på Fv.152 mellom Korsegården og Holstad, Fv.1383 Askehaugveien, Fv.1384 Sundbyveien og Fv.1385 Kongeveien.
- Kvalitets- og miljøkrav: Stille kvalitets- og miljøkrav til utviklingen i vekstområdene og øvrige boligområder. Følge opp miljøtiltak i landbruket, herunder sikre at buffersonen på seks meter i vannområdene PURA og MORSA blir håndhevet.
- Næringsliv og arbeidsplasser: Tilrettelegge for arbeidsplasser i alle deler av kommunen etter ABC prinsippet om rett virksomhet på rett sted. Utvikle potensialet for stedsbasert næringsutvikling og lokal mat samt turisme rettet mot natur- og kulturopplevelser.

Mål 20: Det direkte klimagassutslippet i Ås kommune er redusert med 65 % i 2030 og med 90-95 % i 2050 sammenlignet med utslippsnivået i 2017. Ås er klimanøytral i 2050.

- Redusere klimagassutslippene fra transportsektoren både for intern- og gjennomgangstrafikk. Redusere klimagassutslippene fra stasjonær forbrenning uten å øke elektrisitetsforbruket. Øke matproduksjonen i landbruket uten at klimagassutslippene øker. Redusere det indirekte klimagassutslippet. Redusere klimagassutslipp fra byggeplasser

Mål 21: Ås kommune har drikkevann med høy kvalitet og sikker vannforsyning samt effektiv avløps- og overvannsstruktur til innbyggerne, offentlige virksomheter og næringsliv.

- Sikre at kvaliteten på vannet, stille miljøkrav, fornye VA.

Kommuneplanen om næring

Næringer det skal satses på skal være i tråd med de generelle føringene i kommuneplanens kommuneplan, og dermed bygger opp under dennes mål.

Overordnede mål med tilhørende strategier for å nå målene innen næringsutvikling:

Mål attraktivitet: Ås kommune er en attraktiv kunnskapskommune basert på samarbeid mellom kommunen, innbyggere, utdanningsinstitusjoner, universitetet og tilgrensende institutter og næringsliv. Slik gjøres det:

2.1 Næringsutvikling

- Utarbeide planer for utvikling av næringsliv og etablere møteplasser for samarbeid med næringslivet.
- Bidra i samarbeidet mellom utdanningsaktørene på Ås, universitetet, fylkeskommunen og det lokale næringslivet for å utveksle fagkompetanse og skape gode overganger mellom utdanningsnivåene og næringslivet

2.2 Samarbeid med universitetet om å:

- Utvikle Ås med kvaliteter som gjør at det blir attraktivt for studenter, forskere og næringsliv fra hele verden å bo og jobbe i Ås.
- Utvikle et kulturtilbud med aktiviteter, opplæring og opplevelser innenfor kunst- og kulturfaglige områder.
- Investere i og bruke idretts- og kulturanlegg.
- Bidra i arbeidet med å utvikle Campus Øst.
- Legge til rette for studentfrivillighet og studentvelferd.

2.3 Omdømme

- Styrke lokal identitet, tilhørighet og trivsel blant de som bor i og besøker kommunen.
- Invitere sentrale aktører til å delta i et felles prosjekt for å tydeliggjøre merkevaren Ås.
- Nå bedrifter, innbyggere og besøkende som skal bidra til ønsket vekst.
- Identifisere særtrekk, kvaliteter og egenskaper ved Ås som skal vises fram for ulike målgrupper.

Kommuneplanen om arealforvaltning

Mål 19: Ås er et nullutslippssamfunn med trygge, inkluderende og attraktive tettsteder og lokalsamfunn som ivaretar kommunens historie og særpreg. Dette samfunnet er utviklet i balanse mellom vekst og vern av landbruks-, natur- og friluftsområder.

- Ås skal konsentrere hoveddelen av boligveksten til Ås sentrum og Solberg, mens hoveddelen av arbeidsplassveksten skal skje i Ås sentralområde. Tettere utbygging gir muligheter for å utvikle mer levende tettsteder med gode sosiale møteplasser og variasjon i tilbud av handel, service, kultur og kollektivtilbud. Dette bidrar til at en stadig større del av befolkningen kan dekke sine daglige gjøremål der de bor. Å bygge tettere sikrer dessuten landbruks-, og natur- og friluftsområder mot nedbygging.
- Urbant landbruk kan øke kunnskap om matproduksjon og naturmangfold samtidig som grønnsstruktur og sirkulær ressursbruk utvikles. Øke matproduksjonen i landbruket uten at klimagassutslippene øker.
- Transport er den største kilden til utslipp av klimagasser i kommunen.
- Ås har et stort potensial for bærekraftige, miljøvennlige og kunnskapsbaserte næringer samt gode forutsetninger for å etablere lokale arbeidsplasser og utvikle landbruksnæringen.

Kommunens næringsstrategi 2016-28

Ås kommune har en aktiv næringspolitikk og ferdigstilte i 2016 en næringsstrategi, som fortsatt gjelder. Ås kommunes næringsstrategi 2016-2028 er et viktig grunnlag for temaplanen. Mål og strategier fra dagens næringsplan:

Ambisjon: «Ås kommune skal bidra til å etablere et forskningsintensivt og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv som kan utvikle kunnskap sammen med utdannings- og forskningsmiljøene på Campus Ås. Ås kommune skal være et godt vertskap for næringsliv og forskningsinstitusjoner.» Innsatsområder:

1. Kunnskaps- og forskningsbaserte næringer i tilknytning til Campus Ås. Målsettinger:

- 1.1 Forskningsbaserte selskaper gjennom Inkubator Ås AS danner en næringsklynge i Ås innen 2020 med tanke på å videreutvikle klyngen til en kunnskaps-/forskningspark innen 2025, fortrinnsvis under Innovasjonssenter Campus AS
- 1.2 Ås kommune tar del i utviklingen av kunnskaps- /forskningsparken, gjennom å spille inn kommunens teknologi- og kunnskapsbehov knyttet til tjeneste- og samfunnsutvikling, evt. gjennom å ta formelt eierskap i kunnskapsparken
- 1.3 Ås kommunes ledelse holder årlig en strategisk dialog med ledelsen ved forskningsinstitusjonene på Campus Ås og med Innovasjonssenter Campus Ås AS om utvikling av et forskningsintensivt næringsliv og etablering av en kunnskaps-/forskningspark i Ås
- 1.4 Ås kommune bidrar til å trekke etablerte bedrifter til Ås gjennom oppsøkende virksomhet
- 1.5 Ås kommune samarbeider med Campus Ås og andre relevante aktører om å trekke etablert næringsliv til å delta i aktiviteter i Ås

2. Vertskapskommunen Ås. Målsettinger:

- 2.1 Områdereguleringen og detaljreguleringene for Ås sentrum skal bidra til et mer flerfunksjonelt sentrum med service, handel, kontorarbeidsplasser, kultur og møteplasser og skal så langt det er mulig ivareta næringslivets interesser
- 2.2 Ås kommune skal ha god dialog med gårdeiere, eiendomsutviklere, investorer, næringsliv, innbyggere og andre for å utvikle eiendommer, inkludert næringseiendommer og flerbrukslokaler der også kreative yrker kan inngå.
- 2.3 Ås kommune skal se utviklingen av Ås sentrum i sammenheng med universitetsutviklingen og Campusplan for Campus Ås
- 2.4 Ås kommune skal i samarbeid med forskningsinstitusjonene på Campus Ås og Vitenparken bidra til å synliggjøre Campus Ås gjennom aktiviteter
- 2.5 Ås kommune skal i samarbeid med forskningsinstitusjonene på Campus Ås og Vitenparken legge til rette for et mangfoldig samarbeidsmiljø om kunnskap, forskning, kreativitet, kultur og innovasjon
- 2.6 Ås kommune skaper møteplasser for eksisterende næringsliv, næringslivets organisasjoner, Campus Ås, kommune og andre aktører
- 2.7 Ås kommune skal ha en bevisst kultursatsing som skal bidra til at Ås er en attraktiv kommune å bo og jobbe i.

3. Kommunens rolle og bidrag til innovasjon og næringsutvikling. Målsettinger:

- 3.1 Ås kommune systematiserer, evaluerer og dokumenterer innovasjonsarbeidet i kommunen innen 2018
- 3.2 Ås kommune bruker virkemiddelapparatet aktivt til å søke midler, deltakelse på arrangementer og nettverk
- 3.3 Ås kommune søker å inngå i FoU-prosjekter og fronter sine innovasjonsprosjekter som fyrtårn og varemerke for kommunen

- 3.4 Ås kommune drar nytte av kompetanse om offentlige innkjøp utviklet av andre kommuner og vurderer hvordan kommunen kan bidra til innovasjon gjennom offentlige innkjøp

4. Samarbeidsplattformen for næringsutvikling i Follo. Målsettinger:

- 4.1 Ås kommune skal bidra til å realisere intensjonene i Samarbeidsplattformen og har et spesielt ansvar for å følge opp innsatsområdet om å utvikle Ås til en regional by og gode bostedskvaliteter i Follo for øvrig.
- 4.2 Ås kommune sørger for å gå i takt med partene i samarbeidet og spiller inn relevante momenter fra næringsstrategiens satsingsområde 1-3 i oppfølgingen av plattformen.

UNDER ARBEID

Frivilligmelding Ås kommune 2020-23

[Frivilligmelding Ås kommune 2020-23](#)

Frivilligheten er en bærebjelke i Ås. Frivilligmeldingen er et politisk dokument som viser hvordan kommunen skal samarbeide med frivillig sektor og legge til rette for økt frivillig deltagelse, anerkjenner frivilligheten som en uavhengig samfunnssektor der samhandlingen med kommunen skal skje på frivillighetens premisser, og viser hvilke overordnede mål kommunen har som tilrettelegger og samarbeidspartner for frivilligheten, og hvilket tiltak som må gjennomføres for å nå disse målene.

Meldingen skal bidra til å skape gode samarbeidsrelasjoner og samarbeidsformer mellom frivillig sektor, næringsliv og de kommunale tjenestene.

Sykkel- og gåstrategi for Ås kommune 2018-2030

[Sykkel- og gåstrategi for Ås kommune 2018-2030](#)

Sykkel- og gåstrategi for Ås kommune fastsetter målsettinger om økt andel syklende og gående i kommunen.

Innen 2030 skal sykkelandelen utgjøre minst 17% av alle reiser (9% i 2016) og gangandelen 25% (20% i 2016). 80% av barn og unge skal gå/sykle til skolen.

Noen relevante strategier er arealplanlegging som legger til rette for mer sykling og gange, bedre sikkerhet for syklister og fotgjengere, prioritert vedlikehold/drift av gang- og sykkelanlegg og tilrettelegge for bruk av sykkel til/fra arbeid, i samarbeid med næringsliv.

Handlingsplan for klima og energi for Ås kommune

[Handlingsplan for klima og energi for Ås kommune](#) ble vedtatt i kommunestyret 16. september 2020. Den har en tiltaksdel for perioden 2020-2024. Her er tiltakene kategorisert under felles strategier og innsatsområdene transport, avfall og avløp, stasjonær forbrenning og fornybar energi, landbruk og indirekte utslipp.

De nasjonale kunnskapsgrunnlagene under er viktige da de er oppdaterte og tydeliggjør kommunens rolle og ansvar for klima- og energiarbeidet. Disse legges til grunn for videre arbeid:

- NOU 2024: 2. I samspill med naturen — Naturrisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge
- NOU 2023: 25. Omstilling til lavutslipp — Veivalg for klimapolitikken mot 2050
- Høringsforslag Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet, 2024
- Høringsforslag Statlige planretningslinjer klima og energi, 2024

Reguleringsplaner i Ås

En reguleringsplan er en plan for arealbruken innenfor et nærmere avgrenset område. Den består av et kart med tilhørende bestemmelser. Det skal alltid være laget en reguleringsplan før kommunen kan gi tillatelse til større bygge- og anleggsarbeider, og andre tiltak som kan få store konsekvenser for miljø og samfunn.

Du finner både gjeldende reguleringsplaner og planer under arbeid her. Du kan også finne reguleringsplaner ved å søke i [kommunens planregister](#).

UNDER ARBEID